

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ КНТЕУ**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції**

**«ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ»**

ТОМ I

27 жовтня 2021 року

Житомир 2021

Редакційна колегія:

СКИДАН Олег	д.е.н., професор, ректор Поліського національного університету
ДЕМА Дмитро	к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету
ПЕТРУК Олександр	д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка»
СИНЧАК Віктор	д.е.н., професор, Хмельницький університет управління та права

Відповідальний секретар:

АБРАМОВА Ірина	к.е.н., доцент, Поліський національний університет
----------------	--

Рецензенти:

РУДИК Володимир	д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний аграрно-технічний університет
ГРИЦИНА Оксана	к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний аграрний університет
НИКОЛЮК Ольга	д.е.н., професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій і моделювання систем, Поліський національний університет

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Поліського національного університету
протокол № 4 від 24.11.2021**

Ф 59	Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (27 жовтня 2021 р.). Том 1. Житомир: Поліський університет, 2021. 143 с.
------	--

Збірник, сформований за матеріалами доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку», покликаний привернути увагу широкої громадськості до довгострокових перспектив регіонального розвитку та фінансових інструментів його забезпечення. Збірник містить матеріали досліджень провідних вітчизняних та закордонних науковців, розкриває актуальні проблеми фінансової децентралізації й муніципальної консолідації регіонів, особливості податкової політики, пріоритети інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів, роль фінансових інституцій у системі регіонального розвитку тощо.

Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори. Передрук, тиражування, розповсюдження інформації без письмового дозволу Поліського національного університету забороняється.

ЗМІСТ

РУДИК В. К. РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПЕНСІЙНИХ АКТИВІВ УЧАСНИКІВ НАКОПИЧУВАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ ПРОГРАМ.....	5
ЮШИН С. О. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	7
СИНЧАК В. П., ЯРМОЛЕНКО Ю.Ю. ВПЛИВ ЗМІНИ СТАВКИ ПДВ НА ПОДАТКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	9
ЦАЛЬ-ЦАЛКО Ю.С. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В БАНКАХ.....	14
МОРОЗ Ю.Ю. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	17
ДЕМА Д. І. ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПОСИЛИТИ ЧИ ПОСЛАБИТИ.....	22
КРАВЧУК І. І., БОРИСЕВИЧ В. В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ФІНАНСОВО-КОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	25
ГРИНЧИШИН І. М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ФІНАНСОВИЙ КОНТЕКСТ.....	29
ВІЛЕНЧУК О.М. ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOKCHAIN НА СТРАХОВОМУ РИНКУ.....	32
СОЛОМІНА Г. В. МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	37
САВЧЕНКО Р. О., САВЧЕНКО Н. М., ГАНЯЙЛО О. М. ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ МСБО 39 ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ.....	41
АБРАМОВА І. В. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА ПРИЧИН ДЕФЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	44
ПОЛЩУК В. М. ФІСКАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСТВА КРАЇН ЄС.....	46
НЕДІЛЬСЬКА Л. В. МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	50
ГНИДЮК І.В., УМАНЕЦЬ Л.В. ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	55
ГРАБЧУК І. Л. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ З ДОТРИМАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	61
ШОЛУДЬКО О.В., ГРИЦИНА О.В., ТОФАН І.М. КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПОДІЛУ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	64

КУХАРЕЦЬ В.В., ШПОРТКО Ю.А. ОГЛЯД БАНКРУТСТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	67
АГРЕС О.Г., БОГАЧ М.М. РЕВОЛЮЦІЯ НА ПЛАТІЖНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	71
КОЛОДІЙ А.В. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У ПРОЦЕСАХ ВІДСТЕЖУВАНOSTІ ПРОДУКЦІЇ.....	74
БАРАБАШ Л.В. МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	77
БЛОЧЕНКО А.М. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	81
СТОЙКО О. Я. СПЕЦИФІКА ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ.....	85
ШВЕЦЬ Т.В., КУХАРЕЦЬ Л.С. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ БІЗНЕС-ПОТЕНЦІАЛ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	91
ДОВЖЕНКО В. А., СВИРИДОВ О. І. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ПЛАНУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	95
ЦЕГЕЛЬНИК Н. І. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	99
САМАРІЧЕВА Т. А., ШПУГАНІЧ А. В. РОЛЬ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	105
ПАЛАМАРЧУК Т. М., МАКАРЕНКО О. М. КАПІТАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В РЕГІОНІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	108
МАРТИНЮК Г. П., МАРТИНЮК М. А. КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТУ.....	115
ГАЙДУЧОК Т. С. КОРПОРАТИВНА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	119
РУСАК О.П., ЧУГАЄВСЬКА С.В. СТАТИСТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	122
ШУБЕНКО І. А. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ІЗ ФІНАНСОВИМИ ЗЛОЧИНАМИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	126
КУРОВСЬКА Н. О. ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	131
ВЛАСЮК С. А., ГОЛУБЕНКО В. І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТНО-ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ГАЛУЗІ.....	133
МЕЛЬНИК К. М. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	138

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПЕНСІЙНИХ АКТИВІВ УЧАСНИКІВ НАКОПИЧУВАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ ПРОГРАМ

Рудик В.К.,
д.е.н., професор,
Подільський державний аграрно-технічний університет

Вступ. Вирішення питань пенсійного забезпечення громадян на рівні міжнародних стандартів є важливим для нашої держави. У наукових колах і серед експертів, що вивчають пенсійну сферу, вже тривалий період ведуться дискусії щодо механізму і умов запровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування. Серед багатьох питань, які потребують обґрунтування і вирішення, одним із ключових виступає формування системи захисту пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм. Створення надійної системи захисту пенсійних активів буде сприяти їх збереженню від впливу ризиків, які можуть проявлятися протягом тривалого періоду їх використання. Наявність такої системи буде підвищувати довіру населення до накопичувальних пенсійних програм і відповідно буде сприяти збільшенню пенсійних доходів громадян.

Результати дослідження. Основну роль у вирішенні цього питання повинна зіграти держава, її фінансові інститути. Саме відповідальність держави перед власними громадянами за збереження коштів системи накопичувального пенсійного страхування є головною запорукою успішного функціонування накопичувальних пенсійних програм другого і третього рівня вітчизняної пенсійної системи. Особливо це стосується другого рівня, який буде обов'язковим для всіх громадян держави. Держава повинна «нівелювати» всі групи ризиків: макроекономічних, фінансових, організаційно – управлінських, кримінальних тощо.

Вона має гарантувати збереження коштів накопичувальних пенсійних програм з таких причин:

По-перше, запровадження другого рівня ініційоване державою.

По-друге, держава відповідатиме за діяльність Накопичувального фонду, оскільки він статус позабюджетного фонду, а за своєю адміністративно - організаційною сутністю – державної установи.

По-третє, однією з найбільш явних загроз збереженню пенсійних накопичень є інфляція.

По-четверте, загрозою збереження пенсійних накопичень є стан фінансових ринків, в першу чергу – фондового.

По-п'яте, загрозою збереження накопичень є низький рівень кваліфікації компаній з управління активами та зберігачів.

По-шосте, держава на законодавчому рівні визначає напрями та обмеження на інвестування накопичених коштів, керуючись в тому числі

власними інтересами (інвестиції у державні цінні папери, у відповідні державні програми тощо) [1].

Національне пенсійне законодавство передбачає комплекс заходів щодо захисту пенсійних активів другого і третього рівнів [2;3]. Науковці наголошують: «Він повинен формуватися через їх інвестування у фінансові інструменти фондового ринку і інші інвестиційні продукти і має включати: державний контроль за збереженням і використанням пенсійних активів, формування інвестиційної політики щодо залучення фінансових ресурсів накопичувального пенсійного страхування на фондовий ринок, сприяння розвитку і розширенню потенціалу національного фондового ринку, оприлюднення інформації про зміну вартості пенсійних активів і забезпечення системи звітності по них, регулювання розмірів винагород фінансовим інститутам, що обслуговують пенсійні активи» [2;3]. В даній системі захисту ключова роль повинна відводитися державному контролю.

Створення системи захисту і збереження пенсійних активів учасників накопичувальних пенсійних програм, на думку вітчизняних науковців, передбачає, що «державна має забезпечити інституційну спроможність регуляторів фінансового сектору. Вони, в свою чергу, мають розробити інструменти гарантування та захисту пенсійних накопичень від знецінення, надійну та ефективну роботу системи пенсійних накопичень через професійні регулювання та нагляд, які розвивають конкуренцію та підвищення якості послуг, підтримують добросовісних надавачів послуг та унеможливають роботу недобросовісних» [4].

Для формування ефективною і надійною системи захисту пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм другого і третього рівня вітчизняної пенсійної системи держава має зробити доступною та зрозумілою інформацію про роботу фінансових установ на ринку недержавного пенсійного забезпечення, про динаміку зміни вартості пенсійних активів учасників накопичувальних пенсійних програм, розміри інвестиційних доходів, стан інвестиційних портфелів.

Висновки. Отже, держава все ж таки повинна нести відповідальність, тобто бути остаточним гарантом збереження коштів пенсійних накопичень. А для цього одночасно з системою другого рівня має бути запроваджена система гарантування збереження пенсійних активів. І держава має бути, серед інших, її учасником.

Список використаних джерел

1. Піщуліна О. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії.//О. Піщуліна, О. Коваль, Т. Бурлай. – К.: Центр Разумкова: Видавництво «Заповіт» - 2017. 453с.

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» №1058 – IV// ВВР. Від 9.07.2003р – Електронний ресурс. – [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).

3. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи». №3668 –VI від 8.07.2011р. – Газета «Голос України» від 13 вересня 2011р

4. Грушко В.І., Скулиш Ю.І., Лаптев С.М., Фатхутдінов В.Г., Француз А.Й., Румик І.І., Пилипенко О.О. Пенсійна система. 4-те вид., доп. і перероб. Київ, 2019. 512с.

5. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua./control/uk/index>.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Юшин С.О.,

д.е.н., професор

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ

Постановка проблеми. Питанням активізації регіонального розвитку в Україні приділяється значна увага з боку усіх гілок державної влади. Особливо ця увага стала виразною в умовах розгортання процесів децентралізації. Разом з тим, виділення значних фінансових ресурсів для розвитку регіонів через ряд обставин. Як повідомляє [Цензор.НЕТ](#) з посиланням на [Укрінформ](#) (25.12.17), за даними віце-прем'єр-міністра Геннадія Зубко: "ми бачимо тенденцію, як обсяги залишків коштів місцевих бюджетів щороку зростають. Станом на 1 січня 2016 року вони становили 31 млрд грн, на 1 січня 2017 року – вже 49 млрд грн, а станом на 1 листопада цього року вони досягли 79,6 млрд грн". Іншими словами, наявність потенційних фінансових ресурсів ще не запорука розвитку регіонів, які у багатьох випадках не готові самостійно формувати дієві пакети програм і проєктів. І тут варто скористатися досвідом застосування державно-приватного партнерства, який у останні роки отримав новий імпульс реалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження, проведені у ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ, встановили, що суспільний порядок організації та управління в аграрній сфері, що відбувся у післяприватизаційний період, не може вважатися гармонійним. Саме це й обумовило потребу сформуванню визнане суспільством стратегічне бачення Аграрного устрою України [1], яке на основі врахуванням ключових положень аграрного права та компліментарних до нього правових блоків, що у найбільшій мірі визначають характер і темпи аграрного розвитку, дає підстави запропонувати основні напрями реформування управління розвитком регіонів в умовах децентралізації влади, відповідно до можливостей залучення значних

фінансових ресурсів і застосування засобів державно-приватного партнерства.

Мета дослідження – вивчити еволюцію стимулювання з боку держави процесів регіонального розвитку та перспективи конвергенції децентралізації з системним залученням чинних інструментів державно-приватного партнерства.

Завдання дослідження – провести аналіз становлення системи фінансових інструментів підтримки регіонального розвитку з врахуванням можливостей, які виникли з переходом до масштабного застосування сучасних засобів.

Результати досліджень. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки (Схвалена постановою Верховної Ради УРСР від 1 листопада 1990 року № 438-ХІІ) передбачала у статті 8 Реформу фінансово-бюджетної системи, спрямованої на створення власної фінансової системи УРСР, яку складають фінанси республіки, місцевих органів влади, фінанси підприємств і організацій, та на забезпечення незалежності бюджету України і місцевих бюджетів [1].

Проте Концепція державної регіональної політики (Указ Президента України № 341, 2001 р.) була зорієнтована на поліпшення механізму державної підтримки розвитку регіонів, концентрації державних ресурсів на вирішенні його пріоритетних проблем, що мають загальнодержавне значення. ... Схема фінансування заходів повинна, зокрема, передбачати в разі потреби спільне фінансування у певному співвідношенні з Державного бюджету та з місцевих бюджетів спорудження об'єктів, затверджуватися і контролюватися Кабінетом Міністрів України; передбачається посилення відповідальності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за своєчасне у повному обсязі фінансування узгоджених ними спільних заходів з регіонального розвитку [1].

Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» (№ 2850, 2005 р.) визначив дане стимулювання як «комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях». Закон України «Про засади державної регіональної політики» (№ 156, 2015 р.) у Розділ ІV визначив сутність фінансового забезпечення державної регіональної політики, а також «об'єднання на договірній основі фінансових ресурсів суб'єктів регіональної політики, державних та приватних партнерів на принципах здійснення державно-приватного партнерства» [1].

Закон України «Про державно-приватне партнерство» (№ 2404, 2010 р.) у статті 9. Визначила Джерела фінансування державно-приватного партнерства «фінансових ресурсів приватного партнера; фінансових ресурсів, запозичених в установленому порядку; коштів державного та місцевих бюджетів; інших джерел, не заборонених законом». А стаття 11 вказує, що ефективність

державно-приватного партнерства визначає шляхом економічних та фінансових показників фінансової моделі реалізації. Закон України «Про концесію» (№ 155, 2019 р.) у статті 4 визначає, що «Ініціаторами підготовки пропозицій про здійснення державно-приватного партнерства у формі концесії можуть бути центральні або місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, Національна академія наук України, національні галузеві академії наук, державне, комунальне підприємство, установа, організація, господарське товариство, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі, територіальній громаді або іншому господарському товариству, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі, а також юридичні особи приватного права (резиденти та/або нерезиденти) або об'єднання таких юридичних осіб (резидентів/нерезидентів)» [1].

Висновки. Наведений вище матеріал дозволяє зробити наступні висновки:

1) регіональний аспект національного розвитку України в умовах процесу децентралізації потребує зосередження сукупності ресурсів, у т.ч. фінансових, на пріоритетних завданнях, визначених у відповідних стратегічних актах;

2) підсилення фінансової спроможності учасників регіонального розвитку потребує масштабної конвергенції їх дій з більш широким застосуванням механізмів державно-приватного партнерства, що передбачене чинними актами, але гальмується низкою обставин.

Список використаних джерел

1. Аграрний устрій України : наукове видання ; за ред.. Ю.О. Лупенка, М.Ф. Кропивка. – К.: ЕЕЦ «ІАЕ», 2017. – 72 с.

ВПЛИВ ЗМІНИ СТАВКИ ПДВ НА ПОДАТКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Синчак В. П.,
д.е.н., професор,
Ярмоленко Ю.Ю.,
к.е.н.,

Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова

Вступ. В останні роки однією із найбільш суттєвих проблем для вітчизняної економіки стала пандемія, пов'язана з COVID-19. Її вплив на економічний розвиток України, як і на економіки інших країн, має негативні наслідки. Однак якщо оцінка впливу пандемії COVID-19 на стан та розвиток галузей промисловості України, у т.ч. і на регіональному рівні загалом досить широко представлені у економічній літературі, то питання фіскального

регулювання розвитку переробних підприємств регіону через зміну ставки ПДВ в умовах короно-кризи залишаються недостатньо дослідженими в науковій літературі, що й окреслює наукову проблему та потребує її розв'язання.

Доцільність та перспективи запровадження знижених ставок податку на додану вартість (ПДВ) на агропродукцію, продовольчі ресурси та харчові продукти досліджували відомі вчені, економісти-аграрники, а саме: Ю.Лупенко, С.Косторной, О.Нівецький, Ю.Приварський, Л.Тулуш та інші науковці та економісти-практики. Серед них, як прихильники зазначених змін, так і ті, які вважають, що запровадження нововведень в оподаткуванні за рахунок знижених ставок ПДВ на окремі групи сільськогосподарської продукції та сировини, є помилковими.

Метою та завданнями дослідження є виявлення впливу зниженої ставки ПДВ, за якою оподатковувалася молочна сировина, на зміну фінансових результатів і сальдо розрахунків з бюджетом по податку на додану вартість з використанням методів статистичного та порівняльного аналізу.

Результати досліджень. Результати досліджень вітчизняних науковців, підтверджують, що внаслідок дії пандемії COVID-19 порушилися звичні пропорції споживання товарів на світових і вітчизняному ринку. Відтак, зменшення сукупного попиту та зниження цін на товарних ринках, призвели до падіння виробництва та отримання збитків у добувній і окремих переробних галузях економіки, орієнтованих, насамперед, на експорт (металургія, машинобудування). Проте завдяки випереджаючому попиту на ліки, дезінфікуючі засоби та засоби індивідуального захисту (маски та респіратори) спостерігалася позитивна динаміка зростання у хімічному виробництві та фармацевтичній галузі промисловості [1].

Разом із цим, на регіональному рівні в умовах введення карантину (оголошення так званих «червоних зон») та запровадження санітарно-епідеміологічних норм, окремі суб'єкти підприємницької діяльності певних галузей змогли не тільки зберегти економічний потенціал і штатну чисельність працівників, але й досягли позитивних результатів у своїй фінансово-господарській діяльності. Так, у Хмельницькій області підприємства молокопереробної галузі займають провідне місце в регіоні та у державі загалом. Ідеться про перше місце в Україні за чисельністю поголів'я ВРХ і III місце – по виробництву молока. Зокрема, за даними Асоціації виробників молока в Україні у 2020 році збільшення обсягів продукції в молочній галузі змогли досягти 10 областей. Найбільший приріст серед областей забезпечили Хмельницька (186,6 тис. т; + 6,9%) та Тернопільська області (102,8 тис. т; +17,8 %) [2].

До наведеного вище зазначимо, що у Хмельницькій області працюють 12 підприємств – платників ПДВ, основною діяльністю яких, відповідно до коду 10.51 за КВЕД, є «перероблення молока, виробництво масла та сиру». До таких

суб'єктів господарювання належать ТОВ "Віньковецький сирзавод", ТОВ "Деражнянський молочний завод", ТДВ «Дунаєвецький маслозавод», ПП «Ізяславмолпродукт», ТОВ «Діада Д», ПП «Красилівський молочний завод», ТОВ «Славутський молокозавод», ПП «Чортківмолоко», ПП «Дживальдіс», ПРАТ «Хмельницька маслосирбаза», СПП «Фарна» та ДП «Старокостянтинівський молочний завод». Незважаючи на те, що підприємства області молочного напрямку виробляють лише 28 % молока в регіоні (72 % - господарства населення) суб'єкти господарської діяльності області забезпечили позитивну динаміку у виробництві продуктів переробки: сирів свіжих на 43 %, молока та ферментованих продуктів переробки (вершків коагульованих, йогуртів, кефіру, сметани) на 19,2%.

Враховуючи вагомість молокопереробних підприємств в економіці регіону, і як виробників, і як платників податків, доцільно розглянути з цієї точки зору вплив зміни податкової ставки з ПДВ на сальдо розрахунків з бюджетом (визначено за даними податкової звітності з ПДВ) і фінансові результати (узагальнені за даними звітів про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) за відповідні періоди звітного (податкового) періоду) зазначених суб'єктів господарювання Хмельницької області (табл.). Тут лише зауважимо, що зниження ставки податку відбулося на молочну сировину з 20 % до 14 % з 1 березня 2021 року [4]. Натомість з 1 серпня 2021 року дію базової ставки 20 % було відновлено [3].

Як засвідчують дані табл. суттєве збільшення податкових зобов'язань з ПДВ від молокопереробних підприємств Хмельницької області простежується у березні – липні 2021 року. Наголосимо, що цей період якраз і співпадає з дією зниженої ставки ПДВ (14 %) на молочну сировину за наявності базової – 20 %, за якою оподатковувалися інші види готової продукції (вершки, сири, йогурти, кефір, сметана тощо).

При цьому найбільші суми до сплати у бюджет (майже 78 % від податкових зобов'язань) задекларували три суб'єкти господарювання (ТОВ «Деражнянський молочний завод», ПП «Ізяславмолпродукт», ПП «Дживальдіс»). До того ж, зазначені підприємства (за виключенням ПП «Дживальдіс») здійснювали зовнішньоекономічну діяльність. Тому поставки на експорт молочної продукції, що оподатковується за нульовою ставкою ПДВ, дозволили експортерам компенсувати втрати від зменшення податкового кредиту на 6% (різниця між базовою ставкою ПДВ 20% і зниженою – 14% на молочну сировину), порівняно з лютим 2021 року.

Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

Таблиця

Податкові зобов'язання з ПДВ молокопереробних підприємств Хмельницької області за січень-серпень 2021

№ п/п	Суб'єкт господарювання	Сальдо розрахунків з бюджетом (позитивне - сплачується до бюджету; від'ємне - зараховується в рахунок наступних платежів) (грн.)							
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень
1	ТОВ "ВІНЬКОВЕЦЬКИЙ СИРЗАВОД"	110602	674863	933436	833245	928806	893477	1244971	128580
2	ТОВ "ДЕРАЖНЯНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД"	556125	1563947	1958666	2038783	1397336	383421	11909	(-) 1006075
3	ТДВ "ДУНАЄВЕЦЬКИЙ МАСЛОЗАВОД"	59598	60270	36265	66863	35413	47327	(-) 1314	(-) 7049
4	ПП "ІЗЯСЛАВМОЛПРОДУКТ"	1907013	1896119	1898292	1456601	329847	374326	1861274	1083663
5	ТОВ "ДІАДА Д"	73333	53727	72586	70958	72841	(-) 10309	54402	68331
6	ПП "КРАСИЛІВСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД"	2935	14685	10433	8935	9019	9019	9019	9019
7	ТОВ "СЛАВУТСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД"	0	0	0	0	0	10895	17085	25950
8	ПП "ЧОРТКІВМОЛОКО"	519410	736094	269019	740005	1048882	640307	906404	402865
9	ПП "ДЖИВАЛЬДІС"	487032	507233	1313163	1079866	1293568	1308491	1131880	734341
10	ПРАТ "ХМЕЛЬНИЦЬКА МАСЛОСИРБАЗА"	67819	102567	71001	74817	75505	77531	84267	82663
11	СПП "ФАРНА"	381	3758	9326	37172	79287	93321	78287	35009
12	ДП "СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД" *	(-)3502915	(-)4866899	(-)1954957	(-)6487911	(-)6228142	(-)7324006	(-)10470759	(-)10036705

* Дані по ДП «Старокостянтинівський молочний завод» задекларовано наростаючим підсумком

Дещо інша ситуація спостерігалася в окремих молокопереробних підприємств, що працюють лише на внутрішньому ринку (ПП «Дживальдіс»). У зазначеного суб'єкта господарювання податкове зобов'язання з ПДВ у березні – липні 2021 року зросло у 2-2,3 рази, порівняно із січнем-лютим 2021 року. І лише з відновленням з 1 серпня 2021 року дії базової ставки ПДВ (20 %) на молочну сировину, зазначеному суб'єкту господарювання вдалося змінити сальдо розрахунків з бюджетом на свою користь (майже на 50 %).

Щодо формування фінансових результатів у молокопереробних підприємств за вказаний період (березень – липень 2021 року), слід відзначити, що вони також змінювалися. Так проведений аналіз за даними звітів про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) за 6 місяців 2021 року дозволив встановити, що у ТОВ «Деражнянський молочний завод» відбулося зменшення прибутку на 758 тис.грн.

Протилежна ситуація з фінансовими результатами в іншого експортера молочної продукції - ДП «Старокостянтинівський молочний завод». Так, за наявності збитку за шість місяців 2020 року в сумі 47749 тис.грн. підприємство наростило обсяги поставок продукції на експорт у 2021 році і чистий результат (прибуток) за аналогічний період поточного року становив 33534 тис.грн.

Висновки. Таким чином введення зниженої ставки ПДВ на молочну сировину в розмірі 14% по різному вплинуло на зміну фінансових результатів діяльності молокопереробних підприємств регіону. Поставки на експорт дали можливість експортноорієнтованим суб'єктом молочної галузі дещо покращити фінансові результати. При цьому зменшення податкового кредиту, за зниженої ставки ПДВ на молочну сировину, призвело в окремих молокопереробних підприємствах до збільшення позитивного сальдо розрахунків із бюджетом.

Список використаних джерел:

1. Лебедева Л. В., Романенко В. А. Виклики covid-19 для промисловості України та країн ЄС. Ефективна економіка. 2021. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8973>

2. Підсумки роботи молочної галузі України: промислове виробництво нарощує об'єми. URL: vm-ua.org/uk/post/pidsumki-roboti-molocnoi-galuzi-ukraini-promislove-virobnictvo-narosue-obemi

1 3. Глава держави підписав закон про відновлення ставки ПДВ у 20% для деяких видів сільськогосподарської продукції.

2 URL: <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-zakon-pro-vidnovlennya-stavki-pdv-y-69825>

4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції» від 17 грудня 2020 року №1115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-20#n6>

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В БАНКАХ

Цаль-Цалко Ю.С.,
д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Ефективним інструментом створення надійної системи управління банківськими установами є організація обліку з метою можливості прийняття управлінських рішень в процесі поточної і стратегічної діяльності. Для цього необхідно створити ефективним механізм одержання інформації через систему управлінського обліку об'єктів, які наявні, формуються, вибувають та використовуються в діяльності банків.

Працями науковців і безпосередньо фахівцями практиками неодноразово обґрунтовувалася роль управлінського обліку в системі діяльності банківських установ. Загальні підходи та окремі проблемні питання ведення управлінського обліку в банківських установах і використання його інформаційних ресурсів для прийняття управлінських рішень знайшли відображення в працях Бартоша О. М. [1], Іванчук Р. М. [2], Іванчук О. А. [2], Шеремета Д. В. [2], Кіндрацької Л. М. [5], [Ларікової Т.В. \[6\]](#), Парасій-Вергуненко І. М. [8], Семенчук Л. І. [9], Беніної М. О. [9], Слав'юка Р. А. [10], [Цимбалюк А. Ф. \[11\]](#).

Незважаючи на здійснені публікації, питання побудови системи управлінського обліку в банківських установах залишаються до кінця не вирішені, оскільки не існує чіткого обґрунтування сукупності його об'єктів.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні системи об'єктів управлінського обліку банківських установ.

Завдання дослідження – визначити поняття об'єкту управлінського обліку в банках; обґрунтувати сукупність об'єктів діяльності банків для створення управлінської інформації; узагальнити бухгалтерські рахунки-індикатори банківських установ для інформаційного забезпечення системи управління.

Для дослідження були використані загальнонаукові та спеціальні методи, а саме, для розв'язання проблем визначення поняття та обґрунтування об'єктів управлінського обліку – діалектичний метод, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію; для формування рахунків-індикаторів інформаційного забезпечення системи управління – методи порівняння і групування.

Результати досліджень. Успішна діяльність банківських установ можлива тільки при системному підході до формування інформаційних ресурсів щодо переліку об'єктів управлінського обліку.

Для одержання найповнішої інформації необхідної для управління банківською установою доцільно формувати об'єкти управлінського обліку, які наведені на рис. 1.

Рис. 1. Система об'єктів управлінського обліку банківських установ
Джерело: розроблено автором

Система управління в банках потребує побудови управлінського обліку відповідно до наведених на рис. 1 об'єктів на бухгалтерських рахунках класу 8 «Управлінський облік» за окремими синтетичними рахунками, субрахунками та в аналітичному розрізі.

Процедури управлінського обліку в банківських установах здійснюється з метою попередження ризиків і підвищення якості банківських продуктів та послуг, позитивного впливу на відносини з клієнтською базою. Така інформація має опрацьовуватися в банківських установах за наступними класифікаційними ознаками:

- 1) видів діяльності: комерційна, торгова, управління активами і пасивами;
- 2) результатів діяльності: витрати; доходи; фінансовий результат, додана вартість, ринкова вартість банківської установи;
- 3) продукти та їх групи: майнові та фінансові активи, депозити, кредити, зобов'язання, власний капітал;

4) клієнти та їх групи: юридичні особи, фізичні особи-підприємці, домашні господарства.

Залежно від одержаних результатів від окремих об'єктів в управлінському обліку виділяють центри відповідальності, які поділяються на:

- а) центри витрат;
- б) центри доходів;
- в) центри прибутку;
- г) центри інвестицій.

Управлінський облік через формування інформації має дати відповідь не тільки на поточні питання поліпшення ефективності діяльності, але і на можливі стратегічні напрями господарювання: які додаткові банківські продукти і послуги доцільно впровадити, для яких клієнтів, які мають бути на їх ціни та одержаний результат в оцінці доданої вартості.

Висновки. Таким чином, управлінський облік в банку це система, яка дає можливість реально оцінити стан справ, провести глибокий аналіз, визначити пріоритети і виключити можливі наслідки, які можуть негативно позначитися на величині прибутку і доданої вартості. За наслідками управлінського обліку можуть бути прийняті рішення, як для структурних підрозділів, продуктів і клієнтів, так і для банку в цілому. Основне призначення управлінського обліку у банку – це оптимізація прийняття управлінських рішень, а також підвищення ефективності роботи банку за рахунок вибору найбільш перспективних напрямів бізнесу і оптимізації необхідних ресурсів для діяльності.

Список використаних джерел

1. Бартош О. М. Управлінський облік, як основа ефективної системи управління банком. *Фінансовий простір*. 2014. № 1. С. 36-42.

2. Іванчук Р. М., Іванчук О. А., Шеремета Д. В. Шляхи розвитку управлінського обліку в комерційних банках. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3. С. 186-191.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: Постанова Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#n30>

4. [Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України](#): Постанова Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

5. Кіндрацька Л. М. Фінансовий та управлінський облік у банках: підручник. К. : КНЕУ. 2008. 816 с.

6. [Ларікова Т.В.](#) Організація та методика управлінського обліку в банківських установах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". К., 2010. 19 с.

7. [Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України](#): Постанова Національного банку

України від 06.09.2007 р. № 324. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0324500-07#Text>

8. Парасій-Вергуненко І. М. Організація управлінського обліку в банках. Деякі аспекти теорії і практики. *Вісник Національного банку України*. 2004. № 10. С. 26–29

9. Семенчук Л. І., Беніна М. О. Управлінський облік у комерційних банках. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7(3). С. 75-78.

10. Система управлінської інформації в банку: монографія / кол. авт.; за ред. Р. А. Слав'юка. К. : УБС НБУ, 2011. 459 с.

11. [Цимбалюк А. Ф.](#) Напрями вдосконалення системи управлінського обліку у банках України. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2013. Вип. 24. С. 291-296.

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мороз Ю.Ю.,
д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Кредитні ресурси є важливим джерелом формування активів підприємства і продуктом банківських установ. Водночас, процес кредитування в банківських установах пов'язаний з діями різних факторів ризику, здатних привести до непогашення кредиту і відсотків по ньому. До факторів, що залежать від клієнта - позичальника, відносяться характер кредитної угоди і його кредитоспроможність, на яку впливають ризики господарської діяльності.

За таких умов, оцінювання кредитоспроможності є спільним інтересом кредиторів і позичальників у забезпеченні ефективних кредитних операцій. Проте в Україні на законодавчому рівні відсутня методика розрахунку кредитоспроможності позичальника відповідно до інформації, яку оприлюднюють підприємства.

Дослідженню питань оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників банківських установ присвячені наукові і практичні розробки таких авторів: Аптекарь С. С. [1], Скомаровська К. А. [1], Бордюг В. В. [2], Виговський В. Г. [3], Дзюблюк О. [4], Крутова А.С. [5], Кащенко Н.Б. [5], Мельник К. В. [6], Чайковський, Я. І. [9, 10], Краснов С.О. [10], Piątek E [11], Moczydłowski K. [11].

Проте, існуючі підходи до методики оцінювання кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб не завжди враховують якісні характеристики підприємств зумовлені внутрішніми і зовнішніми факторами.

Мета дослідження – визначення основних підходів до оцінювання кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб.

Завдання дослідження – визначити роль і місце кредитів в господарській діяльності підприємств; дослідити стан якості виданих кредитів банківськими установами; систематизувати методичні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб.

Для вирішення визначених завдань використано сукупність таких методів дослідження: абстрактно-логічного узагальнення – для обґрунтування ролі і місця кредитів діяльності бізнесу; системного аналізу – для розробки підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб.

Результати досліджень. На сьогодні, функціонування бізнесу неможливе без використання банківських кредитів.

Для здійснення господарської діяльності підприємства як юридичні особи і підприємці як фізичні особи потребують кредитних ресурсів як на короткостроковій, так і на довгостроковій основі (табл. 1).

Таблиця 1

Місце кредитів у формуванні активів підприємств України

Роки	Кредити за балансами підприємств, млрд.грн.			Відсоток кредитів у балансі		
	короткострокові	довгострокові	всього	короткострокові	довгострокові	всього
2015	455,7	1168,2	1623,9	5,6	14,5	20,1
2016	496,9	1696,9	2193,8	5,0	17,0	22,0
2017	541,1	1731,0	2272,1	5,4	17,4	22,8
2018	557,9	1757,6	2315,5	5,1	16,2	21,3
2019	458,7	1633,7	2092,4	4,0	14,2	18,2

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України. URL.: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

За даними табл. 1 підприємства України в якості джерела фінансування авансованих активів у бізнес використовують біля 20 % фінансових ресурсів, які формуються за рахунок довгострокових і короткострокових кредитів.

Інша сторона важливості проблеми оцінювання кредитоспроможності, це непрацюючі кредити (NPL), які є значним тягарем для банківського сектору (табл. 2)

Таблиця 2

Банківські установи за рівнем непрацюючих кредитів станом на 01.09.2021 р.

Банківські установи	Обсяг непрацюючих кредитів, млн.грн.	Частка непрацюючих кредитів в кредитному портфелі, %
Приватбанк	176903	70,6
Укресімбанк	53991	43,4
Ощадбанк	49892	40,8
Сбербанк	32911	95,7
Промінвестбанк	23739	95,8
Альфа-банк	13581	20,4
Укргазбанк	7311	12,8
ПУМБ	4265	8,1
Банк Кредит Дніпро	3421	43,3
ОТП Банк	3183	8,1

Джерело: узагальнено автором за даними Національного банку України. URL.: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

В банківському середовищі непрацюючі кредити вимірюються показником NPL (з англ. Non-performing loan, що дослівно перекладається як непрацююча позика). Це позика, за якою не виконується умова першопочаткового кредитного договору. За даними НБУ частка непрацюючих кредитів (NPL) на початок 2021 року в Україні становила 41%.

За часом проведення аналіз кредитоспроможності поділяється на три види: попередній, оперативний (або оперативний моніторинг) і ретроспективний.

Попередній аналіз кредитоспроможності позичальника включає в себе попередню оцінку кредитоспроможності позичальника і визначення перспектив його розвитку для вирішення питання проумови і можливості надання кредиту.

У зв'язку з тим, що умови, за якими надається кредит позичальнику, змінюються в часі, а це, в свою чергу, впливає на кредитоспроможність позичальника, банк повинен проводити оперативний аналіз кредитоспроможності.

Ретроспективний аналіз кредитоспроможності позичальника базується на всієї інформації, що міститься в кредитній історії позичальника, яка зібрана за час дії кредитного договору. Його головною метою є об'єктивна оцінка результатів взаємодії банку і позичальника.

В якості методів оцінки кредитоспроможності позичальників - юридичних осіб необхідно використовувати аналітичні дослідження системи фінансових коефіцієнтів, ділового ризику, грошового потоку.

Аналіз системи фінансових коефіцієнтів допомагає в тій чи іншій мірі охарактеризувати стійкість фінансового становища позичальника. У

банківській практиці при оцінці кредитоспроможності позичальника використовуються різні фінансові коефіцієнти. При цьому кожен банк формує свій набір коефіцієнтів. При виборі показників враховуються особливості клієнтів і кредитна політика банку. Набір коефіцієнтів може охоплювати дані за один або за декілька років.

Найбільш повно показники кредитоспроможності щодо оцінювання українських підприємств наведено в праці [15].

Діловий ризик - це ризик, який визначається специфікою умов, в яких діє позичальник. Він, в свою чергу, включає в себе певні види ризиків: галузеві; акціонерні; виробничі; управлінські; регулятивні.

Діловий ризик може оцінюватися за допомогою наступних показників: якість управління; положення на ринку; ділова репутація.

Варто зазначити, що методика оцінки кредитоспроможності позичальника - юридичної особи за даними аналізу ділового ризику ще знаходиться в стадії розробки і не адаптована до банківської практики.

Багаторічний досвід показує, що при аналізі кредитоспроможності банки можуть більшою мірою довіряти не показникам, представленим в бухгалтерському балансі і звіті про фінансові результати позичальників - юридичних осіб, а показникам грошових потоків.

Звіт про рух грошових коштів виступає сполучною ланкою між бухгалтерським балансом і звітом про фінансові результати.

Коефіцієнти грошових потоків здатні принести користь банкам - кредиторам в якості обмежувальних умов по боргових зобов'язаннях Ковенанти (від англ. covenants - захисні застереження) – це включені в кредитний договір зобов'язання позичальника що-небудь зробити/не здійснювати на протязі терміну кредитування. Передбачені в кредитному договорі ковенанти дають право банку на підвищення відсоткової ставки або навіть припинення кредитування. Використання фінансових ковенантів в кредитних договорах дає можливість банкам відстежувати ведення господарської діяльності позичальником - юридичною особою, основні показники і пов'язані з ними ризики. Слід зазначити, що в сучасній практиці кредитування банки використовують обмежений спектр кредитних ковенантів.

Висновки. Таким чином, запропоновані підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства дають можливість враховувати кількісні та якісні показники результатів господарювання, які відображаються в його фінансовій звітності та оприлюднюються для стейкхолдерів.

Список використаних джерел.

1. Аптекарь С. С., Скомаровська К. А. Проблеми і перспективи сучасних методик бізнес-аналізу в оцінці кредитоспроможності позичальників. *Проблеми економіки*. 2013. № 3. С. 261–266.

2. Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. № 3. С. 112–115.

3. Виговський В. Г. Визначення кредитоспроможності в економічній літературі: оцінка підходів. *Вісник ЖДТУ*. 2013. Вип. 2 (64). С. 206–212.

4. Дзюблюк О. Особливості оцінювання грошового потоку підприємства в системі банківського аналізу кредитоспроможності позичальника. *Банківська справа*. 2001. № 1. С. 8 – 12.

5. Крутова А.С., Кащена Н.Б. Теоретико-методичні аспекти аналізу кредитоспроможності підприємства. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 211-216.

6. Мельник К. В. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 433–438.

7. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n33>

8. Рекомендації щодо оцінки комерційними банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника № 23011/79 від 02. 06. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_79500-94#Text

9. Чайковський Я. Напрямки вдосконалення методики аналізу кредитоспроможності боржника-юридичної особи. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. Вип. 19(1). С. 176-188

10. Чайковський, Я. І., Краснов С.О. Зарубіжні моделі аналізу кредитоспроможності позичальників - юридичних осіб. *Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ*. 2015. № 22. С. 151-162.

11. Piątek E, Moczydłowski K. Wypłacalność a płynność finansowa – zależności. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia* nr 5/2017 (89), cz. 1. S. 119–130

12. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління НБУ № 351 від 30.06.2016 р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>

13. Положення про визначення критеріїв для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки: Постанова Правління Національного банку України 13.04.2020 р. № 49. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0049500-20#Text>

14. Анисимов А. Н. Кредитные ковенанты: советы по практическому применению. *Банковское кредитование*. № 3. 2012. URL.: http://www.reglament.net/bank/credit/2012_3_article_4.htm

15. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз. Житомир: ПП “Рута”. 2012. 609 с.

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПОСИЛИТИ ЧИ ПОСЛАБИТИ

Дема Д.І.,
к.е.н., професор
Поліський національний університет

Вступ. Податковий контроль є одним із найбільш дієвих засобів контролю за адмініструванням податків і платежів до Державного та місцевих бюджетів країни. Разом з тим, протягом тривалого часу зі сторони бізнесу ставляться вимоги щодо послаблення контролю контролюючих органів до їх підприємницької діяльності. За останні роки, зі сторони держави зроблено значні зміни, які дійсно зменшили тиск контролюючих органів на бізнес-середовище. З іншої сторони, результати податкових перевірок показують, що немає аналогічного руху від бізнесу, щоб зробити цей процес дійсно партнерським. Виходячи з цього, зберігається необхідність у податковому контролі за адмініструванням податків та зборів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані з дослідженнями податкового контролю постійно перебувають у полі зору українських дослідників. Результати цих досліджень відображені у наукових працях Дація О., Гриджук І., Ковальчука К., Кравченка О., Кириленко О., Пашка П., Лебедзевич Я., Мельника М., Пухальського В., Ткачика Ф. та ін.. Серед дослідників існують різні підходи до податкового контролю щодо його проведення. Виходячи з цього, необхідно проаналізувати причини, що вимагають його посилення чи послаблення.

Мета, завдання та методика дослідження. Метою статті є аналіз стану податкового контролю за адмініструванням податків і зборів та визначення факторів, які вказують на необхідність збереження та посилення податкового контролю чи послаблення вимог до його проведення. Основними завданнями дослідження є визначення факторів в сучасних умовах, що вказують на посилення вимог до проведення податкового контролю за адмініструванням податків та зборів та його збереження, аналіз контрольно-перевірочної роботи контролюючих органів, визначення ефективності проведення податкового контролю. Об'єктом дослідження є процес проведення контрольно-перевірочної роботи контролюючих органів.

Теоретико-методологічною базою проведення досліджень є результати наукових досліджень в галузі податкового контролю, проведені українськими дослідниками та нормативно-правові документи, якими визначені вимоги до проведення податкового контролю. У процесі дослідження використовувалися різні методи дослідження, зокрема: історичний – при вивченні еволюції становлення та розвитку податкового контролю, економіко-статистичний – при

проведенні аналізу контрольних заходів контролюючими органами та визначенні їх ефективності, а також методи абстрагування, синтезу та ін..

Результати дослідження. Становлення та розвиток податкового контролю в Україні розпочалося після отримання нею незалежності та створенням податкових органів, на які було покладено обов'язки щодо перевірки правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати податків та зборів до відповідних бюджетів. За цей нетривалий період часу, відбулися значні зміни у взаємовідносинах платників податків та суб'єктів господарювання щодо адміністрування податків. Значна частина цих змін була направлена на зниження тиску контролюючих органів на суб'єкти господарювання, шляхом зменшення кількості податкових перевірок, запровадженням мораторію на проведення планових перевірок, внесенням в план-графік проведення перевірок лише тих суб'єктів господарювання, які мають високий ризик несплати податків. Результати цих заходів відображені в табл.1.

Таблиця 1

Контрольні заходи та ефективність податкового контролю в Україні

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Проведено перевірок – всього, од.	42015	38162	44676
в т. ч. планових	5299	4646	1940
позапланових	15689	11867	23930
фактичних	14652	16373	16600
зустрічних звірок	6375	5276	2206
Охоплено документальними перевірками суб'єктів, %			
малого бізнесу	1,2	0,6	0,7
середнього бізнесу	6,0	2,0	-
великого бізнесу	47,7	15,0	0,7
Донараховано за результатами перевірок, млрд грн	34,4	45,6	17,7
Відшкодовано грошима, млрд грн	3,0	3,4	2,3
Зменшено збитків, млрд грн	11,5	18,6	13,0
Зменшено незаконне відшкодування ПДВ, млрд грн	0,6	5,3	2,4
Податковий борг на кінець року, млрд грн	101,5	123,6	104,0
Сума списаної безнадійної заборгованості, млрд грн	3,9	5,9	15,1

Розраховано автором на основі: 1-3.

Дані таблиці 1 показують, що за останні три роки значно зменшилася кількість проведених планових перевірок та зустрічних звірок. Так, в 2018 році було проведено 5299 планових перевірок, проти 1940 в 2020 році та зустрічних звірок, відповідно, 6375 та 2206. Кількість суб'єктів підприємництва охоплених перевірками знизилася до 0,7% в 2020 році, проти 1,2% суб'єктів малого бізнесу та 47,7% суб'єктів великого бізнесу в 2018 році. Результатом цього, є також зменшення донарахованих платежів до бюджетів в 2020 році майже у два рази в порівнянні з 2018 роком та зменшення відшкодування грошима на 0,7 млрд грн за цей же період. З іншої сторони, слід навести ряд факторів, які не на стороні

зменшення контрольних заходів щодо суб'єктів підприємництва. Наведемо деякі з них.

Так, рівень тіньової економіки за даними Міністерства економіки в 2020 році зріс до 30% офіційного валового внутрішнього продукту України[4]. Можемо стверджувати, що в боротьбі з тіньовою економікою контролюючі органи значно недопрацьовують, а ті фінансові санкції, які ними застосовуються до тіньового бізнесу є недостатніми. Інший фактор, який в значній мірі залежить від контролюючих органів, це наявність значного податкового боргу серед платників податків. Так, за даними ДПС України податковий борг на 1 січня 2021 року становив 103,967 млрд грн, а на 1 вересня 2021 року – 105,327 млрд грн[5].

Як бачимо, спостерігається тенденція до збільшення податкового боргу, а не його зменшення, це можна пояснити недостатньою роботою контролюючих органів з платниками податків щодо його погашення. Серед факторів, який вказує на необхідність посилення заходів податкового контролю, слід відмітити низьку свідомість платників податків щодо достовірності визначення податкового зобов'язання. Так, по результатам податкових планових документальних та фактичних перевірок тієї незначної кількості суб'єктів господарської діяльності, що були здійснені в 2020 році у 98% з них виявлені порушення податкового законодавства[3].

І найбільш вагомим фактором, який вказує на необхідність посилення податкового контролю, на нашу думку, є не декларування доходів громадянами, який сприяє розвитку тіньових ринків праці, сільськогосподарської продукції, товарів, пасажирських перевезень будівельного ринку, ринку послуг та ін., а в цілому, тіньової економіки країни.

Розглядаючи розвиток податкового контролю в Україні в сучасних умовах, відмітимо, що його можна значно послабити, особливо при його адаптації до країн Європейського Союзу. Цього можна досягти за допомогою вирішення ряду проблем. Зокрема, на нашу думку, найбільш вагомим фактором, який сприятиме послабленню податкового контролю зі сторони контролюючих органів є посилення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед платників податків. Не менш важливим фактором, що сприятиме зменшенню податкового тиску зі сторони контролюючих органів на бізнес повинно стати повне(всебічне) запровадження фіскалізації доходів та декларування доходів і майна всіма громадянами України, незалежно від їх віку, статті, займаних посад, тощо. Вище названі фактори вимагають навчання громадян України податковій культурі, що можна досягти через запровадження в усіх навчальних закладах такого факультативного(краще) обов'язкового курсу як «Фіскалізація та декларування доходів».

Висновки. Враховуючи значення податкового контролю в забезпеченні податкових надходжень до бюджетів та наявності значного податкового боргу зі

сторони платників податків в сучасних умовах послаблювати вимоги до його проведення можливо при виконанні вище наведених факторів(вимог).

Список використаних джерел

1. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>. (дата звернення 20.10.2021 р.)
2. Публічний звіт про підсумки діяльності Державної податкової служби України за 2019 рік. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/409589.html> (дата звернення 19.10.2021 р.)
3. Публічний звіт ДПС за 2020 рік. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/prezentatsiyni-materiali/454960.html> (дата звернення 19.10.2021 р.)
4. Рівень тіньової економіки в Україні у 2020 році зріс до 30% ВВП – Мінекономіки. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/752604.html> (дата звернення 20.10.2021 р.)
5. Інформація про податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/506709.html> (дата звернення 18.10.2021 р.)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Кравчук І. І.,
д.е.н., професор,
Борисевич В. В.,
здобувач освітнього ступеня магістр
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Формування та реалізація стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, сільських територій, бізнес-локацій потребують створення системи ефективних комунікацій суб'єктів, що можливо забезпечити шляхом розробки й використання діджитал-технологій в управлінні процесами фінансово-економічного розвитку регіону на всіх рівнях ієрархії. Основними проблемами діджиталізації процесів фінансово-економічного розвитку регіонів України є відсутність цілісної системи діджитал-менеджменту в регіональному управлінні, що унеможливорює створення спеціалізованих ланцюгів і контентів бізнес-комунікацій для потенційних інвесторів, отримання реальних даних про стан розвитку локального підприємницького середовища та потенціал сільських територій, що й зумовило вибір теми цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми діджиталізації економіки, зокрема їх регіональний аспект, досліджуються О. Абакуменко, О. Гудзь, М. Дубиною, Ю. Коваленко, А. Коптеловим, О. Ніколюк, П. Пивоваром, О. Раковичем, С. Соловйовим та багатьма іншими. Проте аспекти

діджиталізації процесів фінансово-економічного забезпечення розвитку регіонів в контексті організації формування стійких систем управління вбачаються мало дослідженими.

Мета, завдання, методика досліджень. Метою дослідження є розробка організаційних механізмів діджиталізації процесів фінансово-економічного розвитку регіонів. До завдань дослідження віднесено структурування змісту поняття «діджиталізація фінансово-економічного розвитку», пропозиція формування організаційних механізмів діджиталізації бізнес-комунікацій та алгоритму формування інтегрованої системи діджитал-менеджменту фінансово-економічного розвитку регіонів. Методичною основою досліджень є абстрактно-логічний, монографічний метод та компоненти методики структурного аналізу.

Результати досліджень. В основу змісту поняття «фінансово-економічний розвиток» закладено філософські постулати економічного зростання, яким вбачаються процеси безперервної підтримки і поліпшення якості життя соціуму шляхом постійного виконання алгоритму економічних функцій, в результаті чого створюється приріст ресурсів й можливість продовжувати цикл розширеного відтворення. Сенс «фінансової складової» цього поняття підкреслює необхідність формування й використання показників та методик при вимірюванні ступеню фінансового забезпечення економічного розвитку, що, у свою чергу, зумовлює необхідність використання організаційного контексту, зокрема – управлінського. Отже, до основних процесів фінансово-економічного розвитку відносяться: бізнес-процеси, в результаті моніторингу яких створюються інформаційні комплекси, що використовуються для планування наступних бізнес-циклів, розрахунку прогнозів та формування стратегій і програм розвитку [1. С. 450]. При цьому вагомим значенням набуває комунікативне середовище, одним з вимірників якості якого є релевантність інформації та ступінь оптимізації організаційного забезпечення її надходження до стейкхолдерів. Це зумовлює необхідність формування сучасних систем діджиталізації фінансово-економічного розвитку.

Формування організаційних механізмів діджиталізації бізнес-комунікацій в управлінні фінансово-економічним розвитком регіонів здійснюється на вищому рівні ієрархії регіонального управління, зокрема, шляхом розробки стратегій і планів (у т. ч. інноваційно-інвестиційних) та розробки й погодження бізнес-планів, бізнес-моделей на засадах використання технологій діджиталізації [2, с. 24].

Інструментами є формування спеціалізованих контентів (із структурованою інформацією про вартість ресурсів для реалізації бізнес-планів та моделей в умовах регіону (територіальних локацій) та відомостями про ймовірний ефект від реалізації), а платформою виступають спеціалізовані сайти. Для розробки і підтримання сайтів необхідним вбачається використання інструментів діджитал-менеджменту.

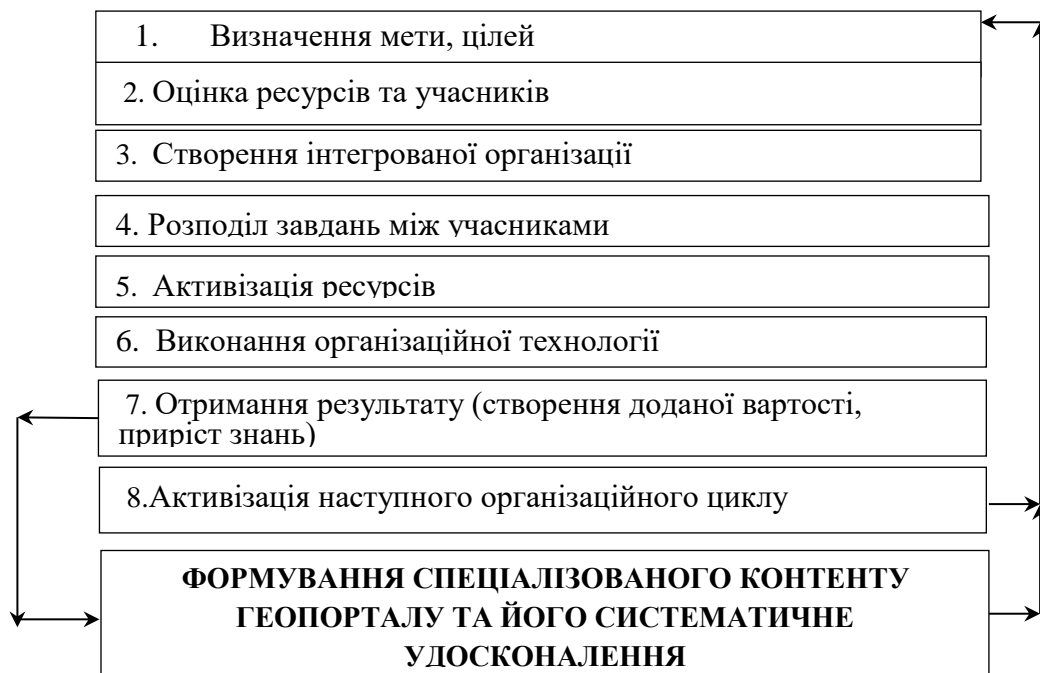
Діджитал-менеджмент є системою функцій, методів, інструментів та компетентностей, що дозволяє сформуванню координаційний механізм діджиталізації фінансово-економічного розвитку регіону. В результаті аналізу практик формування системи діджитал-менеджменту фінансово-економічного розвитку Житомирської області встановлено, що базова платформа розміщення спеціалізованого інформаційного контенту формується у Поліському національному університеті зокрема, науковцями розроблено універсальну методичку оцінки стану територій, в результаті використання якої визначаються у поточному режимі геофактори розвитку сільських територій за групами економічних, соціальних, екологічних показників та формується кластерна карта (дендрограма) подібності районів за інтегральними коефіцієнтами стану розвитку підприємництва на сільських територіях [3, с. 139].

Одним із механізмів діджиталізації розвитку підприємницького потенціалу сільських територій є управління громадами на основі геоінформаційних систем та технологій, а також даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ). В основі такого управління лежать процеси збору, обробки даних та подальшої візуалізації інформації, що реалізується на базі веб-порталу, призначеного для роботи як із числовими формалізованими даними, так й із геопросторовими даними. Геоінформаційний портал Поліського національного університету виконує декілька функцій, ключовою серед яких є інформаційне забезпечення усіх стейкхолдерів, які потребують максимально повної, систематизованої, релевантної, своєчасно поновленої інформації у прийнятній для розуміння формі [4. С. 84].

Ключовою перевагою геопорталу є відкритість доступу та простота використання. У такий спосіб вирішується завдання щодо пошуку інвесторами (особливо іноземними) потенційних та перспективних об'єктів інвестування. Зазвичай інвестори змушені шукати посередника, який на власний розсуд формує перелік таких об'єктів. Що стосується органів державної влади, то на базі обробки геоінформації можна встановити не лише найперспективніші та навпаки, депресивні території, але й ті сфери, підтримка з боку держави яких матиме максимальний ефект з позицій нарощення та реалізації підприємницького потенціалу. Зауважимо, що діяльність геопорталу потребує комбінації різних видів ресурсів для трансформації у діджитал-середовище регіонального розвитку. Натепер дослідження й наукові розробки щодо трансформації геопорталу Поліського національного університету виконуються в межах науково-дослідних робіт в умовах обмеженого фінансування, що стримує використання наукових розробок у практиці діджиталізації фінансово-економічного розвитку регіону.

В контексті означеного пропонується алгоритм формування інтегрованої системи діджитал-менеджменту фінансово-економічного розвитку регіону (рис. 1), використання якого дозволить активізувати процеси моніторингу соціо-економіко-територіального потенціалу регіону та розробляти моделі їх

стратегічного розвитку з урахуванням альтернативних шляхів реалізації стратегічних планів, програм, стратегій.

Рис. 1. Алгоритм формування інтегрованої системи діджитал-менеджменту фінансово-економічного розвитку регіону

Висновки. Використання запропонованого алгоритму забезпечить формування регіональному рівні діджиталізованої інформаційної бази, яку, у перспективі доцільно використовувати у розробці моделей інтегрованих кластерних агломерацій розвитку сільських територій, ОТГ, локальних підприємницьких структур та територіальних бізнесових анклавів, сільського соціуму.

Список використаних джерел

1. Skydan, O., Nykolyuk, O., Pyvovar, P., Martynchuk I. Methodological approach to the evaluation of agricultural business system flexibility. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2019, vol. 41, no. 4, p. 444-462.
2. Дубина М. В., Козляченко О. М. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 3 (19).2019. С. 21-26.
3. Ракович О. І. Формування підприємницького потенціалу сільських територій. *Дисертація на здобуття ОС Доктор філософії спец. 076. Підприємництво, торгівля, біржова діяльність*. Житомир 2021. С. 138-142.
4. Ракович О. І. Формування механізму моніторингу підприємницького потенціалу сільських територій. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. 2019. Т. 24, Вип. 1. С. 83-86.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ФІНАНСОВИЙ КОНТЕКСТ

Гринчишин І.М.,

д.е.н, с.н.с. відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

Вступ. Світова практика доводить, що одним із найвагоміших ризиків моделі децентралізованого розвитку є зростання диференціації адміністративно-територіальних одиниць за критеріями соціально-економічного розвитку та поглиблення дивергентних процесів, що створює небезпеку зростання просторової ексклюзії та дезінтегрованості територіальних громад в економічний простір, розширення ареалів депресивності за рахунок громад зі слабким фінансово-економічним потенціалом. Територіальна фрагментарність, секторальна та міжгалузева неузгодженість, відсутність заходів впливу Державної політики регіонального розвитку на зниження рівня міжрегіональної та внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації призвели до потреби її переосмислення із застосуванням нового фінансового інструментарію стимулювання регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці місцевого та регіонального розвитку приділяють увагу такі вчені: М. Бутко, З. Варналій, І. Вахович, В. Геєць, Я. Жаліло, І. Заблодська, М. Кизим, О. Іванова, М. Кизим, В. Кравців, О. Лайко, В. Малиновський, М. Мельник, А. Мокій, Г. Монастирський, В. Пісоцький, М. Пітюлич, С. Шульц, В. Чужиков та інші. Особливості адміністративно-фінансової децентралізації та фінансування регіонального розвитку висвітлені в працях: А. Буряченка, Г. Возняк, В. Дем'янишина, Т. Єфименко, М. Карліна, Б. Карпінського, О. Кириленко, І. Лютого, Л. Лисяк, І. Луніної, В. Письменного, Н. Спасів, І. Сторонянської, В. Тропіної, О. Тулай, І. Чугунова та ін.

Метою дослідження є обґрунтування трансформації наукових підходів до місцевого та регіонального розвитку, виявлення фінансових особливостей цих процесів.

Результати досліджень. Нова парадигма регіонального розвитку є синтезом забезпечення зростання продуктивності праці; високої якості життя та добробуту людей у різних економічних, соціальних, екологічних і просторових аспектах (табл. 1) потребує детального розгляду [1].

Посилення повноважень субнаціональних урядів дає змогу територіальним громадам взяти на себе більший контроль над своїми траєкторіями розвитку через адаптацію видатків, політику й стратегічні підходи до місцевих контекстних умов, що суттєво відрізняється від політики «зверху вниз», яка домінувала донедавна. Цей процес фактично відкрив можливості для впровадження місцевих територіальних підходів до розвитку, надавши

населеним пунктам і громадам значну свободу для мобілізації знань щодо місцевих особливостей та уподобань, забезпечення суспільних благ і послуг та прийняття відповідних стратегічних рішень.

Таблиця 1

Трансформація підходів до місцевого та регіонального розвитку

Ключова позиція	Традиційний підхід до регіонального розвитку	Нова парадигма регіонального розвитку
Орієнтованість на проблему	Регіональні відмінності у доходах, інфраструктурі та зайнятості	Низька продуктивність (рівні та зростання); недостатньо використаний регіональний потенціал; відсутність регіональної конкурентоспроможності; міжрегіональна та міжособистісна нерівність
Цілі політики	Справедливість через збалансований регіональний розвиток	Забезпечення зростання продуктивності праці; високої якості життя та добробуту людей у різних економічних, соціальних та екологічних аспектах
Загальні рамки політики	Підтримка розвитку регіонів та громад з низьким рівнем розвитку (наприклад, спад промисловості)	Використання недостатньо задіяного регіонального потенціалу через регіональне програмування, спираючись на існуючі сильні сторони; розвиток регіональних інноваційних систем
Підхід до планування	Переважно галузевий підхід	Інтегровані проекти розвитку для економічного зростання
Просторова орієнтація	Зорієнтована на відстаючі регіони та адміністративні територіальні одиниці	Усі регіони зосереджуються на політиці, адаптованій до кожного регіону, територіальної громади (чи їхніх об'єднань)
Масштаби впливу	Адміністративні райони	Як адміністративна, так і функціональні сфери
Часовий вимір	Короткостроковий період	Довгостроковий період
Підхід	Один розмір підходить всім	Диференційований підхід
Дані / Показники	Орієнтація на валовий внутрішній продукт (ВВП), переважно економічні показники	Показники добробуту
Фокус	Екзогенні інвестиції та трансферти	Ендогенний розвиток на основі місцевих активів та знань
Інструменти	Субсидії та державна допомога (часто окремим фірмам)	Широкий спектр інструментів: цільові інвестиції в людський капітал; інфраструктурні інвестиції; підтримка розвитку бізнесу; підтримка досліджень та

Ключова позиція	Традиційний підхід до регіонального розвитку	Нова парадигма регіонального розвитку
		інновацій; координація між неурядовими суб'єктами
Управління	Переважно центральний уряд	Багаторівневе управління, різні зацікавлені сторони (державні, приватні, неурядові організації, жителі територіальної громади)

Джерело: побудовано та доповнено на основі [2], [3]

Однак, хоча цей процес засвідчує неабияку можливість для розробки ефективніших стратегій розвитку та досягнення стійкого й інклюзивного економічного зростання, він не позбавлений ризиків. Виникають запитання щодо того, чи дійсно втручання на місцях з метою розвитку працюють, про кроки, необхідні для того, щоб забезпечити реалізацію потенціалу кожної території, а також про механізми досягнення цього потенціалу.

Новий поштовх до місцевого розвитку територіальних громад на ендогенних засадах зумовила реформа місцевого самоврядування й територіальної організації влади. Попри означені адептами бюджетного федералізму та розвинуті в наукових дослідженнях потенційні загрози[4], важливою умовою місцевого розвитку територіальних громад є адміністративно-фінансова децентралізація, ключова роль якої з її очевидними перевагами зводиться до такого:

- наявність невикористаного (прихованого) потенціалу для зростання у бідніших чи відстаючих регіонах, ніж у багатих. З цієї точки зору децентралізація спроможна активувати та сприяти кращому використанню місцевих ресурсів порівняно з територіальними громадами (переважно великих міст), які функціонують на межі ефективності,

- адміністративно-фіскальна децентралізація може стати рушійною силою процесу внутрішньорегіональної конвергенції;

- адміністративно-фіскальна децентралізація може допомогти територіальним юрисдикціям нейтралізувати сили агломерації: фіскальна автономія є важливим інструментом для периферійних юрисдикцій конкурувати з гравітаційною силою агломерацій.

Попри позитив адміністративно-фінансової децентралізації, яка активізує потенціал місцевого соціально-економічного розвитку територіальних громад, слід звернути увагу на бар'єри, що можуть гальмувати вказані процеси. Незважаючи на те, що в усьому світі існують значні відмінності у можливостях та ресурсах, якими розпоряджаються органи місцевого та регіонального самоврядування, локальний контекст також вказує на існуючі бар'єри, серед яких варто виокремити: локальні обмеження потенціалу, такі як відсутність знань, навичок чи відповідних інституцій розробляти та впроваджувати політику, приймати рішення або забезпечувати прозорість і підзвітність, а також вертикальні збої

координації, які негативно впливають на ефективність стратегій розвитку на основі місця.

Висновки. Встановлено, що в умовах надмірної соціально-економічної диференціації територіальних громад, різних за типом, складом населення, потенціалом, географічним розташуванням і ступенем участі в соціально-економічних процесах, існує нагальна потреба в переосмисленні підходів до державної регіональної політики, що впродовж тривалого періоду базувалася на централізованих засадах і фінансовій підтримці адміністративно-територіальних утворень із низьким рівнем соціально-економічного розвитку, а також окремих секторів економіки, які перебували в кризовому стані.

Відсутність конвергентного розвитку, зростання просторової ексклюзивності та дезінтегрованості територіальних громад в економічному просторі є свідченням довгострокових проблем, що потребують урахування для реалізації нової політики регіонального розвитку та використання ефективного інструментарію її фінансового забезпечення.

Список використаних джерел

1. Гринчишин І. М. Соціально-економічна диференціація територіальних громад в умовах формування нової політики регіонального розвитку. Економіка та суспільство. 2020. Вип. 4(144). С. 36–42.
2. A territorial approach to the Sustainable Development Goals. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/ba1e177d-en/index.html?itemId=/content/component/ba1e177d-en#tablegrp-d1e4682> (last accessed: 21.09.2021).
3. OECD (2019). Regional Outlook Leveraging Megatrends for Cities and Rural Areas. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264312838-en/index.html?itemId=/content/publication/9789264312838-en> (last accessed: 19.07.2021)
4. Власюк Н. І., Мединська Т. В., Мельник М. І. Місцеві фінанси. Київ: Алерта, 2011. 328 с.

ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

Віленчук О.М.,
д. е. н., доцент,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Страхова наука має бути дотичною до швидкоплинних змін, які на разі відбуваються на ринках фінансових послуг, особливо, що пов'язано з оцифруванням інформації. Страхування в Україні

перебуває на етапі трансформації та пошуку оптимальних форм, методів та моделей взаємодії учасників страхового процесу. Все це вимагає використання широко функціональних можливостей Інтернет платформ для збору, аналізу, систематизації та обміну інформацією щодо поширення масштабів надання високоякісних послуг у сфері страхування.

Формування достатнього рівня конкурентоспроможності страхової компанії, потребує застосування технологічних інновацій на страховому ринку. Серед зазначених технологій вагоме місце посідають Blockchain – технологій. Їх суть полягає у зрівноваженні бізнес-процесів страхової компанії, пов'язаних зі здійсненням операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також формуванням партнерських взаємовідносин з іншими страховиками. Вагомість даної технології для сфери страхування, зумовлена можливостями економії часу на обслуговування договорів страхування, зниження ризиків фінансових і страхових операцій, удосконалення комунікацій між стейкхолдерами ринку тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади застосування технології блокчейну на фінансових ринках у тому числі й на страховому, сформовано в наукових працях: С. Волосович, О. Залетова, Н. Нагайчука, Е. Суханов, Н. Третьак, О. Фоміна. та ін. Водночас, досліджуючи об'єктивні процеси активізації функціонування ринку страхування, варто зауважити на необхідності здійснення та обґрунтування можливостей застосування інноваційних технологій, зокрема блокчейну.

Мета та методологія дослідження. Дане дослідження ставить за мету наукове обґрунтування процесу застосування технології Blockchain у взаємовідносинах між стейкхолдерами страхового процесу. Робоча гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що інноваційні технології зокрема, блокчейн в страхуванні, стануть вагомими драйверами активізації страхових відносин у суспільстві. В процесі дослідження застосовувались методи абстрактно-логічний, системного аналізу, структурно-функціональний, індукції та дедукції.

Результати досліджень. У 2014 р. Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун наголосив на необхідності забезпечення загального доступу до якісного медичного обслуговування, використовуючи потенційні можливості медичного страхування. Світова пандемія COVID - 19 та інші захворювання становлять реальну загрозу для життя, здоров'я та працездатності громадян незалежно від місця їх перебування. За даними Resilience Index 2021 глобальний комплексний індекс стійкості страхування, об'єднує три субіндекси, які включають здоров'я, смертність та стихійні лиха. Ризики катастроф у глобальному вимірі досягли нового максимуму 1,4 трильйона доларів у 2020 р. Ризики для здоров'я – 747 мільярдів доларів США відповідно [2].

Представлені дані свідчать, що людство все більше потребує функціонування високоліквідної системи страхового захисту майнових та особистих інтересів громадян і юридичних осіб. Для України, розв'язання даної

проблеми перебуває у площині формування належного рівня нормативно-правового, інституціонального та інфраструктурного забезпечення страхового процесу у сфері охорони здоров'я, що зумовлює необхідність у налагодженні комунікаційних зв'язків та довіри між стейкхолдерами страхового ринку тощо. Вочевидь, варто наголосити, що за умов наявної конкуренції на страховому ринку у споживачів послуг з'являються нові опції для вибору варіантів страхового обслуговування, зважаючи на якість та сервіс страхового обслуговування. Звідси перед страховими компаніями постають завдання інтегрування у власні бізнес-процеси технологічні інновації, здатні забезпечити, максимальну зручність комфорт та надійність страхового захисту.

Новітніми трендами розвитку страхування у світі є широке використання глобального *FinTech*. Наукова інтерпретація даного поняття розглядається, як сфера в якій інноваційні технології використовуються учасниками страхового ринку для задоволення потреб споживачів страхових послуг на основі оптимізації своєї діяльності [1]. За даними експертів загальний об'єм венчурних інвестицій в сектор фінансових технологій у 2020 р. склав 20 мільярдів доларів США [4].

Складовим елементом *FinTech* виступає *InsureTech*. Ключовим його завданням є підвищення технологічності страхових компаній та розробка ІТ – рішень. У даному контексті обґрунтованим є зростання уваги до Blockchain технології.

Найвагомішими перевагами використання блокчейн технології є оптимізація транзакційних витрат пов'язаних з управлінням бізнес-процесами страховика, зниження ризикогенності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, прискорення обміну інформації з достатнім ступенем її захисту. Істотною перевагою зазначеної технології слід вважати, спроможність забезпечення достатньо високого рівня довіри між учасниками страхування за умов максимальної прозорості.

Взагалі блокчейн – це загальнодоступна розподілена база даних записів, яка оснащена різноманітними технічними аспектами такими, як майнінг, алгоритм хешування, хеш-функція і блоки [5]. Дана технологія також розглядається як інструмент зберігання транзакцій для забезпечення цілісності та доступності інформації, що зберігається для усіх учасників мережі [5].

Варто наголосити, що використання технології блокчейн суттєво спрощує процес страхових виплат, оскільки всі дії здійснюється у режимі реального часу. Крім цього, блокчейн спрощує процес адміністрування компанії тобто відбувається економія часу на документообіг, оптимізується механізм верифікації документів, що сприяє удосконаленню надання страхових послуг клієнтам, а також зростає рівень захисту конфіденційності інформації. Огляд управлінських рішень у сфері застосування технології блокчейн на страхових ринках різних країн світу представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика управлінських рішень, відносно технології
 блокчейн на страхових ринках різних країн світу**

Компанія, країна	Управлінське рішення	Платформа	Змістова характеристика
1-	2	3	4
American Association of Insurance Service (AAIS), США	Блокчейн - платформа Open IDL	Hyperledger Fabric	Використання даної платформи дозволяє збирати статистичні дані від імені страхових компаній, регуляторів та інших учасників, а також обмінюватись даними про поліси, премії претензії та втрати з AAIS
EY Guardtime, США	Insurwave Інтеграція та захист інформаційних потоків з різних джерел	R3 Corda з використанням Microsoft Azure	Даний проєкт дозволяє відстежувати ризики в режимі реального часу, узгоджувати розмір премій за декілька хвилин відшкодовувати претензії за декілька годин тощо
FidentiaX, Сингапур	Блокчейн - платформа ISLY	NXT Blockchain використовується маркетплейсом FidentiaX	Дана платформа розрахована на покупців, продавців страхових полюсів. За допомогою токенизації FidentiaX на базі технології блокчейн здійснюється шифрування бази даних страхових полюсів клієнтів
Samaung SDS, Південна Корея	Медичне страхування	Nexleger	Функціонування даної платформи спрямована на урегулювання фінансових взаємовідносин між страховиками, страхувальниками та медичними закладами
Legal General and Amazon, Великобританія	Блокчейн система під управління AWS Blockchain	Hyperledger Fabric	Управління даною платформою, орієнтовано на здійснення виплат страхових рент за договорами довгострокового страхування життя
Dynamis,	Платформа для страхування від безробіття	Ethereum	Дана платформа надає можливості для отримання полісу лише за наявністю профілю LinkedIn для підтвердження поточного статусу зайнятості. На блокчейні здійснюється перевірка статусу безробітного та ініціюється видача страхових виплат
Black Syndicate Hoidinge Ltd, Естонія	B2B - платформа Black	Hyperledger and Ethereum	Даною платформою користуються переважно страхові посередники, а саме агенти, брокери та ін.

Arbol and Chainlink	Автоматичні виплати фермерам на базі старт контрактів	Ethereum	Користувачі платформи Arbol переважно фермери, купуючи страховий поліс отримують право на автоматичне відшкодування збитків при настанні страхової події, наприклад температура повітря досягає критичного рівня
---------------------	---	----------	--

Для страхового ринку України, використання технології Blockchain постає актуальним з огляду на такі чинники: по-перше, розширюється доступ до інформації для страхових компаній, так і страхувальників, тим сам формується сприятливе комунікаційне середовище щодо укладання договорів страхування; по-друге, збільшення страхового покриття ризиків з довгострокових та загальних видів страхування; по-третє, спрощується механізм виплати страхових сум та відшкодувань у разі настання страхової події. Крім цього, найвагомішими перевагами застосування технології Blockchain на страховому ринку є :

- сервіс та якість страхового обслуговування, відносно організації руху грошових потоків між стейкхолдерами ринку в режимі реального часу;
- автоматизований андеррайтинг надає можливість з високою точністю оцінити ймовірність настання страхових подій та визначити оптимальний варіант протидії ризикам, використовуючи інструменти мікрострахування, страхування та перестрахування;
- укладання смарт-контрактів, які дозволяють моделювати ризикові сценарії розвитку подій, визначати основні параметри договорів страхування, з позиції достатності страхового захисту. Алгоритм смарт-контракту діє таким чином, якщо сталася страхова подія, виплата здійснюється автоматично без участі страхової компанії;
- індивідуальна орієнтація на клієнта за допомогою технології блокчейну, акумулюється страховиком вся інформація необхідна для прийняття рішення про страхування того чи іншого об'єкта та лише після цього укладається відповідний договір;
- зростання рівня кібербезпеки страхової компанії завдяки можливостям опрацювання значних масивів інформації та недопущення шахрайських дій учасників страхового процесу.

Висновки. Цифровізація страхових відносин у суспільстві варто розглядати, як незворотний процес розрахований на середньо та довгострокову перспективу. Звідси постає необхідність у правовому інституціональному та фінансово-економічному забезпеченні стейкхолдерів страхового ринку до зазначених трансформацій. Важливим етапом у заданому напрямі слід вважати прийняття у 2019 р. Кабінетом Міністрів України Концепції розвитку сфери штучного інтелекту в Україні. Реалізація даної концепції відкриває для стейкхолдерів страхового ринку низку можливостей, зокрема підвищення ефективності операційної діяльності страхової діяльності, оптимізації витрат,

удосконалення сервісу страхового обслуговування. Імплементация технології Blockchain в страхову діяльність це передусім зміна парадигм управління, тобто відмова від ієрархічної моделі прийняття рішень та прийняття децентралізованої концепції в основі якої закладено прозорість та відповідальність учасників страхового процесу за прийняті управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Волосович С, Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. Вісник КНЕУ. 2018. Вип. 5. С. 124-137.
2. Глобальний індекс стійкості страхування до ризиків катастроф та здоров'я *Insurance TOP* №4(80) 2021. URL: <https://forinsurer.com/files/file00712.pdf> (дата звернення:04.10.2021).
3. Залетов О. Цифрова трансформація страхування – від управління витратами до управління ризиками *Insurance TOP* №7(75) 2021. URL: <https://forinsurer.com/files/file00694.pdf> (дата звернення:08.09.2021).
4. Інвестиції в *FinTech*: скільки грошей вклали в інвестиційний сектор у 2020 р. URL: https://investment.24tv.ua/ru/investicii-fintech-skolko-vlozhili-biznes-2020-poslednie-novosti_n1419854 (дата звернення: 02.10.2021).
5. Майбутнє блокчейну та індустрії медичного страхування. Варіанти використання смарт-контрактів *Insurance TOP* №4(80) 2021. URL: <https://forinsurer.com/files/file00712.pdf> (дата звернення:02.10.2021).
6. Нагайчук Н., Третяк Н. Можливості використання технології Blockchain у страхуванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* Вип. 19. частина 2. 2018. С. 104-108
7. Суханов Є., Штанг К. Технологія блокчейн: виклики, обмеження, варіанти удосконалення. *Синергія наук*. 2017. № 14. С. 540–546. URL: <http://synergy-journal.ru/archive/article0908>. (дата звернення: 04.09.2021).

МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Соломіна Г. В.,

к.е.н.,

Національний авіаційний університет

Постановка проблеми. Дослідження ґрунтується на питанні організації процесу аудиторської перевірки фінансових результатів діяльності підприємства, що висвітлені в науковій літературі. Для аналізу та узагальнення організаційних підходів в результаті аудиторської перевірки наводиться методика аудиту фінансової діяльності підприємства, яка передбачає аналіз

послідовності заходів для організаційної та підготовчої стадії проведення аудиту, попередньої розробки загального плану та програми проведення аудиту фінансових результатів діяльності підприємства.

Питання організації фінансового аудиту фінансової результативності діяльності підприємств були розглянуті у наукових працях вчених [1, 2, 3] та інших. Представлені науковці розглядали проблеми щодо організації та методики проведення аудиту фінансових результатів, проте питання особливості організаційних засад, розробки удосконаленого плану та програми проведення аудиту потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає в узагальненні та аналізі організаційних та методичних підходів до проведення аудиту фінансових результатів діяльності із подальшою розробкою рекомендацій щодо їх удосконалення.

Результати дослідження. Метою аудиту фінансових результатів є можливість висловлення незалежної думки аудитора відповідності формування та складення фінансових звітів згідно з визначеною концептуальною основою фінансової звітності, яка відображена у МСА (ISA) 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» [4].

Відповідно стандарту та особливостям діяльності підприємства, аудитор використовує індивідуальну методику аудиту фінансових результатів діяльності, що дає можливість отримання відповідних аудиторських висновків, окреслення процедур та надання подальших рекомендацій щодо відображення результатів фінансової діяльності.

Пропоновані науковцями [1-3] організаційні етапи аудиту фінансових результатів діяльності підприємства здебільшого складаються з: проведення підготовчої роботи аудитора; оцінювання стану бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та системи контролю по об'єктах обліку; перевірки правильності оцінки та визначення доходів та витрат, їх відображення в обліку та фінансовій звітності; перевірки відповідності даних синтетичного та аналітичного обліків доходів та витрат показникам фінансової звітності; підготовки аудиторського висновку; надання керівництву підприємства аудиторського висновку та передачі документації, яка передбачена договором.

Пропонований алгоритм дій, пов'язаних з аудиторською перевіркою фінансових результатів суб'єктів господарювання, можна структурувати за стадіями: організаційною, підготовчою, технологічною та заключною.

На організаційній стадії аудитор визначається з фінансово- господарською діяльністю суб'єкта господарювання. Зобов'язання щодо проведення аудиту забезпечуються посиленням листа-зобов'язання аудитора (аудиторської фірми), в якому передбачається мета, обсяги аудиторської перевірки, відповідальність сторін та попереднє проведення роз'яснювальної роботи стосовно прав і обов'язків клієнта.

В процесі технологічної стадії аудитором визначається хронологічний порядок виконання сформованих методів та прийомів аудиту фінансових результатів діяльності підприємства, що в процесі даної стадії може корегуватись [1].

Процес планування аудиту фінансової діяльності суб'єкта господарювання базується на загальних та конкретних принципах аудиту, які передбачають оптимальність, комплексність та неперервність планування, а також формування наступних етапів: попереднє планування аудиту, розробка та формування плану аудиту, формування програми аудиту. Загальний план проведення аудиторської перевірки фінансових результатів повинен включати в себе шість основних етапів:

Перший - проводиться візуальна перевірка установчої та первинної документації, пов'язаної з отримання доходів від діяльності підприємства, документів, які підтверджують витрати підприємства, облікових реєстрів, фінансової звітності. Здійснюється перевірка відповідності ведення документації чинному законодавству, оцінка системи внутрішнього контролю.

На другому етапі здійснюється перевірка реальності проведення тих чи інших господарських операцій, а саме наявність договорів та законність проведення операцій.

Третій етап присвячено вивченню елементів облікової політики суб'єкта господарювання з питань доходів і фінансових результатів; суттєвості конкретних груп доходів в загальному обсязі доходів; достовірності операцій з обліку доходів і фінансових результатів; записам в первинних документах, реєстрах обліку та звітності за доходами і фінансовими результатами; інформації про доходи та фінансові результати, що знайшла відображення в попередніх перевірках.

В четвертих, вивчаються організаційно - технологічні особливості клієнта, дотримання вимог облікової політики підприємства щодо відображення в обліку витрат, перевірка достовірності показників собівартості продукції, перевірка організації аналітичного обліку витрат підприємства; записи в первинних документах, реєстрах обліку та звітності за витратами.

П'ятим етапом передбачається визначення відповідності розрахунку фінансового результату у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, правильності та своєчасності нарахування податку на прибуток, правильності використання прибутку згідно розпорядчих документів.

За допомогою аналітичних методів, яким присвячено шостий етап, перевіряють показники звіту про фінансові результати для виявлення тих елементів звітності, де аудиторський ризик є найвищим, що є характерним для виявлення помилок в обліку та звітності або можливості шахрайства [1,3].

Підсумки заносяться в робочі документи і є підставою для формування аудиторських висновків, складається пробний звіт про фінансові результати та

порівнюються дані зі звітом клієнта, проводиться аналіз відхилень та складається довідка про фінансову стійкість і платоспроможність підприємства.

Об'єктивність аудиторського висновку залежить від професійності аудитора, який, користуючись не тільки стандартними методами та процедурами аудиту, але й на підставі свого професійного досвіду творчо та відповідально відноситься до своїх обов'язків, використовує ті методи та прийоми, які, на його думку, допоможуть максимально забезпечити кінцеву мету перевірки [1].

Висновки. Методика проведення аудиту сприятиме підвищенню ефективності роботи аудитора, конкретному визначенню проблем обліку доходів, витрат і фінансових результатів, нададуть можливість вірно ідентифікувати та оцінити ризики суттєвого викривлення фінансової звітності у випадку шахрайства чи помилки.

Перспективою подальших досліджень є вдосконалення організації системи внутрішнього контролю та застосування і обґрунтованості облікових політик і оцінок, зроблених управлінським персоналом; загальної стратегії аудиту фінансових результатів, аналітичних процедур оцінювання ризиків.

Список використаних джерел

1. Радіонова Н. Й. Організаційні засади проведення аудиту фінансових результатів діяльності підприємства // *Економічний простір*. – 2019. – № 142. – С. 136-148.
2. Ковтуненко Ю.В. Основні підходи дослідження методик аналізу фінансових результатів діяльності підприємства // *Економіка. Фінанси. Право*. – 2016. – №5/1. – С.31-33.
3. Ліхоносова Г.С. Організаційні засади обліку та аудиту фінансових результатів підприємств // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світогосподарство. – 2019. – Вип. 25(1). – С. 144-148. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_25%281%29_33
4. Міжнародний стандарт аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту». – URL: <http://www.iaasb.org/clarity-center/clarified-standards>.

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ МСБО 39 ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Савченко Р.О.,

к.е.н., доцент,

Поліський національний університет

Савченко Н.М.,

к.е.н., доцент,

Поліський національний університет

Ганяйло О.М.,

к.е.н., доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Постановка проблеми. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти» розроблений в рамках ідеї створення глобального ринку та як прагнення до зменшення кількості альтернатив, які використовуються суб'єктами господарювання з метою оцінки, а також визнання та розкриття інформації щодо фінансових інструментів. Адже оцінка фінансових інструментів системою обліку різних суб'єктів не забезпечувала порівнянність показників, а також існувала низка фінансових інструментів, які неможливо було визнати, наприклад, похідні інструменти. Таким чином, МСБО 39 має надзвичайно важливе значення для забезпечення єдиного підходу при оцінці та визнанні фінансових активів та зобов'язань. Однак, головною метою МСБО 39 є не лише забезпечення єдності оцінки та визнання фінансових активів та зобов'язань, а й збільшення використання системою бухгалтерського обліку оцінки за справедливою вартістю.

Проблемними теоретичними та практичними аспектами використання фінансових інструментів у фінансовій сфері займалися ряд вітчизняних вчених: А.Г. Загородній, М.І. Крупка, Н.П. Поляк, О.М. Сохацька, В.М. Шелудько та інші. Особливості обліку фінансових інструментів знайшли своє відображення в працях Р.Грачової, Т. Момот, Л. Примосткої та ін.

Метою дослідження є вивчення особливостей використання положень МСБО 39 для визначення справедливої оцінки фінансових інструментів вітчизняними суб'єктами господарювання. В процесі дослідження було використано абстрактно-логічний метод, що забезпечує виконання теоретичних узагальнень та формування висновків.

Результати досліджень. В процесі використання МСБО 39 головна мета стандарту була змінена. Причиною таких змін стала світова фінансова криза та достатній рівень капіталу комерційних банків. Порівнянність оцінки фінансових інструментів досягається в основному за рахунок втілення ідеї прозорості та повного розкриття інформації за допомогою вимог визнання та розкриття інформації, про що свідчать і положення МСФЗ 7.

Одним із проблемних аспектів, що виникають при обліку фінансових інструментів за справедливою оцінкою є вплив циклічності, який означає, що облік за справедливою оцінкою стимулює рух у фінансовій системі зверху-вниз. Частково це можна пояснити тим, що в сприятливі періоди розвитку суб'єкти господарювання збільшують леверидж, коли спостерігається зростання вартості активів, що призводить до виникнення ще більших проблем у період спаду. На перспективу необхідним є дослідження того, чи існує ефект проциклічності в операціях суб'єктів господарювання та чи являються такі ефекти основою в ході прийняття стратегічних рішень.

Облік за справедливою вартістю призводить до збільшення волатильності як у відображенні інформації у звітності про доходи підприємства, так про його капітал. З підвищеним рівнем волатильності доцільно боротися за допомогою системи управлінського контролю. Волатильність доходів і капіталу змушує продумувати не тільки те, як застосовувати різні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності в обліковій практиці, а й як використовувати переваги хеджування. Що стосується оцінки об'єктів обліку за справедливою вартістю, то суб'єктам господарювання доводиться докладати значних зусиль для отримання даних, що використовуються при формуванні оцінки. Ці дані також мають бути розкриті та зрозуміло представлені у щорічних звітах.

Система звітності сформована із використанням справедливої оцінки, має працювати не тільки на перспективу за для проведення оцінки змін вартості об'єктів бухгалтерського обліку та визначення ефективності хеджування, але й для можливості відстеження зворотної фактичної ефективності. Так, наприклад, банківські установи, в результаті ведення бухгалтерського обліку за справедливою вартістю, відслідковують використання фінансових інструментів, а також відстежують всю інформацію, необхідну для виконання вимог щодо розкриття інформації. Збільшення обсягу щорічних звітів до та після запровадження МСБО та МСФЗ можна значною мірою пояснити додатковим розкриттям інформації, що прописані у МСБО 39. Це розкриття інформації інтересне не лише тим, що воно детальне та охоплює багато різних сфер, воно також вимагає пояснення, як різні види діяльності, ризики та облікові дані пов'язані між собою.

Науковцями в публікаціях не так багато уваги приділено впливу справедливої вартості на порядок формування та рівень досягнення прийнятих стратегій та систему управлінського контролю. З цієї точки зору висловилося Американська асоціація банкірів (АВА), представники, якої висловили думку стосовно необхідності оцінки всіх фінансових інструментів за справедливою вартістю. Проблемою використання такого виду оцінки полягає в тому, що справедлива вартість може бути актуальною лише для тих активів банківських установ, які утримуються ними для продажу. Однак більшість комерційних банків займаються не продажем кредитів, а їх наданням. При цьому бізнес-стратегія більшості банків полягає в управлінні відносинами з клієнтами та

кредитами клієнтів. Формування торгових активів зазвичай не є основним предметом діяльності цих банків. Отже, справедлива вартість та логіка, що лежить в основі обліку за справедливою вартістю може вказувати на невідповідність діяльності бізнес-стратегіям банківських установ. Оскільки рідко існує вторинний ринок комерційних кредитів, справедливу вартість необхідно розраховувати, використовуючи припущення та методи, які можуть забезпечити порівнянність показників між банками. Інші побоювання полягають у тому, що банкам доведеться впроваджувати спеціальні системи для управління цими складними процесами оцінки та здійснювати більш регулярне управління ними. Їх діяльність також повинна буде підлягати більш частим аудиторським перевіркам. В цілому, використання даного підходу, що ґрунтується на повній справедливій вартості, викличе виникнення додаткових витрат в банківських установах.

Також існує думка, що справедлива вартість не узгоджується з тим, як здійснюється управління різними фінансовими інструментами або як вони використовуються у бізнесі. Це говорить про те, що справедлива вартість - це показник, який не обов'язково сумісний зі стратегічною орієнтацією чи системою управління. Дуже важко зрозуміти наскільки об'єктивними є управлінські припущення при розрахунку справедливої вартості. Це створює проблему порівняння між одноманітністю та унікальністю, оскільки той самий показник можна розглядати як такий, що забезпечує однаковість формування показників бухгалтерського обліку та може бути застосований до всіх фінансових інструментів. В цьому випадку, банківські установи можуть вирішувати чи шляхом маніпулювання або простою інтерпретацією припущень та розрахунків у специфічних для таких суб'єктів господарювання способах, уникати проблем зіставлення.

Також слід відмітити той момент, що МСБО 39 зумовив необхідність детального обліку хеджування. До 1990 року розкриття інформації про похідні інструменти та хеджування було обмеженим. Навіть не всі похідні фінансові інструменти були фактично визнані у балансі, оскільки похідні інструменти часто не вимагають початкових інвестицій. Поширення використання фінансових інновацій спричинило розвиток хеджування. Під хеджуванням слід розуміти спосіб управління різними видами ризиків. При використанні справедливої вартості у якості оцінки, будуть відбуватися зміни у вартості фінансових активів або ж зобов'язань, які можна вирішити за допомогою хеджування. Відповідно до МСБО 39 всі похідні інструменти повинні обліковуватись за справедливою вартістю, а зміни вартості повинні відображатись у складі прибутку та збитку. Однак, оскільки метою похідного інструменту є компенсація інших змін вартості, що впливають на звіт про прибутки та збитки, волатильність в ідеалі не буде збільшена шляхом використання хеджування, а навпаки. З нашої точки зору, необхідним є застосування мотиваційних механізмів при аналізі інформаційних ефектів

доцільності використання хеджування. Менеджери суб'єктів господарювання використовують хеджування насамперед не для зменшення економічних ризиків, а для зменшення того, що вони називають бухгалтерськими ризиками.

Висновки. З точки зору комунікації, стандарт МСБО 39 викликав необхідність у забезпеченні більшого ступеня взаємодії між заінтересованими сторонами. Облікові рішення за МСБО 39 мають бути оперативно доведені до відома заінтересованих сторін, в ролі яких можуть виступати: акціонери, рейтингові агентства, аналітики та інші користувачі. Внутрішньо, цілком ймовірно, що це вплине не тільки на управління ризиками та планування капіталу суб'єкта господарювання, але й на пакети звітів та періодичність звітування, враховуючи те, що керівники, ймовірно, будуть змушені уважніше стежити за ринками та ризиками.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) «Фінансові інструменти». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_016

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА ПРИЧИН ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Абрамова І.В.,

к.е.н., доцент,

Поліський національний університет

Постановка проблеми. Затяжна економічна криза, падіння обсягів виробництва та реальних доходів населення, переважання видатків державного бюджету над його доходами є ключовими причинами дефіцитного стану бюджету країни. Епідемія, зумовлена COVID-19, болуче вдарила по суб'єктам малого та середнього бізнесу, скоротили масштаби діяльності й великі підприємства. Як наслідок, бюджет вчергове недотримав податкові надходження, видатки на підтримку бізнесу зросли, значні обсяги фінансових ресурсів держави було спрямовано на боротьбу з епідемією.

Дослідженню проблем бюджетного дефіциту присвячені праці О. Колісника, О. Зінченка, О. Колясника, Л. Яніва та інших економістів. Проте не всі питання, пов'язані з оцінкою стану та розробкою шляхів подолання бюджетного дефіциту, є й достатньо вивченими й розкритими в літературних джерелах.

Результати дослідження. Оцінка стану дефіциту державного бюджету України свідчить, що починаючи з 2016 р. намітилися позитивні зрушення у бюджетній сфері. У 2019 р. доходи бюджету становили 387 млрд грн. Проте світова пандемія внесла свої корективи в економічне життя країни. В 2020 р.

спостерігалось зниження доходів бюджету на 82 млн грн, прослідковується й зменшення видатків (табл. 1).

Таблиця 1

Стан виконання Державного бюджету України за загальним та спеціальним фондами, січень-вересень 2019-2020 рр., млн грн

Показники виконання	Загальний фонд			Спеціальний фонд		
	2019 р.	2020 р.	Темп росту, млн грн / %	2019 р.	2020 р.	Темп росту, млн грн / %
Доходи	387 826.4	305 781.8	-82 044.5 (78.8%)	29 122.0	30 644.0	1 521.9 (105.2%)
Видатки	319 220.2	247 567.5	-71 652.6 (77.5%)	68 083.3	65 979.5	-2 103.7 (96.9%)
Кредитування	208.1	119.6	-88.5	20.7	30.8	10.0
Дефіцит (-) / профіцит (+)	68 398.0	58 094.7	-10 303.3	-38 982.0	-35 366.3	3 615.6

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України <https://openbudget.gov.ua/>

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що загальний фонд державного бюджету впродовж 2019-2020 рр. виконувався з профіцитом у сумі 63 млрд грн та 58 млрд грн відповідно. Щодо спеціального фонду, то впродовж звітнього періоду він балансувався з дефіцитом, загальна сума якого у 2020 р. склала понад 6 млрд грн.

Оцінка стану бюджетного фонду країни за доходами свідчить, що у їх структурі у 2020 р. переважали податкові надходження, величина яких становила 574980,3 млн грн. Друге місце посідають неподаткові надходження із сумою 180947,2 млн грн. Найменше коштів до державного бюджету надійшло від операцій з капіталом, від Європейського Союзу й урядів іноземних держав. Всього заплановано виконати державний бюджет за доходами на суму 765,11 млрд грн.

Рис. 1. Структура доходів державного бюджету, 2020 р., млн грн

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України <https://openbudget.gov.ua/>

Комплексний підхід до оцінки проблем, пов'язаних з бюджетним дефіцитом, потребує аналізу видатків бюджету. За відомчою класифікацією найбільшу питому вагу складають видатки на Міністерства соціальної політики, фінансів та оборони. За функціональною класифікацією, серед видатків бюджету, переважають видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, загальнодержавні функції та міжбюджетні трансферти. Очевидною є соціальна спрямованість бюджету, що вказує на проїдання, а не на інвестування у розвиток економіки державних коштів. Надмірні витрати на виконання органами управління загальнодержавних функцій теж свідчать про нераціональне використання бюджетних коштів.

Висновки. Встановлено, що питома дефіциту державного бюджету України зросла у 2020 р. порівняно з попереднім періодом. У структурі доходів традиційно продовжують домінувати податкові та неподаткові надходження. Серед видатків пріоритетними залишаються соціальна сфера, видатки на оборону та апарат управління. Очевидним є нераціональний розподіл видатків та неефективне управління бюджетними коштами.

Список використаних джерел

1. Бюджетна політика. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. <https://www.mof.gov.ua/uk/borgova-politika> (дата звернення: 10.10.2020)
2. Відкритий бюджет. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?view=bi> (дата звернення: 10.15.2020)
3. Колісник О. Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління. Економіка та держава. № 6/2014. URL.: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2014/7.pdf

ФІСКАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСТВА КРАЇН ЄС

Поліщук В.М.,
к.геогр.н., доцент,
Комунальний заклад вищої освіти
“Вінницька академія безперервної освіти”

Вступ. Економіка природокористування має певну залежність від економічної складової управління господарською діяльністю в виді податкових надходжень, які зобов'язані посилювати процес раціонального природокористування та мінімізувати негативний антропогенний вплив на природу. Швидкий економічний прогрес погіршує екологічну ситуацію, яка є базовою частиною проблем глобального характеру. Фіскальна екологічна політика має бути спрямована не лише на ріст екологічних надходжень до

бюджетів різних рівнів, але й на модернізацію виробництва з переходом на новітні технології, які сприятимуть раціональному використанню природних ресурсів. Саме екологізація податкової системи є важливою складовою реалізації економічної політики у цивілізованих країнах світу.

Сучасну специфіку та міжнародні тенденції податкового регулювання необхідно враховувати і при формуванні стратегічного напрямку розвитку екологічного оподаткування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основоположні фактори реалізації фіскальної екологічної політики давно стали важливим вектором в наукових працях багатьох вітчизняних вчених, серед яких суттєво виділяються А.О. Нікітішин, І.М. Синякевич, М.А. Хвесик, Є.В. Хлобистов та ін. Дослідження цієї тематики має важливе значення для тих держав, які обрали для себе пріоритетом прискорений інноваційний розвиток економіки.

Результати досліджень. В різних моделях національних економічних систем екологізація економіки відбувається через застосування певних методів і механізмів, ступінь ефективності яких залежить від багатьох чинників прямого та опосередкованого впливу на прийняття рішень урядами країн щодо концепції реалізації фіскальної політики. Лідерами у впровадженні таких реформ виступають країни Англо-Америци та Європейського союзу, але значних результатів у реалізації фіскальної екологічної політики досягли саме країни Північної Європи.

У європейських країнах екологічні податки є надважливою складовою в реалізації фіскальної політики та одним з пріоритетних факторів формування бюджетів. Враховуючи рівень впливу екологічних податків на величину ВВП, можна звернути увагу на те, що в країнах Європи податкова політика стає більш гнучкою та прагматичною.

Європейське екологічне оподаткування включає в себе різного роду податкові платежі, складний механізм торгівлі квотами на різні викиди та цілу низку податкових та неподаткових заохочень.

Екологічні податки, що стягуються в ЄС, частково відображають компонентну структуру екологічного податку України, але при цьому часто застосовуються різні інструменти та методи впливу щодо збору податків та їх адміністрування. Лівову долю надходжень в країнах ЄС від екологічного оподаткування формують енергетичні податки, частка яких коливається в межах 47-93%. В структурі податків на енергію виділяються енергетичні податки для транспортних потреб, енергетичні податки для стаціонарних цілей та податки на парникові гази. Низка країн європейського союзу ввели податки на електроенергію, що продукується на АЕС, що повинно допомогти у вирішенні проблематики поводження з ядерними відходами. У більшості держав введені різні податкові пільги, при цьому в деяких країнах використовуються знижені ставки для домогосподарств з невисоким рівнем доходів, а у Великій Британії оподаткуванню не підлягає використання електроенергії домогосподарствами.

Електростанції входять в систему торгівлі квотами на викиди, що забезпечує знижений рівень податків на електроенергію, в порівнянні з податками на моторне масло. У країнах Європи збір на нафтопродукти був введений в 1977 році. Аналіз динаміки надходжень від енергетичних податків, говорить про те, що за останнє десятиліття в країнах Північної Європи спостерігаються мінімальні коливання показників таких податків, при цьому середнє збільшення надходжень коливається в межах 1,8-2,2%, але й показники інших країн досить пристойного рівня. У країнах ЄС зростає з кожним роком частка відновлювальних джерел енергії в загальній структурі виробництва електроенергії [1].

Порівняльний аналіз статистичних показників надходжень від екологічних податків на забруднення довкілля в країнах ЄС свідчить про те, що у 2015-2017 рр. саме в країнах Західної Європи ці показники були максимально високими (582 - 2563 млн. євро на рік), тоді як в середньорозвинутих країнах ЄС (Греція, Португалія) такі показники були набагато скромніші (1,2-2,5 млн. євро), в яких якість довкілля та стан екобезпеки перебувають на достатньо пристойному рівні.

Нові аспекти політики податкового регулювання в екологічній політиці призвели до суттєвих змін у викидах CO₂, який є основним фактором, що призводить до кліматичних змін на планеті. У низці країн після введення податків на транспорт і вуглець викиди вуглекислого газу скоротилися приблизно на 10% від показника, який був за відсутності таких податкових надходжень [2].

Першими потрапили під дію податку на викиди автотранспортними засобами парникових газів автомобілі з великим об'ємом двигуна. Країни ЄС лобіюють введення такого податку в першу чергу для переходу автомобілебудування на новітні технології виготовлення електромобілів та автомобілів - гібридів, для популяризації яких уряди країн готові надавати покупцям значну матеріальну компенсацію.

Екологічні податки на ресурси займають одне з провідних місць в структурі надходжень від податків і соціальних внесків в країнах європейського союзу, а лідерами в частині надходжень від ресурсних екологічних податків є Хорватія, Данія, Естонія та Франція [3].

В країнах ЄС податки на екологічно шкідливу продукцію сплачують виробники продукції, яку важко та дорого утилізувати, що є важливим механізмом фінансування проектів з переробки та утилізації відходів. За рахунок податкового регулювання в екологічному оподаткуванні в Великобританії кількість активних відходів, що вивозяться на сміттєзвалища, зменшились на 14% між 1996 та 2007 рр., а загальна кількість відходів, що захороняються зменшилась на 25%.

Ставка екологічного податку має відповідати рівню нанесеного екологічного збитку. Податок за викиди забруднюючих речовин повинен бути досить надійним, а розмір його ставки має бути передбачуваним для мотивації

до поведінки, що призведе до захисту навколишнього середовища. Деякі країни започаткували системи оплати за побутові відходи за принципом, що плата за відходи має бути пропорційною кількості невідпрацьованих відходів, що призвело до певного економічного ефекту, але кардинальних змін таке податкове нововведення не викликало [4].

До 2018 року спостерігався постійний ріст надходжень від екологічних податків, особливо від податку за забруднення та транспортного податку, але з початку 2020 року світова пандемія коронавірусу внесла «корективи» не лише в роботу національних податкових служб, але й у функціонування всього фінансово-економічного ринку світу.

Екологічні податки в переважній більшості випадків викликають позитивний екологічний ефект, але його досягнення може призвести до скорочення податкових надходжень, адже кількість шкідливих викидів може зменшитись і можуть з'явитись нові податки, що може викликати сильне обурення зі сторони платників податків [5].

Зараз європейська ідея екологічного оподаткування - екологічний платіж повинен бути дієвим безвідносно до того, чи це податок, вартість квоти чи плата за ліміт. Саме за рахунок цього він може певним чином вплинути на поведінку платників. Швидкими темпами Європу намагається наздогнати Китай, де екологічний податок діє з 2018 року, а зараз функціонують кілька пілотних проектів торгівлі квотами на викиди.

Переважна більшість розвинутих держав світу підтримує необхідність «екологізації» економіки. Україна протягом багатьох років з доволі суперечливим успіхом намагається контролювати рівень забруднення через екологічне оподаткування, тоді як країни ЄС оподатковують енергоносії. В нашій країні через слабку ефективність справляння екологічного податку надходження від екологічного податку у бюджет складають 3-4 млрд грн. в рік, що підтверджує низький рівень його важливості та перспективності.

У Нідерландах Швеції, Данії підвищення ставок екологічних податків компенсувалося зменшенням податкового навантаження на фонд оплати праці, адже збільшення податкового тиску на бізнес відчувається в ціні товарів та послуг для населення, але такий механізм екологічного оподаткування потребує глибокого економічного аналізу і моделювання. Специфіка еко-оподаткування в ЄС вказує на те, що переводити економіку на екологічні моделі необхідно виважено та комплексно [6].

Висновки. Для ефективної реформи екологічного оподаткування відкоригувати податкові ставки недостатньо, адже необхідно створити певні умови хоча б для часткового зміщення «екологічного» податкового тягаря на енергоносії, виважено та раціонально підійти до закріплення податкових пільг. Цивілізований світ зараз чудово розуміє, що процес зміщення акценту з оподаткування доходів на оподаткування негативного впливу на навколишнє середовище є безповоротним. Україні необхідно реформувати систему

екологічного податку, але при цьому орієнтуватись на найкращі європейські моделі фіскальної екологічної політики і враховувати національну специфіку економіки. Через прогалини в українському законодавстві екологічні податки можуть викликати навіть негативний вплив на вітчизняну економіку - зниження загального рівня зайнятості населення може відбутись через скорочення обсягів виробництва і реалізації товарів, що виробляються сировино- та енергоємними галузями. Сучасна економіка шукає певний баланс між основними аспектами екологічної та економічної раціональності суспільних та виробничих систем і саме екологічне оподаткування може спрямувати ці пошуки у правильне русло.

Список використаних джерел

1. Green policies in the EU. A review, *ec-iils joint discussion paper series*, No. 14. 57 p. URL.: <http://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7246&langId=en>
2. Eurostat. Environmental tax revenues [Electronic resource]. – Access mode : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
3. Environmentally related tax revenue [Electronic resource]. – Access mode : https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ENV_ENVPOLICY
4. Полищук В.Н. Влияние экологических налогов и сборов на качество окружающей среды / В.Н.Полищук// Бізнес Інформ. 2020. № 5. С. 381-388.
5. Никитишин А.А., Полищук В.Н. Европейский опыт развития системы экологического налогообложения. *Економіка та суспільство*. 2018. №19. URL: http://http://www.economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/167.pdf
6. Поліщук В. Регулювання механізмів екологізації економіки за допомогою реалізації екологічного оподаткування. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. №1(13). С.111–118.

МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Недільська Л. В.,

к. е. н., доцент,

Поліський національний університет

Постановка проблеми. Досить часто окремі регіони України набувають ознак неприйняттого рівня розвитку, коли не забезпечуються достатні умови життєдіяльності, якісного життя та відтворення ресурсів. Розмір, темпи та пропорції індикаторів соціально-економічного розвитку України вагомою мірою залежать від нестабільних розбалансованих та неконтрольованих факторів, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

Проблеми сталого розвитку можуть бути спрогнозованими завдяки моделюванню можливих сценаріїв на основі виявлених тенденцій. Однак, класичні методи та підходи моделювання забезпечують високу достовірність результату за умови оптимального врахування ймовірних факторів впливу, тоді як сучасні виклики глобального та локального рівнів свідчать про наявність низки непербачуваних детермінант, які можуть носити як стимулюючий, так і стримуючий характер та різнонаправлено впливати на кінцевий ефект.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання соціально-економічного розвитку регіонів є об'єктом досліджень багатьох науковців-економістів. Серед останніх наукових публікацій щодо проблем та моделювання соціально-економічного розвитку регіонів України заслуговують особливої уваги статті Думи Л. В., Романчукевич М. Й., Кіцелюк У. М., Чаговець Л. О., Чаговець В. В., Шевченко О. В., які націлені на побудову когнітивно-імітаційних моделей з метою подолання регіональних диспропорцій.

Науковці зауважують, що регіонам України притаманні «диспропорції в розвитку, сформовані під впливом чинників соціальної сфери, ресурсного потенціалу, рівня інноваційної активності, інвестиційної привабливості та багатьох інших» [3, с. 148]. При цьому, Дума Л. В., базуючись на дослідженнях Emmanuel C., Otley D. & Merchant K. A. (1990) умовно поділяє регіони України на дотаційні, хронічно депресивні, розвинені експортно-орієнтовані, розвинені ізольовані, тіньові [1, с. 175].

Зважаючи на складність та багатоаспектність соціально-економічних процесів у регіонах, Шевченко О.В. пропонує у ході аналізу та моделювання соціально-економічних систем у регіонах враховувати низку регіональних особливостей, таких як: досягнення прийнятного рівня розвитку, складність ієрархічної слабоструктурованої системи (регіону), динамічність та саморегульованість цієї системи, необхідність підтримки економічної рівноваги [6, с. 125]. В свою чергу, Романчукевич М. Й. та Кіцелюк У. М. пропонують під час дослідження та моніторингу тенденцій соціально-економічного розвитку національного рівня враховувати фактор нестабільного соціально-економічного середовища у межах регіонів України [5, с. 138].

Проблеми прогнозування рівня подальшого розвитку регіонів України завжди зберігають свою актуальність і потребують постійних досліджень. **Метою** дослідження є побудова моделі рівня соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах невизначеності. Задля досягнення мети у дослідженні було поставлено наступні **завдання**: встановити динаміку рейтингу регіонів України за рівнем їх соціально-економічного розвитку, здійснити регресійний аналіз складових загального рейтингу та побудувати прогнозну модель рейтингового рівня соціально-економічного розвитку регіонів України.

Результати досліджень. Міністерством розвитку громад та територій України у 2015 р. було розроблено та впроваджено Методику проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної

політики. Заключним етапом такої методики є встановлення інтегральної рейтингової оцінки шляхом розрахунку середнього арифметичного значення суми рейтингових оцінок конкретного регіону за 12 напрямками: 1) економічна та соціальна згуртованість; 2) економічна ефективність; 3) інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця; 4) фінансова самодостатність; 5) розвиток малого та середнього підприємництва; 6) ефективність ринку праці; 7) розвиток інфраструктури; 8) відновлювана енергетика та енергоефективність; 9) доступність та якість послуг у сфері освіти; 10) доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я; 11) соціальний захист та безпека; 12) раціональне природокористування та якість довкілля [4].

Проте вказана методика відображає лише рейтингові значення регіонів України в загальному вимірі та у розрізі напрямів соціально-економічного розвитку. При цьому, абсолютні показники по регіонах можуть мати різну ступінь відхилення від середнього у рейтингу або між попереднім та наступним місцем рейтингу. Крім того, діюча методика не враховує вагомості кожної із складових у загальній оцінці, а лише усереднює значення 12 визначених напрямів. Однак, з економічної точки зору окремі напрями оцінки можуть бути взаємопідсилюючими, наприклад, високий рейтинг регіону за напрямом «економічна та соціальна згуртованість» сприятиме відповідному рейтингу за напрямом «розвиток малого та середнього підприємництва» та, як наслідок, підвищуватиме рейтинг за напрямом «економічна ефективність».

Для підтвердження припущення про існування взаємозв'язку між окремими напрямками та різну вагомість їх впливу на інтегральний показник, здійснено кореляційно-регресійний аналіз рейтингових оцінок регіонів України за даними результатів моніторингу Міністерства розвитку громад та територій України (табл. 1). Важливо, що під час дослідження, кореляційна матриця парних коефіцієнтів кореляції відхилила гіпотезу про міжфакторну залежність виділених у методиці напрямів, оскільки жоден з парних коефіцієнтів кореляції не перевищує значення 0,5.

Таблиця 1

Рейтинг регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку

Регіон	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Місце регіону за напрямом у 2020 р.											
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
м. Київ	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	25	8	2	1	13	13
Рівненська	6	3	3	4	2	15	9	20	8	10	9	12	1	16	2	4	7
Вінницька	4	7	4	2	3	8	3	17	21	18	3	3	13	8	10	2	6
Харківська	2	2	2	6	4	20	10	7	15	3	17	11	16	1	9	1	11
Львівська	13	9	11	8	5	3	4	21	18	14	14	8	9	7	7	6	4
Хмельницька	8	11	12	17	6	19	2	11	13	8	15	6	10	13	12	12	5
Тернопільська	20	6	7	10	7	12	7	19	12	7	12	4	23	18	6	10	1
Київська	3	14	8	5	8	16	6	18	2	13	6	2	14	3	22	17	24
Чернівецька	5	5	6	7	9	4	20	23	19	2	7	5	24	19	3	18	3
Кіровоградська	18	17	15	9	10	23	24	3	10	4	10	7	3	5	15	15	19
Житомирська	11	12	13	16	11	21	16	14	20	16	5	21	2	10	17	9	12

Волинська	9	10	14	18	12	10	19	15	7	12	24	17	7	15	8	3	14
Одеська	15	21	22	13	13	6	13	12	9	11	4	9	20	9	21	11	21
Дніпропетровська	10	4	5	3	14	7	12	4	3	24	16	13	6	21	18	5	23
Сумська	23	19	17	21	15	22	8	8	16	9	19	15	17	6	14	14	18
Черкаська	7	16	9	11	16	18	17	16	22	17	11	14	22	4	13	16	15
Івано-Франківська	12	8	16	14	17	5	11	22	25	21	8	10	12	22	4	20	8
Полтавська	17	15	10	15	18	13	1	5	23	20	22	23	21	17	11	8	17
Закарпатська	16	13	19	20	19	2	23	24	24	15	20	1	15	25	5	25	2
Чернігівська	22	22	23	22	20	17	14	13	6	6	21	16	11	12	23	24	10
Херсонська	21	18	18	19	21	11	21	25	17	5	2	24	4	20	19	21	9
Миколаївська	19	23	21	12	22	14	22	9	5	19	13	18	5	23	16	23	20
Запорізька	14	20	20	23	23	9	18	6	11	23	18	22	18	24	20	7	16
Луганська	25	25	25	24	24	25	25	10	4	22	23	20	19	11	0	19	22
Донецька	24	24	24	25	25	24	15	2	14	25	25	19	25	14	0	22	25

Джерело: наведено за даними Міністерства розвитку громад та територій України [2].

Методом регресійного аналізу визначено регресійну модель формування інтегрального показника рейтингу окремого регіону України:

$$Y = (-16,291) + 0,023 * x_1 + 0,213 * x_2 + 0,074 * x_3 + 0,111 * x_4 + 0,223 * x_5 + 0,243 * x_6 + 0,309 * x_7 + 0,175 * x_8 + 0,190 * x_9 + 0,239 * x_{10} + 0,361 * x_{11} + 0,126 * x_{12}$$

Дане рівняння характеризується коефіцієнтом регресії $R^2 = 0,9772$ та коефіцієнтом Фішера $F = 42,812$ (за табличного значення 2,16), що свідчить про його надійність та вагомість.

Отримана модель може бути використана для прогнозування залежної змінної у – у нашому випадку – це інтегральна оцінка соціально-економічного розвитку регіону за умови відомих або заздалегідь запланованих значень незалежних змінних (x_n). Потрібно враховувати, що найвагомішого впливу у моделі набуває напрям 11 – «соціальний захист та безпека», оскільки значення цього індикатора враховується при підрахунку інтегрального індексу з коефіцієнтом 0,361. В частині цього напрямку оцінюються наступні показники: рівень охоплення територіальними центрами соціального обслуговування осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також питома вага таких дітей; кількість кримінальних правопорушень, вчинених проти життя та здоров'я.

Наступним за вагомістю є напрям 7 – «розвиток інфраструктури» з коефіцієнтом 0,309, за ним – 6 – «ефективність ринку праці» з коефіцієнтом 0,243. Таким чином, прагнучи підвищити рейтинг конкретного регіону у загальному рейтингу регіонів України, органам місцевої влади необхідно зосереджувати зусилля на розвитку тих напрямів, які мають найвищу вагомість при розрахунку інтегрального показника та опосередковано сприяють підвищенню рейтингу за іншими напрямками. Крім того, слід зважати, що окремі регіони України є хронічно депресивними і моделювання їх розвитку має здійснюватися з врахуванням досягнутого рівня та поступового комплексного нарощення усіх складових.

Висновки. Отже, методика проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики, яка використовується Міністерством розвитку громад та територій України з 2015 р. відображає рейтингові значення регіонів України в загальному вимірі та у розрізі напрямів соціально-економічного розвитку. Однак, варто враховувати, що абсолютні показники по регіонах можуть мати різну ступінь відхилення від середнього у рейтингу або між попереднім та наступним місцем рейтингу, а також мають різну вагомість у загальному значенні інтегрального показника.

Таким чином, моделювання рівня розвитку регіонів необхідно здійснювати з врахуванням досягнутого рівня, вагомості впливу кожного з часткових параметрів на загальний показник та поступового комплексного нарощення усіх складових рейтингової оцінки.

Список використаних джерел

1. Дума Л. В. Імітаційне моделювання прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах нестаціонарності. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2017. 27. 174-177.
2. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2020 рік. *Міністерство розвитку громад та територій України*. URL : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/rejtyngova-oczinka-za-2020-rik-prezentaczijni-materialy.pdf>
3. Пивовар І. В. Методологія дослідження нерівномірності розвитку як фактора забезпечення економічної безпеки регіонів України. *Бізнес Інформ*, 2019. 4. 147-156.
4. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Постанова КМУ №856 від 21.10.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/856-2015-%D0%BF>
5. Романчукевич М. Й., Кіцелюк У. М. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів в умовах нестабільності. *Бізнес Інформ*, 2020. №5. С. 136–144. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-136-144>
6. Шевченко О. В. Формулювання підходів до моделювання сценаріїв регулювання диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів. *Проблеми економіки*, 2020. 1 (43). 123-131.

ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Гнидюк І.В.,
к. е. н., доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Уманець Л.В.,
викладач,
Вінницький фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну КНУБА

Постановка проблеми: У зв'язку із стрімким розвитком інтеграційних процесів зростає необхідність постійного удосконалення соціально-економічної політики держави, в тому числі і у сфері місцевих бюджетів. Саме тому досить актуальним залишається питання переймання досвіду зарубіжних країн щодо системи формування місцевих доходів як найважливішої складової місцевих бюджетів. Адже дослідження сучасного стану фінансового потенціалу місцевих бюджетів у країнах з ринковою економікою є важливою передумовою соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Дослідженню теоретичних засад та практичних аспектів формування, функціонування та нарощування фінансового потенціалу місцевих бюджетів присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, таких як: Г. Возняк, Б. Данилишин, Д. Дема, В. Дем'янишин, Я. Дропа, Я. Жаліло, Н. Замкова, М. Карлін, М. Крупка, А. Нікітішин, К. Павлюк, В. Пилипів, Ю. Романовська, Є. Рушковський, А. Соколовська, І. Сторонянська, І. Чугунов С. Юрій та інші.

Метою дослідження є вивчення зарубіжного досвіду формування фінансового потенціалу місцевих бюджетів та формування пропозицій щодо впровадження кращих результатів в українську практику.

Результати досліджень. Аналіз фінансового потенціалу місцевих бюджетів України не можливий без дослідження зарубіжного досвіду формування власних доходів. Так, у Швеції та Швейцарії, в Іспанії й Норвегії власні доходи є основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Для України характерною є незначна частка власних доходів, що є свідченням все ще недостатнього рівня фінансової незалежності місцевого самоврядування.

Зарубіжна практика демонструє, що визначальну роль у формуванні доходів бюджетів, в тому числі на місцевому рівні, відіграють податки, що використовуються державою як інструмент перерозподілу національного доходу. Значну питому вагу у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів європейських країн складає податок на майно. До прикладу, у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів Великобританії – 99,5 %, Ірландії та Нідерландах – близько 80%. Проте, незважаючи на важливість даного податку при формуванні власної ресурсної бази місцевих органів, у багатьох

європейських країнах як і в Україні, актуальною проблемою все ж є здійснення справедливої оцінки майна та відсутність прямого зв'язку між вартістю майна і доходами власника [5].

У країнах Північної Європи надзвичайно поширеним є використання власних податків. Кожний муніципалітет має право встановлювати податкову ставку. Крім того, значні обсяги до місцевих бюджетів мобілізуються за рахунок особистого прибуткового податку як основного місцевого податку.

Структура доходів бюджетів місцевих органів влади в Данії є наближеною до системи доходів місцевих бюджетів України (70% доходів складають надходження від податку на доходи громадян, 10% – місцеві збори та платежі, 8% - податок на майно (включаючи землю). При цьому практично незначну частку – близько 7% становлять трансферти і гранти, що витрачаються на визначені місцевими органами влади цілі. [1].

У Фінляндії основним джерелом доходів місцевих бюджетів є податок з доходів, майновий податок становить лише 3%. Хоча частка трансфертів становить 18%, для місцевого самоврядування все ж характерний достатньо високий ступінь незалежності у вирішенні питань щодо їх використання в межах допустимих правил.

У Великій Британії формування місцевих бюджетів відбувається за рахунок: субвенцій і дотацій – 70%; відрахувань до місцевих бюджетів у вигляді плати за землю та податку на нерухомість – 15%; інших доходів – 15%. Так, загалом місцеві фінанси Британії, з одного боку, є високорозвиненими, наділеними багатьма повноваженнями, проте з іншого – вони дуже залежні від асигнувань із боку держави [2].

У Франції ж фінансування місцевої влади відбувається таким чином: 55% забезпечується державою і 45% самостійно місцевими органами влади. Крім того, цікавим аспектом фінансової децентралізації місцевого самоврядування Франції є пріоритетний розподіл державної допомоги. Так, основна увага приділяється розвитку комунікацій – 44%, підтриманню найменш розвинених територій – 22%, освіті та науці – 18% та економічному розвитку й зайнятості – 16%. Загалом можна сказати, з огляду на відсоткове співвідношення, що у цій країні місцеве самоврядування у фінансовій сфері є дещо самостійнішим, ніж у Британії та США. Порівняльний аналіз власних надходжень до місцевих бюджетів в Україні та Франції представлено на рисунку 1 [9].

Рис.1. Порівняльний аналіз власних надходжень до місцевих бюджетів, 2016-2020 рр., млрд. євро.

Отже, представлений порівняльний аналіз демонструє досить велику різницю між власними надходженнями місцевих бюджетів в Україні та Франції. Так, у 2020 році до місцевих бюджетів Франції надійшло 191 млрд. євро, а місцеві бюджети України отримали лише 13 млрд. євро. У зв'язку з цим, варто ще раз наголосити на потребі у збільшенні власних надходжень місцевих бюджетів України.

У США свою відокремлену від федеральної податкову систему має кожен штат. Найбільшу питому вагу в бюджетах штатів мають прибуткові податки з корпорацій і громадян (відповідно 8% та 30% усіх податкових надходжень до бюджету штату), а також податок із продаж. Дослідження доводять: «Основні надходження до консолідованого бюджету Канади забезпечуються за рахунок податків, що вводяться федеральним урядом. До них належать, наприклад, прибутковий податок із фізичних осіб, податок на доходи корпорацій, податок на товари і послуги (аналог ПДВ), акцизи, імпорتنі мита, відрахування на соціальне страхування. Доходи за цими видами податків зараховуються як у федеральний бюджет, так і в бюджети провінцій/територій (у законодавчо встановлених частках). Провінції мають право встановлювати власні податки (наприклад, на використання природних ресурсів, ігровий бізнес, алкоголь, податок із продажу, податки на майно» [4].

Варто звернути увагу на адміністрування податку на доходи фізичних осіб у зарубіжних країнах як найбільшого бюджетоутворюючого елемента. Отже, дев'ять європейських країн – Швеція, Норвегія, Данія, Ісландія, Фінляндія, Бельгія, Швейцарія, Італія та Хорватія – трансформували ПДФО або його частину в справжній місцевий податок. І принаймні ще десять країн передають істотну частку цього податку органам місцевого самоврядування за місцем походження. До цих країн відносяться Німеччина, Польща, Латвія, Естонія, Литва, Сербія, Боснія і Герцеговина, та Румунія.

Ступінь місцевого контролю щодо ставок ПДФО широко варіює серед таких країн. З одного боку маємо Швецію і Данію – за твердженнями дві найбільш децентралізовані країни у світі – де визначені на місцевому рівні ставки

ПДФО забезпечують близько 90% всіх надходжень цього податку, тобто національний уряд практично нічого не одержує з ПДФО. Більш поширеною практикою є розділення «діапазону ставки» між національним урядом і органами місцевого самоврядування мали простір для варіювання і обидва рівні одержували істотні доходи від цього податку. Такий підхід запроваджено в Норвегії, Фінляндії, Ісландії відносно місцевого самоврядування, у Бельгії та Італії відносно регіональних урядів, а також у Швейцарії відносно місцевого самоврядування та регіональних урядів [6].

Водночас Хорватія знаходиться на іншому краю цього спектру: тут зарахування частки ПДФО в місцеві бюджети поєднується з дуже обмеженим правом місцевих урядів встановлювати ставки, а органи місцевого самоврядування одержують більшість своїх доходів від 40% частки ПДФО. Разом з цим, великі міста можуть встановлювати додаткову місцеву ставку до 2% у доповнення до національно визначеної ставки ПДФО. Така система зберігає контроль національного уряду за визначенням ставок, але також посилює підзвітність місцевої влади перед виборцями у великих містах, надаючи їм певну автономію в питаннях формування доходів. Це є привабливими системними рисами, про які варто подумати в Україні.

У всіх вищезазначених країнах адміністрування податку на доходи фізичних осіб відбувається за місцем проживання особи. Так, серед близько двадцяти країн Європи, які обрали шлях надання органам місцевого самоврядування суттєвих обсягів загальних доходів, лише одна країна – Румунія – закріплює ПДФО за місцем роботи. Таким чином у Румунії єдність політичної та фіскальної юрисдикції порушена, і деякі органи місцевого самоврядування одержують ПДФО від людей, які не мешкають на їх території. І за цим самим принципом, деякі органи місцевого самоврядування одержують ПДФО від людей, які мешкають на їх території, але працюють в іншому місці. Більш того, як і в Україні, зарахування ПДФО за місцем роботи часто має наслідком недофінансування приміських одиниць та надмірне фінансування міських центрів, вимагаючи більш потужної системи вирівнювання [7].

Аналізуючи систему наповнення місцевих бюджетів в зарубіжних країнах, можна виокремити ряд проблем, які існують в національній практиці. Зокрема, до основних недоліків можна віднести:

- відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податків і зборів на своїй території;
- відсутність зацікавленості представників місцевої влади в додатковому залученні коштів шляхом стягнення місцевих податків і зборів;
- відсутність взаємозв'язку між рівнем суспільних послуг, що надаються на певній території, з податковим навантаженням на населення;
- неефективність окремих податкових ставок, що не дає змоги забезпечити стабільних надходжень до місцевих бюджетів;

– незначну фіскальну роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України [7].

Отже, мінімізація даних недоліків в Україні за прикладом зарубіжних країн надасть змогу вітчизняним місцевим бюджетам підняти рівень фінансового потенціалу та, відповідно, збільшити рівень самостійності своїх територій.

Висновки. Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що у розвинених зарубіжних країнах місцеві бюджети, як правило, мають високу питому вагу власних надходжень, на відміну від України. У той час як в Україні власні доходи, отримані від надходжень місцевих податків і зборів, неподаткових надходжень та операцій з капіталом, становлять відносно незначну частку, а офіційні трансферти переважають у доходах бюджетів.

Проаналізувавши місцеві бюджети зарубіжних країн, можна виокремити певні відмінності та недоліки організації місцевого самоврядування в Україні. Перш за все, органам місцевої влади слід направити управлінські дії на те, щоб роль власних джерел наповнення місцевих бюджетів неодмінно зросла.

Список використаних джерел

1. Біла Л. М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського Союзу та України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 656-661
2. Далевська Т.А. Основні теорії та моделі місцевих фінансів. Економічний вісник університету. № 27/1. С. 155–162
3. Демченко О. П., Яковенко К. А. Європейський досвід бюджетної децентралізації та перспективи для України. Економіка та суспільство. Мукачеве. 2018. Вип. 16. С.724- 730
4. Замкова Н., Гнидюк І. Фінансова політика субнаціонального рівня. ВІСНИК КНТЕУ. 2020. № 3. С.66-78.
5. Маршук Л.М., Мартинова Л.Б. Міжнародний досвід наповнення місцевих бюджетів та можливості його впровадження в Україні. Регіональна бізнес-економіка та управління: науковий, виробничо-практичний журнал. Вінниця, 2019. Вип. №2 С. 91- 97.
6. Офіційний сайт «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13780>
7. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. Вісник КНТЕУ. 2019. № 4. С.31-41.
8. Application of the program target method in budget management.Inna H. Kantsur, Lyubov Ye Hats, Tetiana B. Kharchenko, Olha V Smahlo, Liudmyla V Prokopets International Journal of Management (IJM) - Scopus Indexed Volume 11, Issue 4 (2020)P.1027-1035
9. The French Experience of Decentralization. URL: <https://www.arricod.fr/wp-content/uploads/The-French-Experience-of-Decentralization.pdf>.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ З ДОТРИМАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Грабчук І.Л.,

к.е.н., доцент,

Державний університет «Житомирська політехніка»

Постановка проблеми. Облікова політика є тим інструментом, який дозволяє інтегрувати економічну, соціальну та екологічну політику підприємства в єдиний інформаційний простір для прийняття рішень, що забезпечать стійкий розвиток підприємства та приріст вартості на кожному з його життєвих циклів [4]. В умовах глобалізації обліку та використання міжнародних стандартів фінансової звітності, для забезпечення прозорості інформаційних потоків, суб'єктам господарювання необхідно формувати облікову політику з дотриманням глобальних принципів сталого розвитку [5, с. 175].

За результатами дослідження, проведеного О.М. Гаркушенко, цифрові техніка та технології можуть стати інструментом досягнення сталого розвитку за умови, якщо вони використовуватимуться не лише для дозвілля та збільшення обсягів виробництва, але і для досягнення сталого розвитку [1, с. 39]. Погоджуємося з цим твердженням, адже цифровізація вносить суттєві зміни як до процесів безпосереднього здійснення господарської діяльності, так і до її організації. Висуваються нові вимоги до подання інформації, зокрема щодо її форми, обсягів та швидкості. І хоча на сучасному етапі економічного розвитку в Україні процес цифровізації системи бухгалтерського обліку характеризується фрагментарністю, не можна занижувати його значення і обов'язково необхідно враховувати зміни, які він несе ще на етапі організації – на етапі формування облікової політики. Адже бухгалтерський облік повинен забезпечувати управлінський персонал тільки своєчасною інформацією, сформованою з дотриманням принципів сталого розвитку.

Питання формування облікової політики досліджували В.М. Жук, С.Ф. Легенчук, Т.В. Барановська, І.М. Святенко, Г.В. Чабан, О.О. Бурлаков, С.Р. Яцишин та інші.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні рівня та варіанту комп'ютеризації як фактору впливу на формування облікової політики з дотриманням принципів сталого розвитку.

Результати досліджень. Оцінюючи сучасний стан розкриття питань щодо облікової політики на законодавчому рівні, слід зазначити на достатньо високий рівень регулювання даного питання. В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наведено визначення поняття «облікова політика». Крім того, розроблені Методичні

рекомендації щодо облікової політики підприємства, які визначають особливості її формування. Проте аналіз положень даних законодавчих та нормативно-правових актів свідчить про те, що в них не повною мірою враховано вплив сучасного процесу цифровізації.

Щодо факторів, які визначають формування облікової політики, то науковці неодноразово наводили їх склад. Так, В.М. Жук [3], узагальнюючи дослідження попередників, наводить 25 факторів, проте серед їх переліку немає тих, що пов'язані з рівнем комп'ютеризації на підприємстві. Немає такого фактору і в групах, які виділені в праці І.М. Святенко [6], зокрема серед економіко-правового поля діяльності, правового і організаційного статусу підприємства, організаційної структури підприємства, стратегії фінансово-господарського розвитку, кадрового та матеріально-технічне забезпечення. При побудові інформаційної моделі облікової політики торговельного підприємства Л.Ю. Шевців та Ю.О. Мосолова [8] також не враховують рівень комп'ютеризації як всієї діяльності підприємства, так і обліку зокрема.

Проте протягом останніх років з'являються дослідження, в яких враховується розвиток інформаційних технологій саме при формуванні облікової політики. Так, Г.В. Чабан, О.О. Бурлаков серед факторів впливу на формування облікової політики хлібопекарських підприємств виділяють автоматизацію виробничих і управлінських процесів. При розкритті впливу саме даного фактору науковці, вказуючи на його актуальність у зв'язку з швидким рівнем росту науково-технічного прогресу, зазначають: «Все більшого поширення набувають облікові програми, також зростає роль рекламних компаній та можливостей інтернету» [7, с. 42]. Погоджуючись з рівнем актуальності даного фактору, вважаємо за необхідне розкрити більш глибоко його вплив на формування облікової політики.

Не всі елементи облікової політики, які визначені в розпорядчому документі, можливо вказати в програмних продуктах, які використовуються для ведення бухгалтерського обліку. Крім того, у випадку використання «коробкових» продуктів (тобто без доопрацювання під конкретне підприємство) окремі елементи облікової політики визначаються саме тим програмним продуктом, яке підприємство обрало для ведення обліку. Так, в BAS Бухгалтерія собівартість випущеної продукції встановлюється за плановими цінами та коригується при закритті періоду. Саме тому можемо стверджувати, що вибір програмного продукту для ведення обліку та подання звітності суттєво впливає на формування облікової політики. Якщо для підприємства важливим є збереження порядку облікового відображення, характерного саме для нього, то кращим варіантом буде налаштування програми, вдаючись до послуг штатного програміста або ІТ-компанії. Проте, як правило, доопрацювання таких універсальних програмних продуктів не є суттєвими, адже це вимагає значних грошових витрат. Крім того, представлені на ринку програмні продукти для ведення бухгалтерського обліку враховують на сучасному етапі більшість вимог

та потреб замовників. Труднощі в комп'ютеризації можуть виникати при інтеграції інформаційних систем, що особливо актуально в умовах цифровізації. В такому випадку, якщо підприємство має достатньо грошових ресурсів та прагне до врахування всіх особливостей своєї діяльності, більш ефективним є створення програмного забезпечення.

Як показав проведений аналіз можливостей одного з найбільш розповсюджених програмних продуктів в сфері бухгалтерського обліку [2], використання конкретного програмного забезпечення накладає певні обмеження в реалізації запропонованих варіантів облікової політики відповідного до чинного законодавства шляхом вибору одного (декількох) або власних (виходячи з оцінки бухгалтерської практики) варіантів. Тому у випадку використання конкретного програмного продукту для ведення обліку автоматично визначається ряд положень облікової політики підприємства. Таким чином, рівень та варіант комп'ютеризації, на нашу думку, на сучасному етапі економічного розвитку є важливим фактором впливу на формування облікової політики.

Важливим питанням в умовах стрімкого поширення інформаційно-комп'ютерних технологій є порядок оформлення облікової політики. Основним документом, який регламентує облікову політику на рівні підприємства, є наказ (положення) про облікову політику або інший документ. Щодо структури даного документу та його змістовного наповнення до цього часу в наукових колах ведуться суперечки, які зумовлені, насамперед, встановленням меж для понять «облікова політика» та «організація обліку», визначенням питань, які охоплюють ці поняття. На рівні підприємства ці питання внаслідок відсутності законодавчого закріпленої структури даного документу є предметом професійного судження головного бухгалтера та іншого персоналу, відповідального за формування облікової політики.

Висновки. Процес цифровізації системи бухгалтерського обліку відбувається фрагментарно з різним рівнем впливу на елементи методу бухгалтерського обліку. Проте вже сьогодні необхідно враховувати ці зміни при формуванні облікової політики як дієвого механізму регулювання обліку. На основі проведеного аналізу можливостей BAS Бухгалтерія встановлено, що використання конкретного програмного забезпечення накладає певні обмеження в реалізації положень облікової політики. Це дозволило виділити рівень та варіант комп'ютеризації як один з важливих факторів впливу на формування облікової політики.

Список використаних джерел

1. Гаркушенко О.М. Системно-динамічна модель оцінки впливу цифровізації на сталий розвиток. Экономика промышленности. 2021. № 1 (93). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemno-dinamichna-model-otsinki-vplivu-tsifrovizatsiyi-na-staliy-rozvitok>

2. Грабчук І. Л., Ляхович Г. І., Вакун О. В. Формування облікової політики підприємства в умовах цифровізації. Ефективна економіка. 2021. № 8. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9154>
3. Жук В.М. Формування облікової політики підприємств туристичної сфери. Вісник ЖДТУ. Сер.: Економічні науки. 2015. № 2(72). С. 238-242.
4. Лаговська О.А. Обліково-аналітичне забезпечення вартісно-орієнтованого управління: теорія та методологія : монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 676 с.
5. Марчук У.О. Виклики сталого розвитку до облікової політики підприємств виноградно-виноробної галузі. Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-й річниці створення каф. аудиту; 10 груд. 2020 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Ф-т обліку та подат. менеджменту. Київ: КНЕУ, 2020. С. 174–175
6. Святенко І.М. Вплив факторів на формування облікової політики підприємства. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит. 2014. Випуск II (54). С. 246-252
7. Чабан Г.В., Бурлаков О.О. Аналіз факторів впливу на формування облікової політики в системі управління підприємством. Економічний вісник університету. 2017. Вип. 32(1). С. 38-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2017_32%281%29__7
8. Шевців Л.Ю., Мосолова Ю.О. Облікова політика в управлінні діяльністю підприємств за умов гармонізації обліку та звітності. Бізнес Інформ. 2020. № 3. С. 260-269

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПОДІЛУ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Шолудько О.В., Грицина О.В., Тофан І.М.,
к.е.н., доценти,
Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України актуальним питанням залишається оптимізація заходів державної політики щодо регіонального розвитку, пошуку нових фінансово-технологічних інструментів та продуктів, забезпечення оптимального взаємозв'язку та взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування. Проте мають місце ряд проблем, які пов'язані з діяльністю функціональних платформ та фінансових технологій, що спонукає до задіяння шляхів активізації потужної сукупності інструментів,

які вирізнятимуться гнучкістю та будуть адаптовані до можливих проблемних ситуацій розвитку регіонів.

Вивчення питань регіонального розвитку здійснювалося відомими ученими, такими як: Бедринець, І.В. Брикова, В.Н. Василенко, О.С. Власюк, І.М. Володіна, В.М. Геєць, М.І. Долішній, Н.М. Жилияєва, Л.Л. Ковальська, Л.М. Наумова, В.Г. Поліщук, В.Г. Федоренко, Л.Г. Чернюк, Л.А. Яремко та іншими авторами, проте в умовах реформування фінансової системи, питання дослідження широкого спектру фінансових інструментів регіонального розвитку потребує подальшого вивчення.

Метою дослідження є градація сучасних фінансових інструментів регіонального розвитку за певними класифікаційними ознаками. У цьому дослідженні, стояло завдання сформуванню класифікаційний поділ основних фінансових інструментів, враховуючи основні тенденції регіонального розвитку.

В основу досліджень покладено системний підхід, зокрема методи індукції та дедукції, порівняння і систематизації - для дослідження сутнісних характеристик та базових понять фінансових інструментів; аналізу та синтезу - при вивченні та визначенні основних складових фінансових інструментів регіонального розвитку; абстрактно-логічний метод - під час проведення теоретичних узагальнень і формування відповідних висновків.

Результати досліджень. Регіональний розвиток передбачає процес, який відбувається завдяки динамічній оптимізації, раціоналізації та вдосконаленню соціальної та економічної структури. В умовах сьогодення набула необхідність застосування сучасних основних фінансових інструментів регіонального розвитку, їх можливості адаптації до оптимальних світових реалій усіх методів, форм та засобів взаємозв'язку в межах основних учасників фінансових відносин.

Розглянемо класифікаційну градацію основних інструментів регіонального розвитку(табл.1.).

Таблиця 1

Класифікація основних фінансових інструментів регіонального розвитку

Класифікаційна ознака	Складові
За функціональними сегментами регіонального ринку	- інструменти грошового ринку; - інструменти ринку позик; - інструменти ринку валют; - інструменти ринку страхових послуг; - інструменти ринку цінних металів та дорогоцінного каміння; - інструменти ринку нерухомого майна.
За часовим проміжком	- короткострокові інструменти; - довгострокові інструменти.
За видом фінансових зобов'язань	- інструменти, які не вимагають наступних фінансових зобов'язань; - інструменти з борговими фінансові зобов'язаннями; - інструменти з дольовими (пайовими) фінансовими зобов'язаннями.

«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

За рівнем пріоритетності	- первинні фінансові інструменти; - вторинні фінансові інструменти.
За рівнем доходності	- інструменти розвитку з фіксованим доходом; - інструменти з динамічним (нефіксованим) доходом.
За ступенем ризику	- фінансові інструменти з мінімальним рівнем ризику; - фінансові інструменти з помірним рівнем ризику; - фінансові інструменти з мінімальним рівнем ризику; - фінансові інструменти з надвисоким (невиправданим) рівнем ризику; - безризикові фінансові інструменти.
За фінансовими джерелами забезпечення регіонального розвитку	- податкові важелі: спеціальні податкові режими; податкові пільги; податкові імунітети; - бюджетні важелі: бюджетне субсидування та дотації; бюджетне гарантування й страхування; бюджетне інвестування; державне замовлення та кредитування; фінансування розвитку економічної інфраструктури; фінансування освіти, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. - кредитні: кредитні угоди на пільгових умовах; випуск облігацій місцевих позик; - інвестиційні важелі: прямі та портфельні інвестиції; інноваційні інвестиції; регіональні інвестиційні програми; - фінансування міжнародних фондів та міжнародних фінансових організацій (проектне фінансування).

Податкові інструменти залежать від стану розвитку економіки та загальної економічної ситуації в країні. Рівень їх застосування залежить від напрямів стимулюючого впливу, категорії платників податків, здійснюваної ними діяльності.

Бюджетні інструменти чинять істотний вплив на інтереси суб'єктів господарювання, оскільки державна підтримка може слугувати додатковим джерелом фінансових ресурсів регіонів [1]. Завдяки субсидіям, субвенціям та дотаціям, можна ефективно регулювати економічну активність, спрямовуючи їх у ті галузі, де можна від цього отримати найбільший економічний ефект.

Для вирішення важливих проблем соціально-економічного розвитку регіонів використовуються державні та регіональні цільові програми, які є привабливим засобом залучення додаткових фінансових ресурсів для вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону [2].

Кредитні інструменти регіонального розвитку мають стимулюючий характер через залучення додаткових фінансових ресурсів та відкривають нові можливості для регіону, сприяючи зростанню пріоритетних секторів економіки в регіоні. Важливими складовими кредитних інструментів є кредитні угоди на пільгових умовах та випуск облігацій місцевих позик [3, с.48].

Надходження до регіону інвестицій має вагомий ефект за рахунок впливу на соціально-економічний розвиток регіону, а тому є одним із дієвих фінансових інструментів регіонального розвитку. Міжнародні фінансові інституції,

благодійні фонди та уряди країн, релігійні та громадські організації Європи інвестують кошти в економіку, формують цільові програми для розвитку місцевих громад і територій, використовуючи діючий внутрішній спектр фінансових інструментів.

Висновки. Застосовуючи перелічені фінансові інструменти, державні органи влади у регіональній площині, можуть сприяти розвитку різних видів економічної діяльності в такому аспекті, щоб кожен з них міг максимально використати наявні можливості, з врахуванням їх інтересів (як економічно розвинених, так і слаборозвинених регіонів) та пріоритетів державної регіональної політики, забезпечуючи однакові умови процесів соціалізації незалежно від регіону.

Оптимальний варіант фінансових інструментів зможе позитивно вплинути на досягнення стійкого соціального й економічного розвитку, оскільки сприятиме здійсненню ефективного стимулювання розвитку регіонів і територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Демченко О.П. Інструментарій фінансової підтримки територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/327/312>
2. Державний фонд регіонального розвитку: гроші для розвитку чи проїдання. Ціна держави. URL: <https://cost.ua/730-derzhavnyy-fond-rehionalno-ho-rozvytku-hroshi-dlya-rozvytku-chy-proyidannya/>
3. Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації : [монографія] / М.Д. Бедринець, М.О. Кужелев, Т.А. Коляда та ін.; за загальною редакцією к.е.н., доцента М.Д. Бедринець. - Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. - 318 с. - (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 169).

ОГЛЯД БАНКРУТСТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Кухарець В.В.,

к.е.н, доцент

Поліський національний університет

Шпортко Ю.А.,

магістрант

Поліський національний університет

В останні десятиліття в світовій економіці характерною є тенденція до збільшення кризових явищ загалом, так і в підприємницькій діяльності зокрема. Особливо гостро такий вплив спостерігається останні роки в умовах пандемії COVID-19. Проблема неможливої платоспроможності підприємств нині досить

актуальна в усьому світі, адже неплатоспроможність одного із підприємств-партнерів може вплинути на неспроможність оплати іншими партнерами. Неплатоспроможність партнерів може призвести до скрутного фінансового становища навіть економічно зрівноважених підприємств. Адже, кризові явища в економіці впливають на забезпечення стабільності доходів підприємств та підтримку їх рівня платоспроможності [1].

В Україні кількість справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутом закінчених провадженням з кожним роком зменшується. Темпи спадання протягом досліджуваного періоду становить біля 20%. Лише в 2020 році кількість справ, що завершилась впровадженням в Україні зменшилось на 40% (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка справ про відновлення платоспроможності боржників
 або визначення їх банкрутом, закінчених провадженням 2016-2020 р.р.

Показники	Роки				
	2016*	2017*	2018	2019	2020
в Україні					
Кількість справ, закінчених провадженням	2101	1691	1368	1184	745
Загальна кількість справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом у звітному періоді	1385	1242	795	649	430
%	66	73,4	58,1	54,8	57,8
в Житомирській області					
Кількість справ, закінчених провадженням	29	16	509	656	436
Загальна кількість справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом у звітному періоді	3	10	318	479	301
%	10	62,5	62,4	73,0	69,0

Джерело: [2-5].

Такі справи можуть розглядатись досить довгий період. Відсоток справ у яких винесено постанови про визнання банкрутом в Україні становить в останні три роки досліджуваного періоду 55-58%. Проте, автори Сова О. Ю. та Морозов Є. Ю. вказують, що в Україні відкритих офіційних статистичних даних відносно стану ринку реструктуризації та неплатоспроможності не представлені [7].

Данні щодо кількості справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом у статистичній звітності Житомирської області за 2016 р та 2017 р представлені у розширеній формі (Розділ 4-А) із точнішим формулюванням. Починаючи з 20218 року деталізація статистичних даних не здійснюється, тому їх порівняння протягом 2016-2020 років вбачається не зовсім коректним. В Житомирській області збільшується кількість справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом. Найбільше за останній період їх було у 2019р., що становило на 50% більше ніж в 2018 році (табл. 1).

В наукових літературних джерелах відмічається, що передумовою виникнення неплатоспроможності та банкрутства здебільшого є саме збитковість. В Україні зростання збитковості найбільше спостерігається у галузях: промисловість, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, операції з нерухомим майном; професійна, наукова та технічна діяльність. У 2018 році фінансовий результат до оподаткування підприємств України видами діяльності яких є сільське, лісове та рибне господарство становив 71478,5 млн. грн; у 2019 році – 94041,4,3 млн. грн; у 2020 році – 81775,2 млн. грн [8].

Статистичні дані (табл. 2) вказують на те, що в 2020 році фінансовий результат до оподаткування підприємств України збільшився на 10296 млн. грн. Проте, в період кризи платоспроможності пов'язаної із всесвітньою пандемією 2019-2020 років частка збиткових підприємств України видами діяльності яких є сільське, лісове та рибне господарство складала біля 16 %, тоді як в період економічного пожвавлення даний показник становив біля 13-14 %.

Таблиця 2

Динаміка фінансових результатів до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності у 2018–2020 рр., млн грн

Показники		Роки			Відхилення 2020 р. до 2018 р.
		2018	2019	2020	
України					
Фінансовий результат до оподаткування, млн.грн		71478,5	94041,4	81775,2	10296,7
Прибуток підприємств	відсоток до загальної кількості	86,3	83,1	83,6	- 2,7
	фінансовий результат	94402,3	116561,3	108577,5	14175,2
Збитки підприємств	відсоток до загальної кількості	13,7	16,9	16,4	2,7
	фінансовий результат	22923,8	22519,9	26802,3	3878,5
Житомирської області					
Фінансовий результат до оподаткування, млн.грн		2407,7	777,9	235,0	-2172,7
Прибуток підприємств	відсоток до загальної кількості	78,2	73,7	77,4	-0,8
	фінансовий результат	2927,8	2060,9	3385,0	457,2
Збитки підприємств	відсоток до загальної кількості	21,8	26,3	22,6	0,8
	фінансовий результат	519,7	1283,0	1035,0	515,3

Джерело: [8, 9].

В Житомирській області протягом 2015-2018 років прослідковувалась чітка тенденція щодо збільшення частки прибуткових аграрних підприємств від 74,4 % до 78,2 % [9]. Проте, фінансовий результат до оподаткування підприємств даної галузі загалом в 2020 році порівняно з 2018 роком зменшився на 2172,7 млн. грн. При цьому, в 2019 році частка прибуткових підприємств різко зменшилась та становила лише 73,7 %.

Політика аграрних підприємств щодо запобігання банкрутства має передбачати комплекс заходів, які будуть пов'язуватись задля вирішення проблеми платоспроможності та нестабільного фінансового стану підприємства. Адже, виникнення системних кризових явищ на підприємстві впливає на обсяги виробництва та спричиняє нестабільність умов функціонування суб'єкта підприємництва. Назріває необхідність швидкого реагування та ефективного антикризового управління, мобілізації в першу чергу внутрішніх ресурсів [6]. Доречним вбачається запровадження системи сукупності заходів якої формували б компетентність суб'єкта підприємництва функціонувати та розвиватись в умовах підвищеного ризику та загроз.

Адже, прогнозування можливості настання банкрутства допомагає у виявленні проблем функціонування суб'єкта підприємництва і виправленні уже наявних недоліків роботи; визначенні несприятливих секторів діяльності та застосування заходів щодо їх усунення. Своєчасне прогнозування та формування висновку про можливість настання банкрутства передбачає здійснення системного аналізу щодо встановлення проблемних зон функціонування суб'єкта підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Бачкір І. Г. Банкрутство підприємства: підходи, процедури проведення, оцінка перспектив та пріоритетів управління в умовах кризи платоспроможності. ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА. 2020. № 5-6 (84). С. 103-109.

2. Господарський суд Житомирської області. Показники діяльності. Підсумки роботи. Звіт за 2016 рік. Розділ 4. URL: https://zt.arbitr.gov.ua/sud5007/pokazniki-diyalnosti/result_of_work1 (дата звернення 5.10.2021р.)

3. Господарський суд Житомирської області. Показники діяльності. Підсумки роботи. Звіт за 2020 рік. Розділ 1. URL: https://zt.arbitr.gov.ua/sud5007/pokazniki-diyalnosti/result_of_work1 (дата звернення 5.10.2021р.)

4. Звіт судів першої інстанції про розгляд господарських справ. Форма № 1-МС. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (дата звернення 1.10.2021р.)

5. Звіт судів першої інстанції про розгляд господарських справ. Форма № 1-Г. Розділ 3) URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (дата звернення 1.10.2021 р.)

6. Минчинська І. В. Запобігання банкрутству підприємств в системі державного антикризового регулювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Ірпінь, 2021.

http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/7521/1/7242_IR.pdf

7. Сова О. Ю., Морозов Є. Ю. Стратегії запобігання банкрутству підприємств у контексті ризик-менеджменту. Проблеми економіки. 2021. № 1 (47). С. 91-97.

8. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.09.2021)

9. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.09.2021)

РЕВОЛЮЦІЯ НА ПЛАТІЖНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Агрес О.Г.,

к.е.н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний аграрний університет

Богач М.М.,

к.е.н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. На сьогодні платіжний ринок як ніколи актуальний, адже карантинні обмеження внесли безповоротні обмеження щодо руху готівки між фізичними та юридичними особами. Традиційні паперові гроші не можуть задовольнити всіх потреб бізнесу, які виникають у процесі економічних відносин. Крім того, світова практика показує, що залежно від їх специфіки альтернативні платіжні інструменти можуть сприяти появі нових ринків та розвитку національної економіки, підвищити їх конкурентоспроможність, зменшити безробіття та покращити рівень життя. Важливим напрямом у розвитку платіжних систем є просування електронних платежів в напрямку діджиталізації. Завдяки зростанню популярності Інтернету, високій ефективності Інтернету як інструменту презентації товарів та послуг та зростанню продажів цифрових товарів. Платіжний ринок розвивається щодня, тим самим переносить розрахунки в он-лайн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням платіжного ринку займалися як вітчизняні так і зарубіжні вчені, зокрема: Д. Дорн, А. О. Єпіфанов,

Т. Ламмер, Д. О. Махоні, В.І. Міщенко, М. Пірс, О. Прем'єрова, Х. Теварі, І.О. Трубін, Ч. Фрідман, В.О. Черномор, В. Кравчук та інші.

Мета – дослідити революцію розвитку платіжного ринку в Україні.

Завдання та методика дослідження - висвітлити тенденції ринку платіжних систем в сфері електронної комерції, окреслення перспектив розвитку ринку електронних платежів в Україні.

Результати досліджень. Платіжний ринок в Україні дуже стрімко розвивається. Важко повірити, але у 2001 році платіжну картку мав лише кожен 15-й українець. Випуском карток займалося близько третини банків. А електронна комерція та інтернет-банкінг були скоріше екзотикою, бо інтернетом користувалося близько 5% українців. Правилами здійснення платежів того часу ми продовжуємо жити і сьогодні.

За 20 років ситуація змінилась докорінно. Вже більшість українців мають хоча б одну платіжну картку, а дуже часто – декілька для різних цілей або від різних банків. І не обов'язково ці картки лежать в звичайному гаманці: останніми роками популярними стають віртуальні та токенизовані картки. Майже всі українські банки емітують платіжні картки та є членами карткових платіжних систем. 71% українців регулярно користуються інтернетом, водночас майже половина з них мають дохід середній або вище середнього. Тож не дивно, що 2020 року кожна третя безготівкова операція з платіжною картою – це операція в інтернеті.

За ці роки сталося й те, що у 2001 році було важко й уявити. Смартфони увійшли у наше життя і змінили його назавжди. Саме смартфон – основний пристрій для виходу в мережу для понад половини українських користувачів інтернет. І для безготівкових оплат сьогодні нам часто теж достатньо лише смартфона: завантажте мобільний додаток, токенизуйте свої платіжні картки – і традиційний гаманець вам вже не потрібний. У 2020 році в Україні кожна дев'ята операція у pos-терміналах здійснювалася за допомогою смартфонів та інших гаджетів. Цьогоріч за три квартали у такий спосіб було витрачено майже 70 млрд гривень. Це, зокрема, покупки у супермаркетах, розрахунки у кафе, ресторанах та готелях, оплата послуг [3].

Саме цього року фінансовий ринок отримав можливість впровадження інструментів для віддаленої ідентифікації клієнтів. Наприклад, тепер відкрити рахунок у банку чи стати клієнтом страхової компанії можна не виходячи з дому чи офісу. Уже щонайменше три банки – а це більше ніж 25 млн клієнтів – мають можливість дистанційно відкривати рахунки. В умовах пандемії це допомагає зберегти здоров'я громадян та мінімізує їхні соціальні контакти, не обмежуючи їхню фінансову свободу. Національний банк продовжує обговорювати з банками і небанківськими фінансовими установами ці моделі і регуляції для їхньої можливої оптимізації у майбутньому. Також Національний банк активно розвиває державну систему віддаленої ідентифікації Bank ID НБУ. Клієнти вже

23 банків - учасників системи мають можливість отримувати віддалені цифрові послуги як у державному секторі, так і комерційному.

Доцільно відмітити про ухвалений Закон України "Про платіжні послуги" (законопроект № 4364), який спрямований на модернізацію і подальший розвиток українського ринку платіжних послуг [1].

Важливим кроком стане запровадження в Україні концепції відкритого банкінгу (Open banking), що надасть користувачам фінансових послуг безліч нових можливостей.

У цій моделі лише клієнт вирішує, хто має отримати доступ до його рахунку та інформації про нього. Саме власник рахунку зможе надати такі дозволи тим установам, які найкраще, найшвидше, найдешевше (бажане підкресліть) задовільнять його потребу. Наприклад, допоможуть вести сімейний бюджет, або на основі аналізу доходів підкажуть, який кредит обрати, або зекономлять час та дозволять автоматично здійснювати регулярні платежі.

І не факт, що це буде банк. Також вести рахунки і ініціювати платіжні операції зможуть небанківські надавачі платіжних послуг, які отримують на це право відповідно до нового законодавства.

Маючи у смартфоні зручний мобільний додаток, буде можливість переказувати гроші зі свого рахунку на рахунок продавця безпосередньо у магазині – без платіжної картки чи pos-терміналу, без витрат часу на заповнення реквізитів тощо. Зникають витрати на pos-термінал, а це здешевить безготівкову операцію.

Велика увага приділятиметься безпеці платежів та захисту персональних даних клієнта. Посилені вимоги до інформаційної безпеки будуть єдиними для всіх учасників ринку і жорстко контролюватимуться Національним банком.

Захист онлайн-платежів забезпечить автентифікація користувачів під час надання згоди на платіж. Для посвідчення особи клієнта у мобільному додатку потрібно буде застосувати щонайменше два з трьох компонентів:

- щось, що знає тільки клієнт (наприклад, PIN-код або пароль);
- щось, чим володіє тільки клієнт (наприклад, мобільний телефон або платіжна карта);
- щось, що ідентифікує клієнта (наприклад, відбиток його пальця чи FaceID).

Українському платіжному ринку ще потрібно буде виробити єдині стандарти та домовитися, як повинні виглядати відкриті API. Над цим Національний банк працюватиме спільно з учасниками ринку упродовж наступних кількох років. Це буде вільний та конструктивний діалог, щоб ринок отримав справді зручні, зрозумілі та прийнятні для всіх учасників стандарти. Тоді закон досягне своєї мети: споживач отримає справді конкурентні платіжні послуги та високий захист власних прав, а учасники платіжного ринку – динамічний розвиток новітніх інструментів та зростання доходів.

Перспективи для розвитку:

По-перше, розшириться перелік платіжних послуг. Зараз існує одна послуга – переказ коштів. У новому законі їх з'явилося дев'ять, з них сім – фінансових, дві – нефінансові.

По-друге, це нові типи учасників ринку зможуть вибрати одну платіжну послугу і сконцентруватися на розробці крутих сервісів саме для неї. Уявіть, що ви зможете в одному додатку стежити за інформацією про всі ваші рахунки в різних фінансових установах.

Третє, переглянуто роль небанківських надавачів платіжних послуг на платіжному ринку. Зараз надавати послуги з переказу коштів можуть банки або небанківські установи за умови їхньої участі у платіжній системі. Вони зможуть самостійно працювати на платіжному ринку, це спростить їхню діяльність.

Законопроект же визначає дев'ять категорій надавачів платіжних послуг, серед них – філії іноземних платіжних установ і навіть органи державної влади за певних умов.

Оновляться й підходи до платіжних інструментів та операцій. Сплатити податок за землю можна буде просто і швидко на сайті місцевої державної адміністрації без посередників, а інтернет-провайдер зможе за вашим дорученням списувати кошти за надані послуги.

Після ухвалення нового закону учасники фінансового ринку зможуть відкривати рахунки, що використовуватимуться виключно для платіжних операцій: зараховувати гроші, знімати їх готівкою або виконувати платіжні операції. На них не можна буде накопичувати кошти, нараховувати відсотки на залишок, вони не гарантуватимуться Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Проте це розширить спектр послуг та можливості небанківських компаній на платіжному ринку. Клієнтів такі рахунки можуть привабити, наприклад, простішою та швидшою процедурою відкриття або вигіднішими тарифами на обслуговування.

Таким чином, технологічні банки отримують нові можливості. Класичним банкам зазвичай потрібен час та значні ресурси, щоб впроваджувати новації. У співпраці з небанківськими компаніями вони зможуть швидко розробляти потрібні клієнтам послуги і цим зберегти їхню лояльність.

Саме таку ідею закладено у нове регулювання – постійний пошук кращих рішень для клієнта та стимулювання інновацій. Від цього не відмовиться ні споживач, ні учасники ринку. Упевнений, що учасник ринку, який на перше місце ставить клієнтоорієнтованість – банк чи фінтех-компанія – завжди залишатиметься у виграші та матиме палких та відданих клієнтів.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Нова якість платіжних послуг: Верховна Рада ухвалила сучасний закон про платіжні послуги. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-yakist-platijnih-poslug-verhovna-rada-uhvalila-suchasniy-zakon-pro-platijni-poslugi>

2. Черномор В.О. Сучасний стан та перспективи розвитку платіжних систем в сфері електронної комерції. *Financial space*. № 1 (17) 2015. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15cvosst.pdf>

3. Шабан О. Початок революції на платіжному ринку. *Інформаційне агентство Інтерфакс-Україна*. URL: [Початок революції на платіжному ринку \(interfax.com.ua\)](http://interfax.com.ua).

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У ПРОЦЕСАХ ВІДСТЕЖУВАНOSTІ ПРОДУКЦІЇ

Колодій А.В.,

к.е.н., доцент,

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Невпинний розвиток сучасного світу зумовлює постійне вдосконалення та запровадження новітніх технологій, що базуються на застосуванні цифрових технологій. Важливий інтерес серед наукової спільноти набувають питання, які відносяться до регулювання цифрових фінансових активів, оскільки останні можуть виступати у якості платіжних засобів. Особливої уваги потребують питання використання блокчейн-технологій у цілому в економіці, та особливо у сільському господарстві. Застосування цих технологій дозволяє значною мірою здійснювати економію коштів і запобігають виникненню різних проявів шахрайства. Так як прогресивні зміни у сільському господарстві мають доволі низьку адаптивну швидкість, питання відстеження продукції у ланцюжку «виробник – кінцевий споживач» на сьогодні є досить актуальним, оскільки сьогодні перевірити продукцію на предмет її безпечності та заявленої якості є доволі складним процесом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених дослідженню питань використання блокчейн-технологій у сільському господарстві присвячені праці вчених Мороз Т.О., Грибинюка О.М., Духницького Б.В., Шеремета О.О., котрі у своїх дослідженнях розглядають механізм функціонування та особливості інтернет-технологій, які можуть використовуватися у сільському господарстві. Основний акцент у виконаних ними дослідженнях базується на важливості застосування технології блокчейн у вітчизняному сільському господарстві, яка дозволить кардинально змінити діючу практику розрахункових відносин між контрагентами [1,2].

У дослідженні колективу італійських вчених М. Каро, М. Алі, М. Веччіо та Р. Джіафреда представлено технологію AgriBlockIoT, як повністю децентралізовану, засновану на технології блокчейн систему для покращення управління агропродовольчим ланцюжком постачання, здатну на безперебійну роботу інтегрованих IoT пристроїв, що отримують та накопичують цифрові дані

впродовж усього ланцюжка постачання [3].

Теоретичні аспекти застосування технології блокчейн досліджено у працях зарубіжних вчених, зокрема у роботі колективу авторів К. Деместічаса, Н. Пеппеса, Т. Алексакіса та Е. Адамопулу, які у своєму дослідженні розглядають визначення, рівні застосування, інструменти стосовно відстеження сільськогосподарської продукції, а також подають короткий огляд функціональності та переваги і перспективи застосування технології блокчейн у ланцюжку постачання аграрної продукції [4].

Метою дослідження є вивчення особливостей функціонування технології блокчейн та перспективи її використання у сільському господарстві України.

Серед методів дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи, а також бібліографічний метод. Із його допомогою було виконано скринінг наукових публікацій та проведений аналіз їх контенту стосовно використання технології блокчейн у різних секторах економіки.

Результати досліджень. За останні роки стрімке зростання практичного та ефективного застосування технології розподіленого реєстру (distributed ledger technologies) у ланцюгу сільськогосподарського постачання європейських країн було у центрі уваги наукової спільноти. Разом з тим, формування парадигми Четвертої промислової революції робить технологію розподіленого реєстру перспективним напрямком для подальших досліджень у майбутньому.

Сільське господарство є складною та комплексною галуззю, оскільки агропродовольча сфера постійно стикається із зміною процесів та операцій, що відбуваються у світі. Оскільки до галузі сільського господарства з року в рік висувається все більше і більше вимог та обмежень, це зумовлює потребу у пошуку нових, інноваційних рішень.

Підвищення ефективності прийняття рішень в ланцюжку створення доданої вартості в агропродовольчій сфері перебуває у тісному взаємозв'язку з присутністю таких проблем:

- відсутність необхідної інфраструктури та брак кадрових ресурсів;
- необхідність гармонізації використовуваних перевірених технологій з інноваціями для забезпечення оптимальності витрат;
- зниження тимчасових витрат на впровадження технологій з урахуванням потреб і проблем дрібних сільськогосподарських товаровиробників;
- оптимізація частки фінансування на впровадження інформаційних технологій у сільському господарстві між стейкхолдерами, включаючи механізми державно-приватного партнерства;
- недостатній обмін інформацією про хід успішних проектів, включаючи можливості для агропродовольчого бізнесу і переваги нових технологій [6].

Одним із важливих напрямків використання технології блокчейн є удосконалення організації ланцюжків поставок на ринку аграрної продукції. З економічної точки зору використання технології блокчейн дозволяє скоротити транзакційні витрати, оскільки зникає ланка посередників, які, як відомо, завжди

перебувають між виробниками сільськогосподарської продукції та її кінцевими споживачами. Позитивною стороною даної технології можна вважати очікуваний ефект від покращення контрагентських відносин між учасниками ринку, підвищення ефективності руху товару по товарному ланцюжку, більш раціонального планування і використання схем руху самого товару. Таким чином, формування ефективного ланцюжка поставок продукції сприятиме кращій ефективності укладених між сторонами угод, більш раціональному ставленні до поточного вирішення оперативних завдань, підвищенню маржі на усіх етапах даного ланцюжка, покращенню відстежуваності кінцевого продукту. Паралельно з цим технологія блокчейн у інтерактивному режимі буде надавати всім контрагентам єдине, неупереджене і несфальсифіковане джерело справжньої інформації стосовно конкретного продукту на будь-якій стадії його руху по логістичному ланцюжку.

За визначенням Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) у стандарті ISO 22005:2007 зазначено, що відстежуваність – це «здатність відстежувати переміщення кормів чи харчових продуктів через визначені стадії виробництва, переробки та збуту» [5].

Таким чином, відстежуваність харчового продукту містить інформацію про інгредієнти, джерела походження продукту, переробку, а також умови транспортування та зберігання. Ідеальна система відстеження у сільському господарстві також міститиме інформацію про кожен компонент кінцевого продукту. Таким чином, щоб вважатись ефективною, система відстежуваності повинна містити як кількісну, так і якісну інформацію про кінцевий продукт харчування та його походження.

Висновки. Використання технології блокчейн у сільському господарстві значною мірою дозволяє покращити відстежуваність будь-якого елемента кінцевого продукту завдяки незмінності та неспотворюваності збережуваних даних, які його характеризують. За допомогою технології блокчейн можна сформулювати набагато більший рівень довіри до галузі сільського господарства в цілому. Однак, на сьогодні дана система поки що є не до кінця вивченою та імплементованою.

Список використаних джерел

1. Грибинюк, О. М., Духницький, Б. В., & Шеремет, О. О. (2018). Перспективи використання технології блокчейн у сільському господарстві. *Економіка АПК*, (3), с. 75-81.
2. Мороз, Т. О. (2019). Перспективи використання блокчейн-технології в аграрному секторі економіки. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №17 (2019), с. 153-157
3. Caro, M. P., Ali, M. S., Vecchio, M., & Giaffreda, R. (2018, May). Blockchain-based traceability in Agri-Food supply chain management: A practical implementation. In *2018 IoT Vertical and Topical Summit on Agriculture-Tuscany (IOT Tuscany)* (pp. 1-4). IEEE.

4. Demestichas, K., Peppes, N., Alexakis, T., & Adamopoulou, E. (2020). Blockchain in Agriculture Traceability Systems: A Review. *Applied Sciences*, 10(12), 4113.

5. ISO Technical Committee. *Traceability in the Feed and Food Chain—General Principles and Basic Requirements for System Design and Implementation*; ISO 22005:2007; ISO Technical Committee: Geneva, Switzerland, 2016.

6. Mahant, M., Shukla, A., Dixit, S., & Patel, D. (2012). Uses of ICT in Agriculture. *International Journal of Advanced Computer Research*, 2(1), pp. 46-49.

МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Барабаш Л.В.,

к.е.н., доцент,

Уманський національний університет садівництва

Вступ. Економічний розвиток держави знаходиться у безпосередньому взаємозв'язку з розбудовою регіонів. І з даної позиції актуальною є необхідність підбору дієвих фінансових інструментів, що нададуть можливість органам місцевого самоврядування створити ефективний механізм фінансово-бюджетного забезпечення. З-поміж переліку таких інструментів одним з найактивніших і найпотужніших у плані формування доходної бази місцевих бюджетів є оподаткування, зокрема система місцевих податків і зборів.

Місцеві податки та збори є предметом уваги і науковців, і практиків, адже їх зважений перелік і механізм функціонування визначає не лише успішність розвитку територій, а й дає можливість зекономити ресурси державного бюджету за рахунок зменшення обсягів видатків у вигляді дотаційних коштів.

Результати дослідження. Досліджуючи особливості місцевого оподаткування у Сербії, Югослав Анічич, Мілоє Єлич та Ясмінка М. Дуровіч зауважують: «Вибір системи оподаткування державних та місцевих доходів є процесом компромісу між такими бажаними функціями, як адміністративна простота – легкість і доступність податку, конкурентоспроможність – здатність залучати бізнес до регіональної економіки, ефективність – вплив на результативність розподілу ресурсів і вибір споживачів, достатність доходів і власний капітал –справедливість оподаткування» [5, с. 263]. Таким чином автори зосереджують увагу на пріоритетних цілях і функціях місцевих податків, що в подальшому сприятимуть формуванню ефективної складової доходів місцевих бюджетів.

Детально вивчаючи вітчизняну систему місцевого оподаткування, Н. Проць зауважує: «... реформування податкового законодавства України внесло значні корективи у систему місцевого оподаткування. Проведений аналіз довів, що

фіскальна функція місцевих податків і зборів має другорядне значення. ... недоліками системи місцевого оподаткування є незначна фіскальна значущість місцевих податків та зборів, відсутність законодавчих основ функціонування системи самооподаткування, відсутність системи цільового місцевого оподаткування» [4, с. 540]. Тим самим автор концентрує увагу на необхідності покращення фіскальної ефективності системи місцевих податків і зборів як одного з базових чинників формування доходної частини бюджетів органів місцевого самоврядування.

«В Україні місцеве оподаткування поки що не виконує ні фіскальної, ні регулюючої функції, а є другорядним відносно державного оподаткування», – підтримують попередню науковицю Т. Бондарук й І. Мельничук – «... діюча на сьогодні в Україні система місцевих податків і зборів, як і податкова система країни в цілому, потребує постійного удосконалення, оскільки від неї вимагається, з одного боку, забезпечення фінансовими ресурсами потреб органів місцевого самоврядування, а з іншого, бути інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на виконання завдань збалансованості економіки та розвитку регіонів» [1, с. 18, 22]. Зауважуючи на недосконалоості місцевих податків і зборів зокрема та податкової системи держави в цілому, автори акцентують увагу на їхній визначальній ролі в економічному розвитку території, що, безперечно, є цілком раціональною позицією.

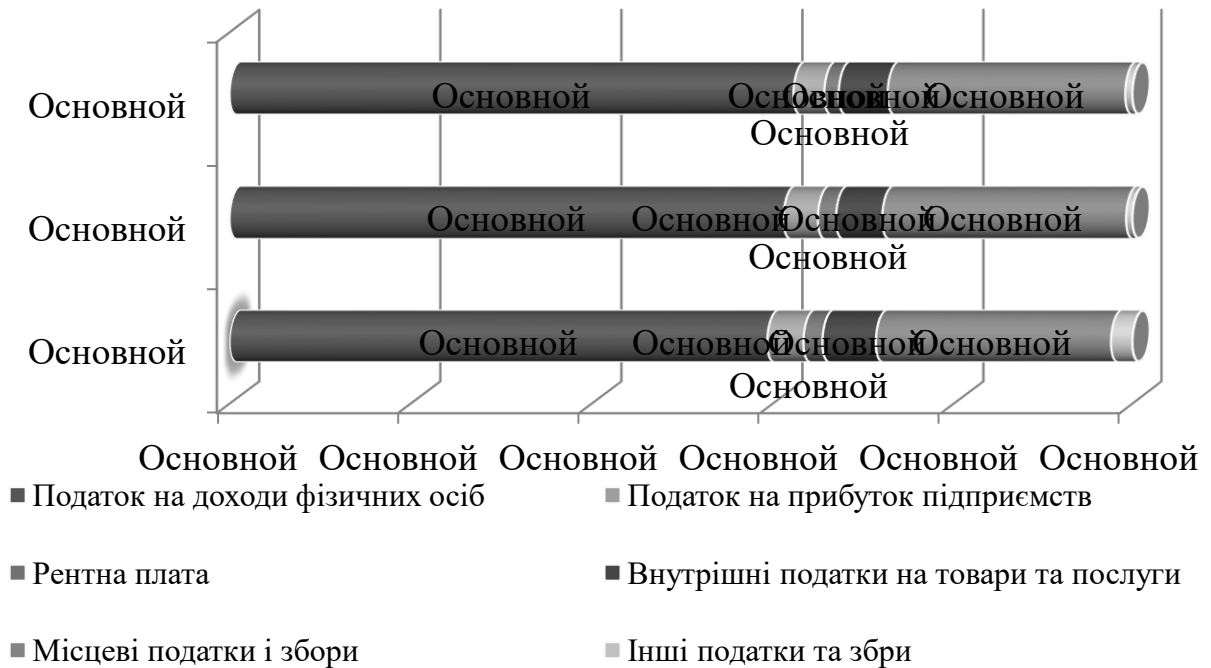
Відтак, зважаючи на окреслені вище позиції, метою дослідження є пошук актуальних акцентів удосконалення місцевих податків і зборів як інструментів регіонального розвитку.

Виходячи з означеного, доцільним буде вирішення наступних завдань: з'ясування на часі структури податкових надходжень місцевих бюджетів; проведення порівняльного аналізу структури місцевих податків і зборів в Україні та зарубіжних країнах; визначення пріоритетних напрямів оптимізації системи місцевих податків і зборів

Під час дослідження використовувалися такі методи дослідження, як порівняння, абстрагування, дедукція, горизонтального аналізу й інші.

Фінансова децентралізація, що стала однією з базових аспектів реформи децентралізації, мала на меті надати місцевому самоврядуванню самостійності у вирішенні фінансових питань – покриття видаткової частини – та зменшення обсягів видатків державного бюджету на міжбюджетні трансферти. Проте, на жаль, поки що цілі не досягнуто, і однією з причин є нераціональна податкова складова бюджетів органів місцевого самоврядування. Незважаючи на те, що діюча в Україні на даний час система місцевих податків і зборів є досить розгалуженою та багатогранною, а частка податків і зборів, перерозподілених через місцеві бюджети, у ВВП України склала 6,5%, тоді як в Італії – 6,3%, Франції – 6,0%, Польщі – 4,3%, Угорщині – 2,2%, Словаччині – 0,6%, Чехії – 0,4% [3], ефективність її залишається низькою, а превалююча частка у доходних

джерелах місцевих бюджетів належить загальнодержавному податку на доходи фізичних осіб (рис. 1).

Рис. 1. Структура податкових надходжень місцевих бюджетів України у 2018–2020 рр., % [2]

Наочне відображення структури податкових надходжень місцевих бюджетів засвідчує стале зростання питомої ваги податку на доходи фізичних осіб – з 59,4% у 2018 р. до 62,3% у 2020 р. Незначне збільшення відзначається і по місцевих податках і зборах, однак їхня частка є коливається на рівні 26–27%. При цьому у структурі доходів від сплати місцевих податків і зборів за 2020р. 49,5% становить податок на майно (у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів – 13,1%), (в тому числі 41,6% (11,0%) земельний податок та орендна плата за землю); по 0,1% – транспортний податок з фізичних і юридичних осіб та збір за місця для паркування транспортних засобів; 0,2% – туристичний збір; 50,2% (13,3%) – єдиний податок.

На відміну від вітчизняних реалій, в означених вище європейських країнах у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів переважають непрямі податки (ПДВ й акциз): 77% – Угорщина, 20,4% – Франція, 13% – Італія. А безсумнівним лідером є податок на нерухомість (в тому числі на землю): 44% – Франція, 18,5% – Італія, 18,8% – Угорщина, 30% – Польща, 57% – Чехія [3]. Відтак наразі постає питання: яким джерелам податкових надходжень варто надати перевагу, аби вони дійсно стали дієвими інструментами спонукання регіонального розвитку?

Виходячи з практики зарубіжних країн, варто більше уваги зацентувати на податку на нерухомість. При цьому слід звернути увагу на зростаючу тенденцію розриву між найбагатшими та найбіднішими верствами населення, що

спрямовує вдосконалення на оподаткування багатства. Тобто доречно запровадити прогресивну шкалу ставок і пільгових обмежень відносно податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Окремого перегляду потребує і транспортний податок, ефективність функціонування якого є наднизькою, а підвищити її можна шляхом розширення бази оподаткування. Не менш важливою та перспективною є й удосконалення екологічного податку: встановлення прогресивних ставок стимулюватиме виробників до оптимізації діяльності та пошуку інноваційних шляхів розвитку.

Висновки. Окремо варто зауважити, що система місцевого оподаткування в Україні значною мірою складається з розкладних податків, які й є ключовими у доходній базі місцевих бюджетів. Проте раціональніше було б здійснити її перегляд і чітко визначити перелік виключно загальнодержавних і суто місцевих податків. При цьому надати право органам місцевого самоврядування регулювати як сам перелік ввірених їм податків, так і їхні елементи (ставки, базу оподаткування тощо). Це дозволить втілити позицію цільового призначення оподаткування, адже кожен регіон має власні ресурси й особливості, що можуть тати потенційними об'єктами місцевого оподаткування.

Наведені пропозиції оптимізації системи місцевих податків і зборів мають на меті покращити рівень фінансового забезпечення доходів бюджетів органів місцевого самоврядування, що, безумовно, сприятиме провадженню врівноваженого регіонального розвитку. А перехід від загального оподаткування по державі в цілому до індивідуального підходу для кожного регіону сприятиме створенню автентичної й ефективної системи місцевого оподаткування.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т.Г., Мельничук І.О. Місцеві податки та збори в Україні: суперечності та перспективи розвитку. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2014. № 1. С. 17–24
2. Бюджет України 2020: статистичний збірник. Міністерство фінансів України, 2021. URL: [https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2020_\(for_website\).pdf](https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2020_(for_website).pdf) (дата звернення 19.10.2021)
3. На чому заробляють місцеві бюджети в країнах Європи та в Україні? Ціна держави. 11.07.2019. URL: <https://cost.ua/744-na-chomu-zaroblyayut-mistsevi-byudzhety-v-krayinakh-evropy-ta-v-ukrayini/> (дата звернення 18.10.2021)
4. Проць Н.В. Сутність та фіскальна роль місцевих податків та зборів в умовах реформування бюджетного та податкового законодавства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 13. С. 536–541.
5. Jugoslav Aničić, Miloje Jelić, Jasminka M. Đurović (2016) Local Tax Policy in the Function of Development of Municipalities in Serbia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 221. p. 262 – 269

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Білоченко А.М.,

к.е.н., докторант,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН

Постановка проблеми. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку на основі обґрунтованих інституціональних перетворень є одним з пріоритетних завдань України у всіх галузях та секторах її економіки, в тому числі і в аграрному секторі. Адже недосконалість інституційного середовища аграрної сфери, його хаотичний та суперечливий розвиток в останні роки, суттєво перешкоджають становленню нової системи соціально-економічних відносин у зазначеній сфері, стримують інтеграційні процеси України у єдиний європейський економічний простір, не дають повноцінно розкрити значний природний, виробничий та соціально-економічний потенціал держави та її окремих регіонів.

Водночас, поетапне відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення, яке супроводжується зближенням політик та законодавства України та ЄС у земельних відносинах, а також активізація процесів децентралізації влади, проведення реформ в різних сферах надає Україні шанс здійснити перехід на інноваційну модель інклюзивного сталого розвитку сільських територій з урахуванням регіональних особливостей. Важливу роль при цьому відіграватиме належне фінансове забезпечення сільського розвитку, включно з формуванням його відповідної інституціональної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання належного фінансового забезпечення розвитку сільських територій, включаючи вибір джерел та інструментів регулювання сільського розвитку, знайшли своє відображення у наукових публікаціях з фінансової та соціально-економічної тематики аграрного спрямування. Різноманітні аспекти фінансування розвитку сільських територій вивчаються такими вітчизняними дослідниками, як О. Бородіна [4], В. Жук, Т. Зінчук [1], О. Крупельницька, Ю. Лупенко, М. Малік, М. Могилова, Л. Молдаван, М. Патинська-Попета, І. Прокопа, В. Рябоконт, О. Ходаківська, І. Чухно та інші.

Окремі дослідження, спрямовані на вивчення зарубіжного досвіду фінансової підтримки сталого розвитку сільських територій із вдосконаленням земельних відносин (О.М. Кононенко [2]), а бо ж на формування нових інструментів в системі фінансового забезпечення розвитку сільських територій (Бородіна О.М., Прокопа І.В. та ін. [4])

Разом з цим вплив рівня розвитку інституційного забезпечення на фінансування сільського розвитку Україні поки-що досліджується недостатньо.

Мета, завдання і методика досліджень. Мета дослідження – вивчення ролі інституційної складової фінансового забезпечення подальшого розвитку сільських територій, насамперед у контексті запровадження нового державного фінансового інструменту – Фонду розвитку сільських територій (РСТ). Завдання – проаналізувати можливі шляхи інституційного забезпечення створення Фонду розвитку сільських територій з урахуванням зарубіжного досвіду.

Методика дослідження. Використано такі методи дослідження, як абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення положень щодо інституційного забезпечення фінансування розвитку сільських територій, обґрунтування висновків і пропозицій); порівняльного аналізу (при оцінці джерел наповнення Фонду розвитку сільських територій).

Виклад основного матеріалу. Протягом 2020-2021 років в Україні з'явилося багато ініціатив, у тому числі на законодавчому рівні, спрямованих на розвиток аграрного сектору економіки та сільських територій. Частина з них спрямована на вирішення низки актуальних питань, пов'язаних із належним фінансовим забезпеченням як виробничої, так і соціальної сфери села, в тому числі шляхом створення нових та розширення функціоналу вже працюючих інституцій, запровадження нових фінансових інструментів. Зокрема, варто відзначити заплановане створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві та Фонду розвитку сільських територій, а також розширення можливостей Українського державного фонду підтримки фермерських господарств тощо. В контексті регіонального розвитку на особливу увагу заслуговує рішення щодо створення Фонду розвитку сільських територій (Фонд РСТ).

Зазначений фонд планується започаткувати відповідно до Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 р. № 552-ІХ. Зокрема, він повинен бути створений у складі спеціальних фондів державного та місцевих бюджетів, а кошти з цього фонду спрямовуватимуться на видатки розвитку: інфраструктури, енергозбереження, освіти та медицини у сільській місцевості та реалізацію державних програм підтримки малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників.

За попередньою інформацією очікується, що джерелами формування Фонду розвитку сільських територій стануть: 1) спеціальний фонд державного бюджету (1%); 2) спецфонд бюджету місцевого самоврядування базового рівня (20% від оренди ділянок державної та комунальної власності); 3) надходження в рамках програм міжнародної технічної допомоги.

Якщо доцільність створення вищезазначеного фонду в цілому можна вважати обґрунтованою, то порядок його формування викликає дискусії як серед науковців, так і у експертних колах. Зокрема, вітчизняні дослідники О. Бородіна, І. Прокопа та ін. справедливо вважають, що попередньо заплановані джерела його формування не враховують принципи просторової справедливості у

землекористуванні [4]. Адже суб'єкти господарювання аграрного сектору корпоративного типу більш інтенсивно використовують просторові ресурси сільських територій, ніж вкладають у їх відтворення. Крім того, головні компанії так званих агрохолдингів часто зареєстровані у великих містах, де і являються платниками податків до відповідних бюджетів. Тому внесок сімейних фермерських і особистих селянських господарств у формування фінансової бази сільського розвитку територій, на яких вони розташовані, буває істотно вищим, ніж великих сільськогосподарських підприємств.

На основі проведених розрахунків, О. Бородіна, І. Прокопа та ін. обґрунтовують необхідність запровадження погектарних платежів до Фонду розвитку сільських територій саме для тих сільгоспвиробників, що орендують понад 100 га земель сільськогосподарського призначення у приватних власників. При цьому пропонується, щоб рівень ставки таких платежів був не меншим, ніж 1% нормативної грошової оцінки землі і його встановлювали органи місцевого самоврядування базового рівня.

В цілому підтримуючи таку пропозицію, вважаємо, що її практична реалізація може бути надзвичайно складною. Адже вона може спричинити збільшення фіскального навантаження на окремі групи сільгосптоваровиробників, викликати їх спротив та зловживання на рівні місцевих органів самоврядування, навіть якщо їм буде дозволено у законодавчому порядку встановлювати у взаємозв'язку розмір ставок різноманітних, залежних від них податків і платежів. Таким чином, при реалізації зазначеного підходу необхідно використати системний комплексний підхід та врахувати інтереси усіх зацікавлених сторін: сільськогосподарських товаровиробників, сільського населення, конкретної територіальної громади та, безперечно держави в особі її інституцій, які реалізують державну політику у відповідних сферах. Також надзвичайно корисним може стати досвід Європейського Союзу у сфері фінансового забезпечення розвитку сільських територій.

Спільна політика ЄС у вищезазначеній сфері перебуває у стані постійної модернізації, яка супроводжується створенням інститутів наддержавного і національного регулювання сталого сільського розвитку та низки неурядових самоврядних організацій. В цілому, спільна політика розвитку сільських територій фінансується за рахунок Європейського аграрного фонду сільського розвитку (*European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD*). Бюджетом фонду лише на період 2014-2020 рр. було передбачено 99,6 млрд євро. При чому на програми сільського розвитку трьох ключових аграрних країн – Франції, Німеччини та Польщі було заплановано майже 40% виділених коштів [2]. Водночас, слід зазначити, що кошти із зазначеного фонду виділяються не автоматично, а лише за попередньо узгодженими інклюзивними програмами кожної країни-учасниці та через спеціальні державні інституції, що функціонують у цих країнах.

В цьому контексті надзвичайно корисним може стати досвід Республіки Польща. По-перше, у цій країні розробка та впровадження державної аграрної політики в аграрній сфері (в широкому її розумінні) відбувається в одній державній інституції – Міністерстві сільського господарства та розвитку села. По-друге, в країні функціонують дві ключові Агенції (з чітким розподілом повноважень), які є ключовими елементами інституціональної системи фінансового забезпечення аграрної сфери, а саме – Національний осередок підтримки сільського господарства (KOWR) та Агенція реструктуризації та модернізації сільського господарства (ARiMR). Саме остання з них, в рамках Спільної аграрної політики ЄС, виступає тією інституцією, що запроваджує інструменти фінансової допомоги Європейського аграрного фонду сільського розвитку. Зокрема, завдяки співпраці цих інституцій у Польщі була успішно реалізована Програма розвитку сільських територій (PROW), яка майже на дві третини фінансувалася з бюджету ЄС і на третину – з польського бюджету.

Отже, при створенні Фонду РСТ в Україні слід визначитись, якій саме інституції (вже діючій, або ж додатково створеній) слід надати повноваження з управління формуванням та контролю за використанням зазначеного фонду. У будь-якому випадку, функціонуючий в нашій державі Український державний фонд підтримки фермерських господарств навряд чи зможе виконати таку функцію, принаймні у тому вигляді, в якому він зраз функціонує.

Результати досліджень та висновки

На сучасному етапі розвитку аграрної сфери створення окремого Фонду розвитку сільських територій є цілком обґрунтованим. Однак, вибір потенційних джерел його формування викликає певні дискусії. Крім того, актуальним є вирішення питання щодо належного інституціонального забезпечення функціонування нових інструментів фінансування розвитку сільських територій. Для цього слід прийняти обґрунтоване рішення стосовно того, на яку саме інституцію (вже діючу, або ж додатково створену, наприклад, у формі Агенції) слід покласти завдання повноваження з управління формуванням та контролю за використанням зазначеного фонду.

Подальші наукові дослідження мають спрямовуватися на подальшому визначенні оптимальних джерел формування Фонду РСТ та створення інституції, яка б займалася управлінням зазначеним фондом, як у частині контролю за його належним формуванням, так і за використанням бюджетних коштів та їх розподілом за певними програмами.

Список використаних джерел.

1. Зінчук Т.О., Патинська-Попета М.М. Управління фінансовим потенціалом об'єднаних територіальних громад. Економіка АПК. 2019. №2. С. 6-15. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201912006>.

2. Кононенко О. М. Європейські практики підтримки сталого розвитку сільських територій у контексті удосконалення земельних відносин. Економіка АПК. 2018. № 4. С. 95-102.

3. Рябоконт В. П. Децентралізація – шлях до розвитку сільських територій в Україні. Економіка АПК. 2020. № 1. С. 6. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001006>

4. Фонд розвитку сільських територій як фінансовий інструмент просторової справедливості в землекористуванні та сталому сільському розвитку / О.М. Бородіна, І.В. Прокопа, С.В.Киризиук, В.Д. Яровий. *Облік і фінанси*. 2020. №3. С. 122-130. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-122-130](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-122-130)

СПЕЦИФІКА ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ

Стойко О. Я.,

к. е. н., доцент,

Поліський національний університет

Вступ. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з різноманітними ризиками, зокрема економічними, податковими, політичними тощо. Одним із засобів їх мінімізації є вибір учасниками зовнішньоекономічних операцій оптимальних форм розрахунків, які б якнайкраще відповідали інтересам як експортера, так і імпортера. У цьому зв'язку, набуває актуальності проблема вибору форм міжнародних розрахунків і їх ефективного використання у зовнішньо-торговельному обороті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі організації міжнародних розрахунків та їх оптимізації присвятили свої праці такі вітчизняні дослідники: О. І. Береславська, К. Ю. Величко, І. М. Грінько, В. В. Дячек, Б. С. Івасів, Н. С. Карвацка, Л. Л. Носач, Р. В. Рудницький, Є. В. Сотченко, Н. М. Тюріна, І. В. Тюха, С. В. Фімяр. Проте потребує окремого дослідження специфіка вибору і застосування форм міжнародних розрахунків для вітчизняних підприємств під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Метою дослідження є вивчення специфіки проведення міжнародних розрахунків і їх використання вітчизняними підприємствами у зовнішньоекономічній діяльності.

Завданнями дослідження є визначення особливостей здійснення міжнародних розрахунків, характеристика основних форм міжнародних розрахунків, виокремлення переваг і недоліків міжнародних розрахунків для учасників зовнішньоекономічної діяльності, вибір форм міжнародних розрахунків для вітчизняних підприємств під час здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності.

Теоретичною й методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення специфіки проведення міжнародних розрахунків. У процесі написання статті використано такі наукові методи:

монографічний – для вивчення зарубіжного досвіду щодо використання учасниками зовнішньоекономічної діяльності форм міжнародних розрахунків; порівняльний аналіз – для визначення переваг і недоліків форм міжнародних розрахунків; абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень і формування висновків.

Результати дослідження. Міжнародні розрахунки забезпечують здійснення платежів між нерезидентами різних держав під час проведення зовнішньоторговельних, кредитних, інвестиційних та інших операцій. Міжнародні розрахунки характеризуються рядом особливостей:

- на відміну від внутрішніх регулюються не лише національною нормативно-правовою базою [1; 2], а й міжнародними законами, уніфікованими правилами та звичаями [3; 4];

- проводяться у різних валютах. Ефективність здійснення міжнародних розрахунків забезпечується, насамперед, рівнем конвертованості валют. Оскільки національна валюта нашої держави не відноситься до вільно конвертованих валют, то переважну кількість платежів у сфері міжнародних економічних відносин українські підприємства здійснюють у доларах США та євро;

- застосування валютних обмежень у державах з частково конвертованою валютою, що обмежує можливості і збільшує витрати на здійснення валютного обміну та платежів за зовнішньоекономічними операціями. В Україні до подібних обмежень належать: обов'язковий продаж експортерами 50 % валютного прибутку на ринку, регулювання строків платежів за експортом та імпортом, 90-денний термін зарахування валютного прибутку на рахунок експортера (іноді вводиться 180-денний термін) [5, с. 97].

Під час узгодження платіжних умов зовнішньоторговельних контрактів виявляються протилежні інтереси контрагентів: експортера, який намагається одержати якомога більшу суму валютних коштів у найстисліші терміни, і імпортера, який прагне сплатити найменшу суму валютних коштів, пришвидшити одержання продукції і відтягнути оплату товару до отримання виручки від його продажу. Вибір форми міжнародних розрахунків визначається певною часткою ризику для кожного суб'єкта зовнішньоекономічних відносин і обумовлюється рядом факторів: видом товару, ступенем довіри експортера і імпортера, репутацією і платоспроможністю учасників зовнішньоекономічної діяльності, рівнем попиту і пропозиції на товар, надійністю комерційних банків, які задіяні у проведенні міжнародних розрахунків тощо.

У міжнародній практиці використовуються такі форми розрахунків: недокументарні (банківський переказ, авансовий платіж, банківська гарантія, платіж на відкритий рахунок, розрахунковий чек, вексель) і документарні (акредитив, інкасо). Як зазначає О. І. Береславська, «у розрахунках між країнами з розвинутою ринковою економікою переважають недокументарні форми розрахунків, тоді як документарні поширені в розрахунках з країнами третього світу, а також з деякими країнами Східної Європи, що пов'язано з можливістю

документарних форм значно зменшити ризик неплатежу або непостачання товару» [5, с. 97-98].

У зовнішньоторговельній діяльності вітчизняних підприємств використовуються як документарні (акредитиви і інкасо), так і недокументарні (банківський переказ, авансовий платіж, банківська гарантія) форми розрахунків. Такі форми недокументарних розрахунків, як платіж на відкритий рахунок, розрахункові чеки та векселі, практично не використовуються вітчизняними підприємствами, що обумовлено недосконалістю законодавчого і технічно-організаційного забезпечення для виконання зазначених операцій.

Серед недокументарних форм розрахунків найвикористованішою і найризикованішою формою є банківський переказ, оскільки кошти, які вже зараховані на рахунок отримувача (бенефіціара), неможливо відкликати [6, с. 76]. Позитивними рисами банківського переказу є швидке здійснення платежу (1-5 банківських днів) та низька вартість операції, негативною – ризик непоставки товару за вже здійсненою оплатою або ситуація навпаки [7]. Найнадійнішою і найвигіднішою формою міжнародних недокументарних розрахунків є авансові платежі як для вітчизняних господарюючих суб'єктів, так і для зарубіжних компаній-експортерів. Ця форма найчастіше використовується у практиці ЗЕД, що зумовлено низьким ступенем довіри до своїх контрагентів і недоліками правової бази, що використовується для вирішення суперечок, що виникають під час здійснення міжнародних розрахунків [6, с. 76]. Також українські підприємства послуговуються банківською гарантією, яка не є самою формою розрахунків, а дає змогу забезпечити зобов'язання між учасниками зовнішньоекономічної діяльності таким чином, що експортер не залежить від платоспроможності імпортера.

Документарні форми розрахунків переважно застосовуються у розрахунках з державами третього світу, а також з окремими державами Східної Європи, що пояснюється їх здатністю істотно знизити ризик несплати чи поставки товару. Серед документарних форм розрахунків найбільшою популярністю користується акредитивна форма завдяки її надійності і безпечності, особливо в умовах нестабільного ринкового середовища. Акредитиву притаманний високий ступінь юридичного захисту, що визначається міжнародними уніфікованими правилами. Наразі до 80 % платежів у світовій торгівлі здійснюється за допомогою акредитива [5, с. 121].

Вітчизняні підприємства використовують документарний акредитив за імпортними операціями з розвинутими країнами Західної Європи, Північної Америки, Японією, оскільки останні враховують підвищений ризик нашої держави і низьку платоспроможність українських імпортерів [5, с. 98]. Під час здійснення експортних операцій із державами третього світу вітчизняні підприємства та комерційні банки також використовують документарний акредитив, зважаючи на низьку платоспроможність таких країн-партнерів [6, с. 74].

Документарний акредитив найповніше захищає інтереси експортера, оскільки він є суто зобов'язанням банку, а не імпортера, сплатити належну суму у разі одержання останнім замовленого товару. Акредитивна форма розрахунків є найдорожчою, оскільки комерційні банки стягують достатньо високу комісію за надані послуги. Незважаючи на високу вартість акредитиву, імпортер виставляє акредитив не за власним бажанням, а, передусім, через вимогу експортера здійснити розрахунки за допомогою цього платіжного інструменту.

Тарифи на оформлення документарних акредитивів окремими вітчизняними комерційними банками наведені у табл. 1.

Таблиця 1

**Тарифи за міжнародними документарними акредитивами
вітчизняних комерційних банків**

№ з/п	Вид послуги	АТ «Укресімбанк»	АТ КБ «ПриватБанк»	АТ «Райффайзен Банк Аваль»
Акредитиви, надані банком				
1.	Відкриття або збільшення суми акредитива	0,2%, але не менше 50 USD та не більше 2 000 USD	0,2% (мін. 100 USD, макс. 2000 USD)	0,3% (мін. 300 EUR)
2.	Платіж за акредитивом	0,25%, але не менше 10 USD та не більше 300 USD	0,15% (мін. 100 USD, макс. 1000 USD)	0,15% (мін. 75 EUR)
Акредитиви, одержані банком				
3.	Авізування акредитива	0,15%, але не менше 50 USD та не більше 500 USD	0,15% (мін. 100 USD, макс. 500 USD)	0,15% (мін. 75 EUR, макс. 500 EUR)
4.	Перевірка документів за акредитивом	0,2%, але не менше 80 USD та не більше 3000 USD	0,2% (мін. 100 USD, макс. 1000 USD)	0,2% (мін. 150 EUR, макс. 1000 EUR)
5.	Підтвердження акредитива	З покриттям – 0,5% річних, але не менше 100 USD Без покриття – від 0,5% до 5% річних, але не менше 100 USD	З покриттям – 0,15% (мін. 100 USD, макс. 500 USD) Без покриття – від 2% річних (не менше 20 USD на місяць)	Встановлюється окремим рішенням (мін. 1200 EUR)

Джерело: складено автором на основі даних [8; 9; 10].

Як зазначають окремі дослідники, «найактуальнішим питанням використання документарних акредитивів для українських підприємств є те, що їх виконання проводиться на умовах покриття, а для імпортних операцій за акредитивами це є обов'язковою умовою для міжнародних розрахунків» [6, с. 75].

Документарне інкасо не знайшло широкого застосування під час проведення міжнародних розрахунків, оскільки не дає змогу повністю знизити ризик

експортера і імпортера через відсутність зобов'язань комерційного банку здійснити платіж. Комерційні банки виступають як довірені особи між учасниками міжнародних операцій і відповідають переважно за переказування і надання документів проти сплати або акцепту векселя.

Інкасова форма розрахунків є ризикованішою для експортера, оскільки передбачає відвантаження товару до одержання платежу за нього. Поряд з цим, за цієї форми розрахунків у разі відмови імпортера здійснити платіж експортер може понести значні втрати, пов'язані з пошуком іншого покупця чи транспортуванням товару у зворотному напрямі.

Водночас документарне інкасо є вигіднішим для імпортера, який у разі оплати належної суми або акцепту векселя практично одразу одержує товар у власне розпорядження. При цьому в імпортера завчасно не вилучаються грошові кошти з господарського обороту на відміну від переказу або акредитиву.

З огляду на простоту проведення інкасової операції та невисоку її вартість багато українських підприємств продовжують застосовувати цей вид документарних операцій з певними країнами, наприклад Індією (як правило, здійснюється інкасація морських коносаментів) або з країнами Західної Європи (на суми до USD 20000) [11].

Умови надання послуг за документарним інкасо, які встановлює АТ «Укресімбанк», наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Тарифи за міжнародним документарним інкасо
АТ «Укресімбанк»**

№ з/п	Вид послуги	Розмір тарифу	База нарахування	Період нарахування
Операції за експортним інкасо				
1.	Пересилання на інкасо документів до іноземного банку	0,15%, але не менше 30 дол. США та не більше 150 дол. США	від суми документів	разово
2.	Зміна умов інкасового доручення	30 USD	-	разово
Операції за імпортним інкасо				
3.	Передавання документів за імпортним інкасо	0,15%, мін.30 USD, макс. 150 USD	від суми документів	разово
4.	Проведення розрахунків із застосуванням імпортного інкасо	0,25%, але не менше 10 USD та не більше 300 USD	від суми платежу	разово
5.	Авізування змін умов інкасового доручення за імпортним інкасо	30 USD	-	разово

Джерело: складено автором на основі даних [8].

Також варто відзначити, що міжнародні розрахунки можуть відігравати і негативну роль, коли використовуються для незаконного вивезення капіталів за межі країни. Формально прикриваючись зовнішньоторговельними контрактами, недобросовісні господарюючі суб'єкти переводять валютні кошти за кордон через офшорні банки і компанії, «спеціалізуються» на використанні «сірих» схем, зокрема пов'язаних з переуступкою прав вимог за зовнішньоторговельними контрактами [12, с. 38].

Висновки. Специфіка міжнародних розрахунків проявляється в тому, що вони регулюються як національним, так і міжнародним законодавством; учасники міжнародних відносин налагоджують певні додаткові стосунки для здійснення міжнародних розрахунків, враховуючи валютні обмеження, які діють у тій чи іншій державі.

Розвинені держави світу під час здійснення зовнішньоекономічних операцій між собою використовують недокументарні форми розрахунків, а з державами третього світу та окремими державами Східної Європи – документарні форми, які дозволяють суттєво знизити ризик у разі несплати чи непоставки товару.

Список використаних джерел

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 09.08.2021).

2. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 09.08.2021).

3. Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів : правила Міжнародної торгівельної палати від 01.07.2007 р. № 600. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00GTQ81A59> (дата звернення: 09.08.2021).

4. Уніфіковані правила по інкасо : правила Міжнародної торгівельної палати від 01.01.1996 р. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=04L9NE52EA> (дата звернення: 09.08.2021).

5. Береславська О. І. Міжнародні розрахунки та валютні операції : навч. посіб. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 368 с.

6. Дячек В. В., Колосовська О. Д., Оніщенко В. С. Особливості використання форм міжнародних розрахунків українськими підприємствами під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 70-76.

7. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2013. 408 с.

8. Тарифи за документарними операціями для клієнтів. Базові тарифи комісійної винагороди АТ «Укрексімбанк» URL: <https://www.eximb.com/assets/files/download/rates-documentary.pdf> (дата звернення: 09.08.2021).

9. Міжнародні акредитиви. Тарифи АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/business/mezhdunarodnyje-akkreditivy> (дата звернення: 09.08.2021).

10. Тарифи АТ «Райффайзен Банк Аваль» за акредитивами, гарантіями та резервними акредитивами, розрахунками за інкасо, операціями з векселями та іншими послугами для корпоративних клієнтів. URL: <https://www.eximb.com/assets/files/download/rates-documentary.pdf> (дата звернення: 09.08.2021).

11. Івасів Б. С., Прийдун Л. М., Рудан В. Я. Міжнародні розрахунки та валютні операції : навч. посіб. Тернопіль : Вектор, 2013. 572 с.

12. Сотченко Є. Методичні підходи до сутності міжнародних розрахунків по імпорتنих та експортних операціях у системі розрахункових відносин України. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2015. Т. 48. № 1. С. 32-39.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ БІЗНЕС-ПОТЕНЦІАЛ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Швець Т.В.,

к.е.н, доцент

Кухарець Л.С.,

здобувач освітнього ступеня магістр,

Поліський національний університет

Вступ. Бізнес-потенціал суб'єкта підприємницької діяльності, як сукупність його складових – ресурсного, фінансового, кадрового, інноваційного, маркетингового, управлінського забезпечує передумови його динамічного розвитку. Саме складові бізнес-потенціалу та відповідність поставленим задачам і вимогам ринку стануть визначальними чинниками в досягненні мети та цілей підприємницької діяльності та зростанні конкурентоспроможності підприємства.

Визначення сутності бізнес-потенціалу досліджували наступні вітчизняні вчені: Ажаман І.А., Гронська М.В. та Пуціна Н.В. [1], Ареф'єва О. В., Мізюк С. Г. та Ращепкін М. Д. [2], Васьківська К. В., Лозінська Л. Д. та Галімуков Ю. О. [3], Вовк М. В., Кіндрат О. В., та Франчук І. Б. [4], Ковальська Л. Л. [5], Коюда В. О. [6], Маковоз О. С. [7], Мешкова-Кравченко Н. В. та Тарасюк А. В. [8], Невмержицький В. М. [9], Скалюк Р. В., Вакулова В. О. [10], Щербініна С.А., Михайленко А.С. та Свириденко В. О. [11]. Науковцями сформовано ряд підходів до визначення сутності різних складових бізнес-потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності, але наукові підходи сьогодні не забезпечують одноставного і чіткого визначення бізнес-потенціалу та остаточне формування його складу залишається недостатньо дослідженим.

Враховуючи стан дослідження проблеми та особливості економічних реалій в Україні основним завданням дослідження є розширення переліку складових бізнес-потенціалу для підприємств в сучасних умовах.

Результати дослідження. В сучасних економічних умовах вітчизняної економіки бізнес-потенціал підприємства покликаний забезпечити стабільність, умови розвитку та набуття конкурентних переваг суб'єкта підприємницької діяльності. Потужний бізнес-потенціал – це можливість подальшого розвитку підприємства. Тому саме головне місце в системі управління суб'єктів підприємницької діяльності займає прийняття рішень щодо дослідження процесів формування бізнес-потенціалу, особливостей його використання для зростання рівня власної конкурентоспроможності. Розроблення планів розвитку підприємств та їх реалізація неможливі без обґрунтованого формування окремих складових бізнес-потенціалу підприємства.

Сьогодні в науково-економічній літературі не має єдиного та однозначного трактування складових бізнес-потенціалу підприємства. Трактування науковцями складових бізнес-потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності наведено в таблиці 1.

Як бізнес-потенціал підприємства пропонуємо розглядати його економічний потенціал, оскільки «бізнес-процеси – це єдина сукупність, яка має безперервний характер і проходить через усі функціональні підрозділи підприємств» [6, с. 44].

Таблиця 1.

Визначення складових бізнес-потенціалу

Автор, джерело	ресурсний	фінансовий	кадровий	управлінський	маркетинговий	інвестиційний	інноваційний	інформаційний	інтелектуальний	ринковий	інфраструктурний	соціальний	іміджевий	синергетичний
Ажаман І.А., Гронська М. В., Пуціна Н. В. [1]	+	+	+	+										+
Ареф'єва О. В., Мізюк С. Г., Ращепкін М. Д. [2]	+	+	+		+									
Васьківська К. В., Лозінська Л. Д., Галімуков Ю. О. [3]	+	+	+			+	+	+					+	
Вовк М. В., Кіндрат О. В., Франчук І. Б. [4]	+	+	+	+			+	+						
Ковальська Л. Л. [5]	+	+					+		+					
Маковоз О. С. [7]	+	+	+	+	+					+				

Мешкова-Кравченко Н.В., Тарасюк А. В. [8]	+	+	+	+					+	+				
Невмержицький В. М. [9]	+	+	+	+	+			+						
Скалюк Р. В., Вакулова В. О. [10]	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	+	
Щербініна С.А., Михайленко А. С., Свириденко В. О. [11]	+	+	+					+	+					

Джерело: сформовано авторами на основі даних [1-5, 6-11]

Аналіз існуючих підходів до визначення поняття бізнес-потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності дає змогу зробити висновки про те, що кожен із дослідників, як правило, акцентує увагу на окремих його характеристиках, але більшість авторів включають до його складових ресурсний, фінансовий, кадровий, управлінський, інноваційний та інформаційний потенціали. Також відмітимо те, що в дослідженнях науковців виокремлено маркетингову, інвестиційну, ринкову, інфраструктурну, соціальну, іміджеву та синергетичну складові бізнес-потенціалу підприємств.

Отже, складовими бізнес-потенціалу підприємства є такі:

- ресурсний потенціал – це система взаємопов'язаних різних видів виробничих ресурсів, які є у розпорядженні суб'єктів підприємницької діяльності або можуть бути залучені до його виробничого процесу;

- фінансовий потенціал – визначає подальші фінансові можливості підприємства щодо залучення та ефективного управління фінансовими ресурсами;

- кадровий потенціал – передбачає наявність кваліфікаційного рівня персоналу, професійних здібностей та навичок працівників підприємства;

- управлінський потенціал – визначає спроможність менеджменту підприємства оптимально використовувати наявні у підприємця ресурси, також визначає вмінням створювати і оновлювати організаційно-управлінські структури підприємства;

- маркетинговий потенціал – визначає можливість та ефективність адаптації суб'єктів підприємницької діяльності до змін середовища їх функціонування;

- інноваційний потенціал – визначає спроможність до нововведень та інновацій в структурі виробництва або реалізації;

- інвестиційний потенціал – забезпечує інвестиційні можливості та визначає необхідний рівень інвестиційної привабливості підприємства для потенційних інвесторів;

- інфраструктурний потенціал – визначає налагодженість і збалансованість взаємозв'язків між структурними підрозділами підприємства та відповідність вимог виробництва і можливостей служб, цехів та відділів суб'єкта господарювання;

- інтелектуальний потенціал – визначає можливості генерації і сприйняття ідей і задумів новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень;

- інформаційний потенціал – визначає спроможність до аналізу зовнішнього й внутрішнього середовища, маючи на меті отримувати необхідний обсяг інформації про поточний стан і передбачувані зміни;

- ринковий потенціал – визначає його здатність підприємства забезпечувати стійке положення на ринку необхідних товарів і послуг;

- соціальний потенціал соціальної складової у середовищі формування та розвитку економічного – дозволяє забезпечити соціальні потреби працівників, наявність необхідних об'єктів соціальної інфраструктури, санаційну спроможність підприємств та визначає здатність протистояти реальним та потенційним кризовим явищам;

- іміджевий потенціал – сприяє створенню виробничо-підприємницького образу господарюючого суб'єкта, який приваблює до співпраці контрагентів, споживачів, потенційних працівників;

- синергетичний потенціал – визначає додаткові можливості підприємства та базується на тому, що вдаль поєднання різноманітних потенціалів спроможне забезпечити більший ефект.

При формуванні потенціалу підприємства слід звертати увагу на компоненти кожної складової бізнес-потенціалу. Використання різних складових бізнес-потенціалу дозволить підприємству успішно розвиватися.

Висновки. Бізнес-потенціал підприємства доцільно розглядати як можливість і здатність господарюючого суб'єкта розвиватися у певний момент часу, відповідно до поставлених цілей, у визначеному напрямі нарощувати конкурентні переваги використовуючи і поєднуючи окремі складові бізнес-потенціалу. Забезпечити належний рівень економічного розвитку суб'єкта підприємництва можливо за синергетичного використання відповідних складових потенціалу підприємства.

Список використаних джерел

1. Ажаман І. А., Гронська М. В., Пушціна Н. В. Практичні аспекти оцінки економічного потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_4_9

2. Ареф'єва О. В., Мізюк С. Г., Ращепкін М. Д. Особливості формування економічного потенціалу підприємств із позицій економічної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22(1). С. 5-9.

3. Васьківська К. В., Лозінська Л. Д., Галімук Ю. О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_9

4. Вовк М. В., Кіндрат О. В., Франчук І. Б. Технологія управління економічним потенціалом підприємства. *Науковий вісник Львівського*

національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2019. Т. 21, № 93. С. 3-7.

5. Ковальська Л. Л. Підприємницький потенціал підприємства: економічна сутність та методика оцінки. *Економічний форум*. 2019. № 4. С. 129-138.

6. Коюда В. О. Характеристика та наповнюваність бізнес-процесів як бази ефективного використання потенціалу підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 1-1. С. 140-147.

7. Маковоз О. С. Формування системи управління економічним потенціалом як стратегія підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 196-200.

8. Мешкова-Кравченко Н. В., Тарасюк А. В. Потенціал підприємства як основа забезпечення економічної безпеки. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2020. № 1(2). С. 112-117.

9. Невмержицький В. М. Способи та прийоми оцінки конкурентного потенціалу аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. № 4. С. 53-59.

10. Скалюк Р. В., Вакулова В. О. Забезпечення ефективного формування та розвитку економічного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 1. С. 158-163.

11. Щербініна С. А., Михайленко А. С., Свириденко В. О. Дослідження рівня розвитку економічного потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_1_53

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ПЛАНУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Довженко В. А.,

к.е.н., доцент,

Свиридов О. І.,

здобувач освітнього ступеня магістр,

Поліський національний університет, Україна

Постановка проблеми. Якість соціально-економічного розвитку регіонів забезпечується впровадженням принципів стратегічного планування в усі сфери регіонального управління. Вирішення проблем залучення інвестиційних ресурсів у розвиток регіонів України вимагає цілеспрямованих дій щодо підвищення їх інвестиційної привабливості і висуває особливі вимоги до регіональних систем управління інвестиційною діяльністю. Це вимагає удосконалення практики управління інвестиційною діяльністю в регіоні та посилення стратегічної спрямованості інвестиційних проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні присвячено теоретико-методологічні дослідження та практичні рекомендації таких науковців: М. Вихор, А. Карпенко, Н. Коваль, М. Кондрашова, Т. Кришталь, О. Підвальна, С. Савелко, О. Шемігон та ін. У ряді досліджень вказується на важливість та, водночас, недосконалість системи управління інвестиційною діяльністю в регіонах. Тому потребують подальшого вивчення питання що стосуються інструментів публічного управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні.

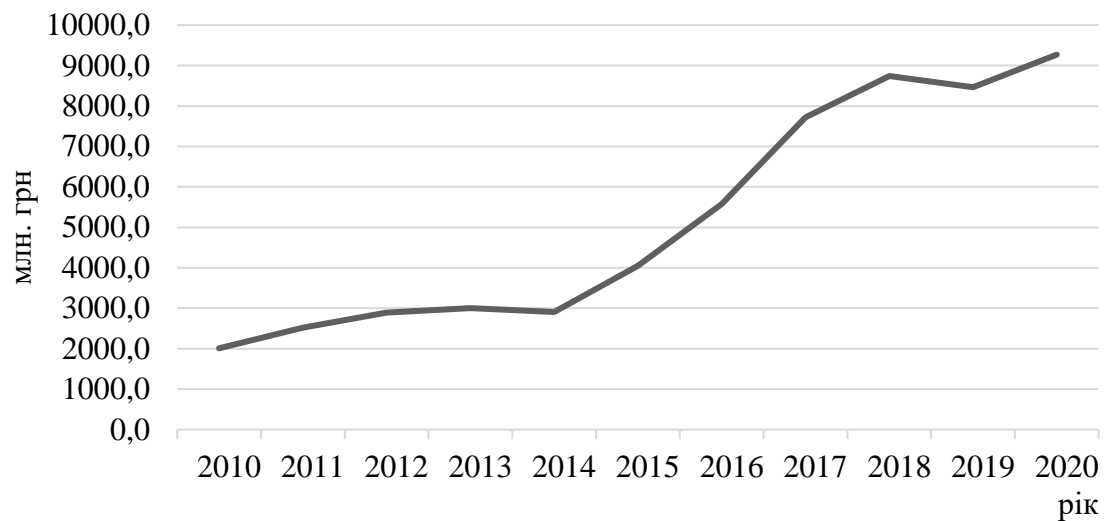
Мета, завдання та методика досліджень. Метою дослідження є обґрунтування інструментів публічного управління інвестиційною діяльністю в процесі планування соціально-економічного розвитку регіону. Досягти мети дослідження вдалось виконавши такі завдання: визначити значення інвестицій для соціально-економічного розвитку регіонів; проаналізувати сучасний рівень інвестиційної діяльності на рівні регіону; обґрунтувати сукупність заходів, які мають реалізовувати органи регіонального управління для формування та ефективного використання інвестиційного потенціалу. В процесі дослідження було використано методи: формалізації, абстрагування, індукції, дедукції, аналізу, синтезу та системного підходу.

Результати досліджень. На регіональному рівні інвестиції створюють сприятливі умови для підвищення якості життя населення і підвищення рівня конкурентоспроможності територій. Внесок інвестицій в розвиток територій визначається ефектом, який вони формують в економіці регіону, зокрема, досягнення високого рівня економічної самостійності регіону; забезпечення збалансованого розвитку галузей регіональної економіки та стійкого розвитку регіону в цілому; створення оптимальних умов щодо впровадження результатів інтелектуальної праці у виробничі процеси; підвищення якості та конкурентоспроможності товарів і послуг, що виробляються в регіоні; підтримка зайнятості населення.

Ефективність інвестиційної діяльності на регіональному рівні залежить від сформованості й дієвості системи стратегічного інвестиційного планування та її відображення в процесах регіонального стратегічного планування. Водночас регіональні інвестиції сприяють вирівнюванню соціально-економічного розвитку регіонів, формують однакові стандарти якості життя населення в розрізі регіонів, а отже є важливими для держави в цілому.

Статистичні дані свідчать про стійку тенденцію до зростання обсягів інвестицій в основний капітал в Житомирській області протягом останніх десяти років (рис.).

Рис. Динаміка обсягу капітальних інвестицій в Житомирській області

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України.

У 2020 р. порівняно з 2010 р. обсяг капітальних інвестицій в Житомирській області зріс у 4,6 рази, що у порівнянні із загальноукраїнською тенденцією (зростання у 2,8 рази) є гарним показником. До 2014 р., в якому обсяг інвестицій зменшився на 3,3%, темпи зростання обсягів інвестицій були помірними. Починаючи з 2015 р. почала формуватися тенденція до прискорення динаміки інвестицій в області. Однак, в останні роки темпи зростання регіональних капітальних інвестицій знизилась: так, у 2018 р. обсяг капітальних інвестицій зріс у порівнянні з 2017 р. на 13,2%, у 2019 р. спостерігалось скорочення обсягу інвестицій на 3,2%, а в 2020 р. – знову зростання на 9,5%. Найбільш впливовими факторами на динаміку інвестицій можна виділити погіршення фінансових умов інвестиційної діяльності, політична та економічна нестабільність, зовнішні відносно регіону фактори. Найбільш привабливими для інвестицій в 2020 р. в Житомирській області були сільське, лісове та рибне господарство (21,5% всього обсягу регіональних інвестицій), промисловість (29,8%), державне управління, оборона і обов’язкове соціальне страхування (30,3%).

Публічне управління інвестиційною діяльністю регіону можна розглядати як сукупність заходів, що реалізуються на рівні окремої території. Ці заходи повинні сприяти мобілізації інвестиційних ресурсів і чіткому визначенню напрямів їх ефективного використання в межах стратегічних цілей розвитку регіону. Водночас, діяльність органів регіонального управління повинна спрямовуватись на використання соціально-економічного потенціалу регіону та досягнення цілей його розвитку.

Стратегічною метою інвестиційної діяльності регіону є стимулювання інвестиційної активності і підвищення інвестиційної привабливості території. Тому діяльність органів публічного управління в регіоні повинна бути спрямована на вирішення таких завдань: формування інфраструктури

регіонального інвестиційного ринку, залучення додаткових позабюджетних джерел інвестування, контроль за ефективністю використання регіональних і залучених ресурсів під час реалізації інвестиційних проектів.

Для досягнення поставлених цілей та виконання завдань передбачається система заходів фінансової та нефінансової підтримки інвестиційної діяльності. Основні форми фінансової підтримки інвесторів передбачають державні гарантії інвесторам в розрізі регіонів, бюджетне кредитування, бюджетне інвестування, інвестиційні субсидії і субвенції, інвестиційні податкові пільги (загальнодержавні і регіональні), пільгові умови оренди майна, що є власністю регіону. Основними формами нефінансової підтримки інвестиційної діяльності в регіоні є організація і проведення наукових, просвітницьких, навчальних, тренінгових заходів у сфері інвестиційної діяльності, надання інформаційної і організаційної допомоги при підготовці регіональних інвестиційних проектів.

Організація планування інвестиційної діяльності в регіоні може відбуватись у такій послідовності:

1. Аналіз соціально-економічного розвитку регіону та визначення сфер інвестування.
2. Ідентифікація факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що визначають інвестиційний клімат в регіоні.
3. Обґрунтування стратегічних цілей інвестиційної діяльності в регіоні.
4. Визначення напрямів інвестиційної політики в регіоні.
5. Розробка заходів щодо реалізації інвестиційної політики в регіоні.
6. Оцінка результативності заходів інвестиційної політики в регіоні.

Напрями інвестиційної діяльності реалізуються у формі інвестиційної політики регіону. Основні інструменти регіональної інвестиційної політики включають регіональні інвестиційні програми; пільгове кредитування інвестиційних проектів; бюджетне інвестування; систему податкових пільг інвесторам; інформаційну та організаційну підтримку інвесторів; укладання інвестиційних угод та контрактів тощо. Механізмами реалізації заходів інвестиційної діяльності є державні, регіональні та галузеві програми; інструменти державно-приватного партнерства; сукупність заходів державної підтримки інвесторів на регіональному рівні та ін.

Висновки. Отже, перспективним напрямом публічного управління інвестиційною діяльністю в регіонах України є формування диференційованої системи впливу на їх інвестиційну привабливість з врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку. В інвестиційно привабливих регіонах виправданими є такі заходи: скорочення адміністративних бар'єрів в процесі реалізації інвестиційних процесів; оптимізація процедур доступу до інфраструктури; формування відповідної податкової політики; координація супроводу інвестицій та захист прав інвесторів. В менш привабливих для інвесторів регіонах більш прийнятними є заходи фінансової підтримки, а саме – надання дотацій і субсидій з державного та регіонального бюджетів, гарантії

інвесторам при отримання кредитів, виплата інвестиційних премій за створення інфраструктурних об'єктів тощо. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості та рівня соціально-економічного розвитку регіонів України.

Список використаних джерел

1. Вихор М.В., Коваль Н.В., Шемігон О.І. Інвестиційний паспорт як інструмент інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 2. С. 3-7
2. Довженко В. А., Дзюба І.С. Реалізація інструментів публічного управління в умовах реформи децентралізації. *Актуальні проблеми соціального управління в Україні за умов глобалізації*: зб. наук. робіт / за ред. Т. В. Семенюк, С. М. Коляденко, Н. П. Павлик. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2017. С.29-31.
3. Довженко В.А., Русак О.П., Золотницька Ю.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення прогнозування і планування соціально-економічного розвитку територій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 103–108.
4. Кришталь Т.М., Лаглер К., Підвальна О.Г. Інвестиційний потенціал регіону як основа забезпечення його сталого розвитку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. №5. С. 13-18.
5. Коваль Н.В. Формування та реалізація регіональної інвестиційної політики у сучасних умовах. *Сучасні тенденції розвитку регіонів та галузей народного господарства*: монографія / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л.М. Савчук, Л.М.Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2018. С. 46-57.
6. Качний О.С. Шляхи вдосконалення системи планування соціально-економічного розвитку регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 4. С. 109–111.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Цегельник Н.І.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. В даний час найважливішою проблемою української економіки є забезпечення її сталого розвитку. Однією з умов стабілізації національної економіки є підвищення конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств.

Конкурентоспроможність лісогосподарських підприємств є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризується здатністю та

ефективністю підприємств адаптуватися до конкурентного середовища. Тому важливо обґрунтувати підхід до його досліджень з метою подальшого розвитку системи заходів, спрямованих на зміцнення позицій та досягнення конкурентних переваг підприємства.

Оцінці конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств присвячено ряд праць провідних науковців, зокрема, Шепелева Н. В. [1], Скотнікова Л. П. [1], Портер М. [2], Загорна Т. О. [3], Колісник Б.І. [4], Шубалий О.М. [4], Шаркаді М.М. [5], Овчарук В.В. [6], Бодарецька О.М. [6]. Проте питання оцінювання конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств потребують подальшого вивчення, оскільки так і не виділено показники, які підлягають оцінюванню при визначенні конкурентоспроможності.

Метою дослідження є формування методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств.

Основним завданням дослідження виступає вивчення багатокритеріальної оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств. В дослідженні застосовано методи: діалектичного пізнання та порівняльного аналізу – для вивчення основних показників для оцінки конкурентоспроможності підприємства лісового господарства.

Результати досліджень. Під конкурентоспроможністю розуміють складну економічну категорію, яка показує результат взаємодії всіх елементів системи внутрішніх (виробничих, економічних, науково-технічних та ін.) і зовнішніх (життєутворюючих, адаптивних) відносин між підприємствами з приводу можливості реалізації даного виду продукції на конкретному ринку чи його сегменті [1].

На думку Н. Шепелевої та Л. Скотнікової, конкурентоспроможність підприємства є одним із основних критеріїв оцінки ефективності його діяльності. Це його здатність забезпечувати вищу ефективність виробництва порівняно з конкурентами в довгостроковій перспективі. Очевидно, що конкурентоспроможність є результатом діяльності усіх підрозділів підприємства в усіх напрямках виробництва та його обслуговування [1, с. 8]. Тільки ретельно вивчивши ефективність усіх підрозділів лісогосподарських підприємств та переробних підприємств лісового сектору (лісопильне, стругальне, столярне, меблеве, целюлозно-паперове та лісохімічне виробництво), ми можемо визначити найбільш впливові фактори, які визначатимуть конкурентоспроможність сектору в довгостроковій перспективі.

Оцінка конкурентоспроможності лісогосподарського підприємства дозволяє йому вирішити такі важливі завдання: визначити своє становище на певному ринку; розробити стратегічні та тактичні заходи ефективного управління; вибрати партнерів для організації спільного випуску продукції; залучити кошти у перспективне виробництво; скласти програми виходу підприємства на нові ринки збуту та ін. [2].

Для оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств виділимо наступні етапи: створення інформаційного забезпечення; аналіз конкурентного середовища діяльності підприємства, що включає аналіз макрота і мікросередовища й аналіз характеристик ринку; визначення існуючих та потенційних конкурентів, оцінювання рівня конкурентоспроможності конкурентів; моніторинг конкурентоспроможності підприємства.

Основні принципи дослідження та оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств наведено на рис. 1.

Комплексну оцінку конкурентних переваг сукупності однорідних за виробничо-технічними, ресурсними, адміністративно-управлінськими характеристиками лісогосподарських підприємств регіону, забезпеченого лісовими ресурсами, пропонують Б. Колісник та О. Шубалий проводити за такими групами показників:

- 1) показники забезпеченості ресурсами;
- 2) показники ефективності використання ресурсів;
- 3) показники ефективності роботи за основними видами діяльності (лісове господарство та обробна промисловість);
- 4) показники ефективності роботи за функціональними напрямками діяльності [4, с. 89].

Цей підхід характеризується певним рівнем складності, але не охоплює всіх аспектів виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів, зокрема в організації продажу лісопродукції, максимізації податкової декларації дерев'яної та недеревної продукції в процесі відтворення з використанням мінералізованих смуг, протипожежних бар'єрів та перегородок.

Існують обґрунтовані підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств у контексті багатофункціонального використання потенціалу лісових ресурсів у різних сферах матеріального та нематеріального виробництва.

На думку М. Шаркаді, оцінка конкурентоспроможності підприємства є складовою частиною стратегічного аналізу і сприяє виробленню адекватної конкурентної стратегії підприємства, підвищенню ефективності діяльності щодо розвитку і результативності роботи організації. Найбільше уваги звертається на інтегральні методи, оскільки ці методи охоплюють вплив усіх конкурентних переваг [5, с. 256]. Наведений підхід повністю відображає можливість параметризації та формалізації основних елементів забезпечення конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств, які становлять сировинну базу переробних підрозділів лісового сектору.

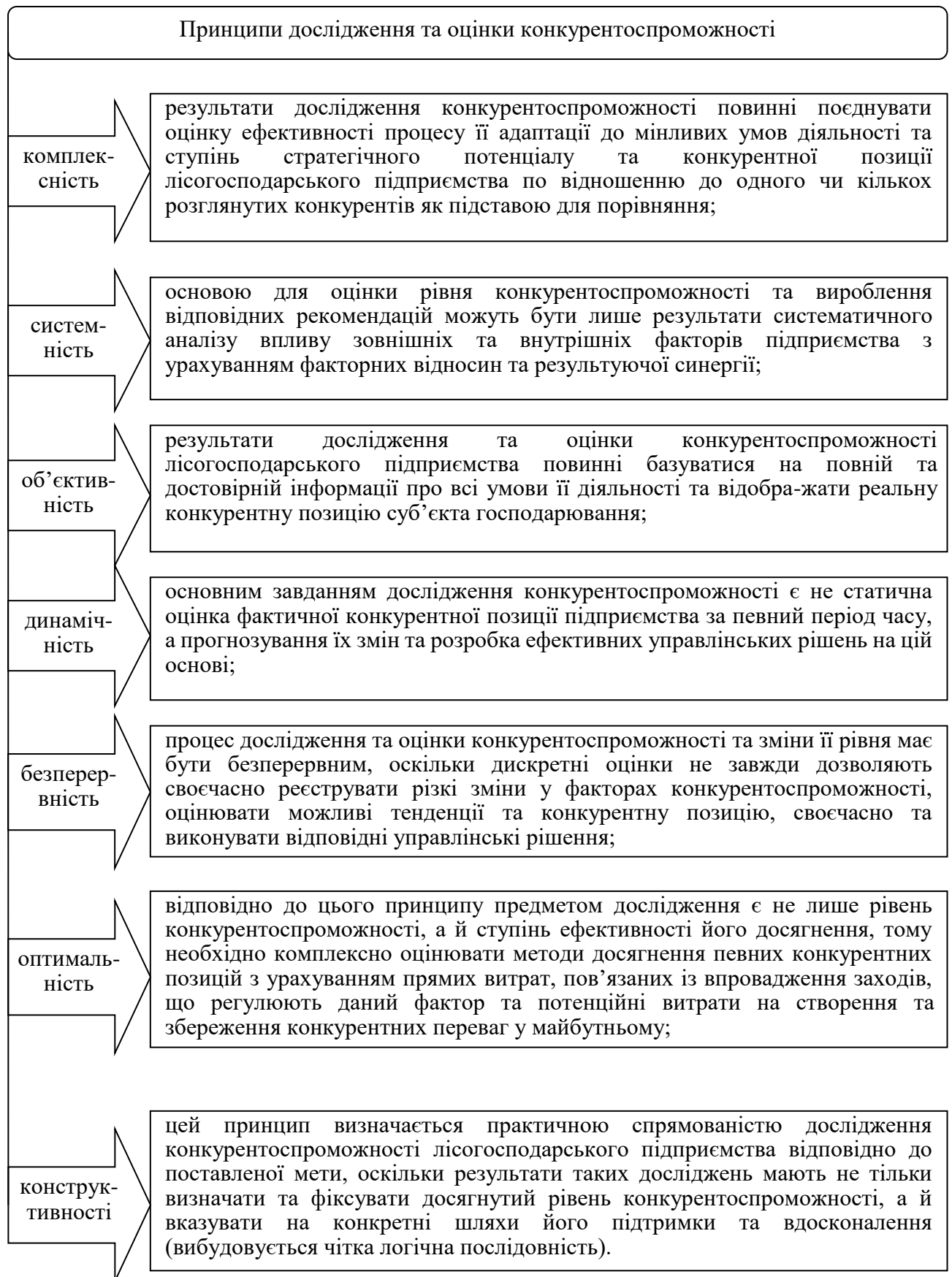

Рис. 1. Основні принципи дослідження та оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств [3]

Цілеспрямованість розробки системи оцінки конкурентоспроможності лісового господарства впливає з необхідності врахування всіх видів діяльності лісгосподарських підприємств. За таких умов існує велика ймовірність належної оцінки рівня конкурентоспроможності, виходячи з ресурсів та організаційних можливостей суб'єкта господарювання.

Ряд підходів до забезпечення конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств характеризується тим, що вони обмежуються здійсненням конкретної діяльності або вирішальним впливом конкретного виробничого, технічного чи ресурсного фактора.

Вчені В. Овчарук та О. Бодарецька конкурентоспроможність лісового господарства прив'язують до сертифікації лісів. У світовому співтоваристві Україну визнають як потенційного партнера лісгосподарської продукції, але реалізація цього потенціалу вимагає докладання великих зусиль у напрямку підвищення конкурентоспроможності лісового господарства України, насамперед за допомогою впровадження дієвих програм сертифікації лісів [6, с. 335-336]. Даний підхід є критичною умовою забезпечення конкурентоспроможності у світлі міжнародних стандартів та правил, що стосуються лісового господарства, але він не є необхідною основою для належного параметризації конкурентних переваг компанії.

Рис. 2. Групи показників, що підлягають оцінюванню на лісгосподарських підприємствах

На основі теоретико-методологічних підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств можна зробити

висновок, про необхідність формування сучасної системи показників оцінки конкурентоспроможності через високий рівень диверсифікації виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів та значення деревини у переробці лісів. Виходячи з цього, виділимо групи показників, що підлягають оцінюванню при визначення конкурентоспроможності (рис. 2).

Висновки. Таким чином, конкурентоспроможність лісогосподарських підприємств є комплексним показником, що інтегрує всі складові ефективності діяльності сировинної та переробної ланок, а також здатність задовольняти потреби споживачів з точки зору продукції лісового господарства, робіт та послуг та у продукції деревообробних виробництв Сформовані групи показників для оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств дозволять керівництву впроваджувати ефективні заходи та використовувати необхідні методи для підвищення їх конкурентоспроможності в сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел

1. Шепелева Н. В., Скотнікова Л. П. Методичні підходи до забезпечення конкурентоспроможності підприємства меблевої промисловості. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут": зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 46 (1267). С. 3-8.

2. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран: пер. с англ. / Под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина. Москва: Международные отношения, 2007. С. 78.

3. Загорна Т. О. Конкурентоздатність фірми в системі стратегічного маркетингу. Торгівля і ринок України. Донецьк : ДонДУЕТ, 2009. Вип. 11, т. 1, С. 55-56.

4. Колісник Б.І., Шубалий О.М. Обґрунтування конкурентних стратегій лісогосподарських підприємств регіону на основі індексного методу. *Статистика України.* 2008. № 3. С. 88-98.

5. Шаркаді М.М. Модель оцінки конкурентоспроможності підприємств деревообробної промисловості з використанням нечітких множин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка".* 2015. Вип. 2 (46). С. 253-256.

6. Овчарук В.В., Бодарецька О.М. Сертифікація лісів як передумова підвищення конкурентоспроможності лісового господарства України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* 2013. № 776. С. 335-339.

РОЛЬ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Самарічева Т. А.,

к.е.н., доцент,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Шпуганич А. В.,

здобувач освітнього ступеня магістр,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Вступ. В сучасних умовах нестабільної економічної ситуації та викликів пандемії COVID-19 посилюється проблема формування якісного кредитного портфеля, який би забезпечував стимулювання ділової активності окремих видів економічної діяльності, регіонів чи окремих територіальних громад. Доступність кредитів та їх здешевлення є одним із фінансових інструментів регіонального розвитку. Водночас банківські установи, основна роль яких полягає в перерозподілі вільних фінансових ресурсів між суб'єктами економічних відносин для забезпечення належної роботи національної економіки, мають здійснювати оцінку кредитного ризику, адже значна частка прострочених, пролонгованих і сумнівних кредитів у їх портфелях та недобросовісність боржників перешкоджають нарощуванню кредитування бізнесу.

Місцевий розвиток регіону залежить в певній мірі від того, як забезпечується єдність інтересів банків і позичальників, заснована на врахуванні потреб господарюючих суб'єктів у позикових коштах. Роль банківських кредитів у забезпеченні регіонального розвитку значна, адже вони дають змогу суб'єктам господарювання подолати обмеженість власного капіталу, покрити дефіцит обігових коштів, допомагають реалізації вартісних проєктів, упровадженню нових технологій, чим сприяють розвитку бізнесу, що у підсумку позитивно позначається на економічному зростанні регіону. Виходячи із зазначеного, використання кредитного потенціалу комерційних банків для активізації економічного зростання регіону, зокрема на основі розвитку реального сектору економіки є актуальним завданням сьогодення.

Вплив банківського кредитування на економічний розвиток регіону досліджувало чимало вітчизняних вчених, серед яких В. Корнєєв, М. Кужелев, С. Науменкова, І. Пасінович, В. Дмитрук, Г. Миськів, С. Міщенко, І. Іванець та інші. Однак проблема формування якісного кредитного портфеля банку із врахуванням необхідності стимулювання регіонального розвитку шляхом активізації кредитування підприємств пріоритетних видів діяльності на рівні регіону, залишається актуальною.

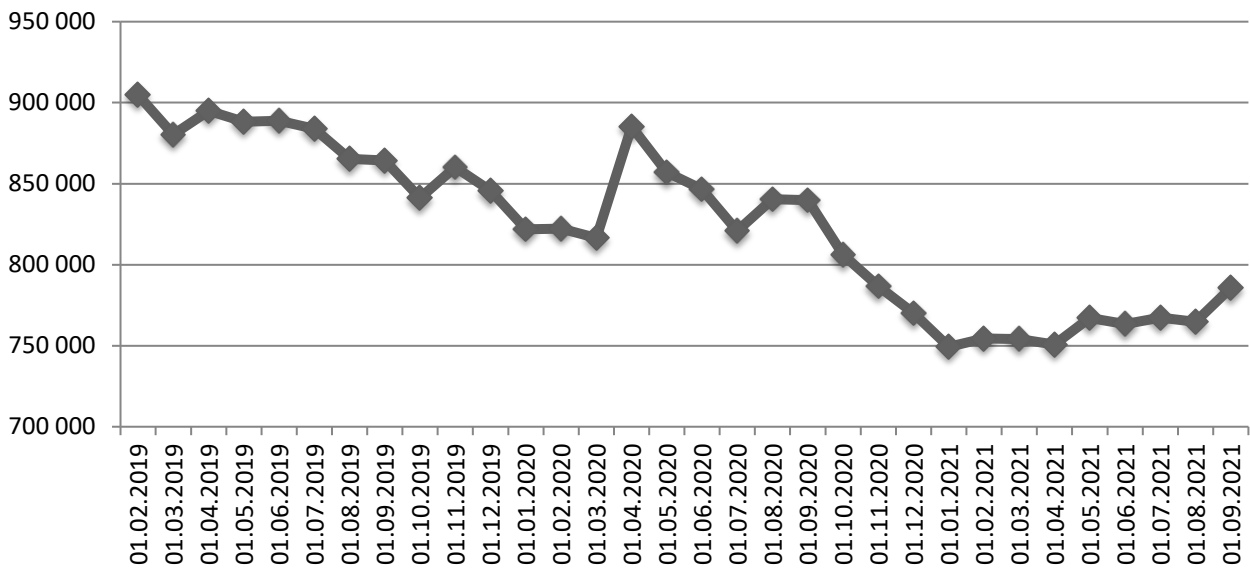
Результати дослідження. Важливим фінансовим інструментом стимулювання регіонального розвитку є банківське кредитування. Ресурси банківських установ завжди виступали одними із стимулюючих і водночас стабілізуючих чинників регіонального розвитку. Водночас кредитні інструменти

регіонального розвитку мають стимулюючий характер через залучення додаткових фінансових ресурсів та відкривають нові можливості для регіону, сприяючи зростанню пріоритетних галузей економіки в регіоні [1, с. 48; 2, с. 713]. Важливими складовими кредитних інструментів є кредитні угоди на пільгових умовах, знижені, або субсидовані відсоткові ставки.

Слід відзначити, що для активізації кредитної діяльності необхідно зважати на потреби регіонального управління суспільним життям, яке має назву регіональна політика. В цьому аспекті авторський колектив монографії «Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації» [1] визначає мету регіональної політики, яка полягає у забезпеченні комплексного економічного і соціального розвитку окремих територій, створення сприятливих умов для функціонування господарських суб'єктів, а також відповідних соціальних та економічних умов для життєдіяльності населення [1, с. 187].

За результатами опитування керівників підприємств України в III кварталі 2021 року [3], потреба суб'єктів господарювання у позикових коштах є високою. Так, найбільша потреба в запозиченнях: за видами економічної діяльності – у підприємств торгівлі; за розміром – у великих підприємств; за напрямом діяльності – у підприємств, що здійснюють лише імпорتنі операції; за регіонами – у підприємств Житомирської області. А найменшою є потреба у позикових коштах: за видами економічної діяльності – у підприємств сільського господарства; за розміром – у малих підприємств; за напрямом діяльності – у підприємств, що не здійснюють експортні та імпорتنі операції; за регіонами – у підприємств Вінницької, Кіровоградської, Сумської та Чернігівської областей, які взагалі не очікують змін потреби в позикових коштах [3, с. 33]. Частка респондентів, які планують брати кредити становить 40,4 %. Найбільше планують брати кредити підприємства переробної промисловості та торгівлі Чернівецької та Запорізької областей [3, с. 34]. Переважна більшість респондентів, які планують брати кредити (77,4 %), надають перевагу національній валюті кредитування [3, с. 35].

Варто відзначити, що за останні 3 роки спостерігається тенденція до зниження банківського кредитування суб'єктів господарювання України (рис. 1). Основною причиною такого розвитку подій є високі відсоткові ставки за кредитами. Підтвердженням цього є результати опитування керівників підприємств України [3, с. 36]. Так, 55,2 % респондентів вказали, що найсуттєвішою перешкодою для залучення нових кредитів є високі ставки за ними, крім того респонденти відзначили такі перешкоди, як: надмірні вимоги до застави, наявність інших джерел фінансування, занадто складна процедура оформлення документів, невпевненість у спроможності підприємства вчасно виконувати боргові зобов'язання, значні коливання курсу гривні до іноземних валют [3, с. 36].

Рис. 1. – Кредити надані вітчизняним суб'єктам господарювання в 2019-2021 рр, млн грн

Джерело: Побудовано авторами за даними [4].

У той же час кредитний портфель комерційного банку служить головним джерелом доходів банку за рахунок кредитування клієнтів й одночасно – головним джерелом ризику під час розміщення активів. Ефективне управління кредитним портфелем, формування його оптимальної структури та забезпечення якості впливають на стійкість банку і його фінансові результати діяльності та як наслідок забезпечують розвиток ділової активності суб'єктів господарювання в регіоні шляхом кредитування підприємств пріоритетних видів діяльності. В даному аспекті важливо мінімізувати кредитні ризики, адже за даними НБУ в I кварталі 2021 року кредитний ризик банківського сектору був високим [5]. Крім того кредитна діяльність комерційних банків України потребує вдосконалення, адже значною залишається питома вага проблемних кредитів у загальному кредитному портфелі. Перешкодами на шляху формування якісного кредитного портфеля комерційних банків виступають неякісний моніторинг кредитів, недосконалість методів визначення кредитоспроможності позичальника тощо.

Таким чином, в сучасних умовах децентралізації особливого значення набуває аналіз фінансових інструментів стабілізації регіонального розвитку, зокрема формування якісного кредитного портфеля, з метою підвищення ділової активності в регіоні, а також вирівнювання диспропорцій. Саме тому пріоритетним завданням вітчизняних комерційних банків є пошук шляхів удосконалення напрямів кредитування, відповідно до потреб суб'єктів господарювання та пріоритетних галузей економіки з точки зору розвитку регіону, а також мінімізації кредитних ризиків шляхом вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників.

Список використаних джерел

1. Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації: монографія / М.Д. Бедринець, М.О. Кужелев, Т.А. Коляда та ін.; за заг. ред. к.е.н., доцента М.Д. Бедринець. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 318 с. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7461/3/7182_IR.pdf.
2. Хомяк М.С. Фінансові інструменти стабілізації регіонального розвитку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 711–714.
3. Ділові очікування підприємств України III квартал 2021 року. Національний банк України. Департамент статистики та звітності. Випуск № 3 (63). 72 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BOS_2021-Q3.pdf?v=4.
4. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2021-09-01.xlsx
5. Огляд банківського сектору. Травень 2021 року. Національний банк України. 12 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2021-05.pdf?v=4.
6. Пасінович І. І., Дмитрук В. О. Кредитування реального сектору економіки регіону: стан, проблеми, перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансова політика*. 2019 Вип. 3 (137). С. 42-49. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20193\(137\)/sep20193\(137\)_042_PasinovychII,DmytrukVO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20193(137)/sep20193(137)_042_PasinovychII,DmytrukVO.pdf).

КАПІТАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В РЕГІОНІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Паламарчук Т.М.,

к.е.н., доцент

Макаренко О.М.

здобувачка освітнього ступеня бакалавр,

Поліський національний університет

Вступ. Капітальні інвестиції є важливим чинником соціально-економічного розвитку України та окремих її регіонів, оскільки сприяють нарощенню економічного потенціалу вітчизняних підприємств, впровадженню сучасних інноваційних технологій, зниженню енергомісткості виробництва, забезпечують конкурентоспроможність виготовленої продукції. Житомирська область потребує значних надходжень капітальних інвестицій, що передбачено Стратегією розвитку Житомирської області на період до 2027 р. Реалізація зазначеної стратегії за останні роки дає можливість прослідкувати динаміку надходжень капітальних інвестицій в регіоні, порівняти її з досягнутими результатами за час реалізації Стратегії, що є актуальним та необхідним для підбиття підсумків за проміжний період реалізації стратегічного плану розвитку

регіону.

Сучасні проблеми капітального інвестування на регіональному та національному рівнях є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких: Дерій В.А., Камінська Т.Г. [1], Ізмайлов Я.О. [2], Коць О., Хоркава Н. [3], Майорова Т.С., Крук В.В., Шевчук Я.В. [4], Партин Г.О., Дідух О.В. [6] та ін. Однак існує потреба у продовженні наукових досліджень щодо динаміки надходжень та ефективності капітального інвестування з урахуванням особливостей окремих регіонів.

Метою дослідження є проведення аналізу капітальних інвестицій в Житомирській області у динаміці за останні роки, виявлення тенденцій та перспектив капітального інвестування в регіоні.

Головними завданнями дослідження є: аналіз динаміки та структури капітальних інвестицій у Житомирській області; проведення дослідження капітальних інвестицій в регіоні за видами економічної діяльності та джерелами фінансування; виявлення тенденцій обсягів капітальних інвестицій в регіоні у 2015-2020 рр.; визначення перспективних напрямів розвитку капітального інвестування в Житомирській області.

Методологічною основою проведеного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії з питань інвестування, діалектичний метод пізнання та системний підхід щодо капітальних інвестицій, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Головними методами дослідження є: абстрактно-логічний, монографічний, економіко-статистичний, графічний та ін.

Виклад основного матеріалу. Підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки України в умовах глобалізації та євроінтеграції пов'язане з активізацією інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання щодо капітальних інвестицій.

Розвиток світової економіки підтверджує, що капітальне інвестування є вагомим каталізатором виробництва, забезпечує стабільне економічне зростання як на рівні окремих господарюючих одиниць, так і на рівні країни в цілому [4, с.12].

Капітальні інвестиції згідно Податкового кодексу України – це «господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу» [7]. Згідно Наказу ДКС «Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій» під капітальними інвестиціями розуміють «інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік» [8]. Таким чином, капітальне інвестування передбачає здійснення інвестицій щодо придбання, оновлення, модернізацію, реконструкцію та/або виготовлення основних засобів та нематеріальних активів [3].

Проведення економічного аналізу капітальних інвестицій, як на макро- так і на мікрорівнях передбачає здійснення наступних етапів (рис. 1).

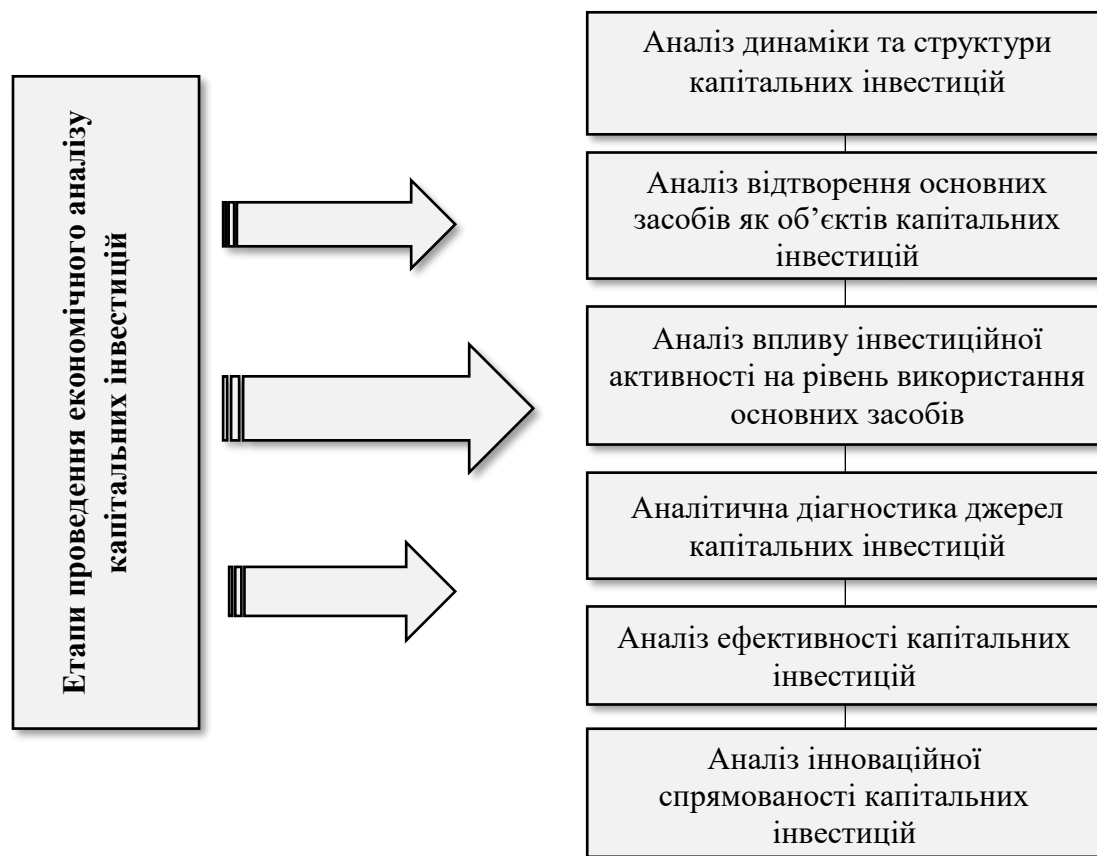

Рис. 1 Етапи проведення економічного аналізу капітальних інвестицій
(побудовано за даними [2, с. 12])

Для зазначених етапів розраховується система економічних показників, зокрема, показники динаміки, частки (питомої ваги), структури, строків окупності, факторів впливу, норм прибутку, коефіцієнти, індекси та ін. [2, с. 12].

Аналіз показників капітальних інвестицій у Житомирській області та в цілому по Україні у динаміці за 2015-2020 рр. свідчить, що Житомирська область не є регіоном, в якому використовувалась значна кількість капітальних інвестицій (табл. 1). Так, у 2015-2020 рр. частка капітальних інвестицій в регіоні відносно загального їх обсягу в цілому по країні становила в межах 1,4 –1,8 %. Середній обсяг капітальних інвестицій в Житомирській області у 2015-2020 рр. становив 7303,2 млн грн. З 2015 р. по 2018 р. в регіоні спостерігалася тенденція до зростання величини капітальних інвестицій у 2,1 рази, абсолютний приріст становив 4697,9 млн грн. У 2019 р. порівняно з 2018 р. в області відбулося зниження темпів капітального інвестування на 275,4 млн грн, однак у 2020 р. порівняно з 2019 р. спостерігається збільшення їхньої величини на 803,3 млн грн.

Таблиця 1

Динаміка показників капітальних інвестицій в Житомирській області та в Україні

Показники	Рік						2020 р. до 2015 р. (+,-)
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Капітальні інвестиції Житомирська область, млн грн	4044,4	5573,5	7722,0	8742,3	8466,9	9270,2	5225,8
Капітальні інвестиції Житомирської області з розрахунку на одну особу, грн	3229,0	4477,5	6244,4	7127,9	6968,8	7674,0	4445
Капітальні інвестиції Житомирської області у % до в цілому по Україні	1,5	1,6	1,7	1,5	1,4	1,8	0,3
Загальний обсяг капітальних інвестицій – в цілому по Україні, млн грн	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	508217,0	235100,6

Джерело: побудовано за даними [5]

В цілому у 2020 р. порівняно з 2015 р. обсяги капітальних інвестицій в Житомирській області збільшились на 5225,8 млн. грн або у 2,3 рази. Величина капітальних інвестицій в регіоні з розрахунку на одну особу у 2020 р. порівняно з 2015 р. збільшилась на 4445 грн або у 2,4 рази.

Найбільша величина капітальних інвестицій в області була спрямована у такі види економічної діяльності, як: промисловість: у 2018 р. – 39,3 %; у 2019 р. – 43,2 %, у 2020 р. – 29,8 %; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: у 2018 р. – 27,3 %; у 2019 р. – 21,2 %, у 2020 р. – 21,5 %; державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування: у 2018 р. – 12,5 %; у 2019 р. – 15,7 %, у 2020 р. – 30,3 %; будівництво: у 2018 р. – 8,4 %; у 2019 р. – 8,5 %, у 2020 р. – 5,1 % до загального обсягу капітальних інвестицій в регіоні (табл. 2).

Таблиця 2

Капітальні інвестиції в Житомирській області за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	млн грн	частка до загального обсягу, %	млн грн	частка до загального обсягу, %	млн грн	частка до загального обсягу, %
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2385,8	27,3	1797,4	21,2	1989,6	21,5
Промисловість	3434,5	39,3	3661,4	43,2	2765,0	29,8
Будівництво	732,3	8,4	718,9	8,5	476,2	5,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	431,9	4,9	341,4	4,0	371,8	4,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	197,1	2,3	124,6	1,5	31'6,9	3,4
Інформація та телекомунікації	30,3	0,3	31,6	0,4	13,9	0,2
Операції з нерухомим майном	120,8	1,4	152,5	1,8	30,2	0,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1090,7	12,5	1330,6	15,7	2807,5	30,3
Освіта	87,0	1,0	84,6	1,0	86,5	0,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	105,7	1,2	123,6	1,5	388,6	4,2
Інші	26,2	1,4	100,3	1,2	24,0	0,3
Житомирська область – в цілому	8742,3	100,0	8466,9	100,0	9270,2	100,0

Джерело: побудовано за даними [5]

Проведений аналіз капітальних інвестицій в Житомирській області за джерелами фінансування у 2015-2019 рр. свідчить про значне збільшення фінансування капітального інвестування в регіоні, особливо за такими джерелами, як: кредитування банками та інші позики – в 4,6 рази, за рахунок коштів державного бюджету – в 4,3 рази, за рахунок коштів місцевих бюджетів – в 2,4 рази та власних коштів підприємств – в 2,2 рази (табл. 3).

Згідно Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 р. величина капітальних інвестицій в регіоні за базовим сценарієм повинна

становити 33270,8 млн грн, оптимістичний сценарій передбачає – 53948,7 млн грн, песимістичний сценарій – 16476,1 млн грн [9].

Світовий досвід свідчить, що в економічно розвинених європейських країнах величина залучення капітальних інвестицій набагато більша порівняно з Україною. Так, в Німеччині обсяги капітальних інвестицій у 2015 р. становили 650,4 млрд дол., у 2016 – 687,2 млрд дол., у 2017 р. – 742,0 млрд дол., у 2018 р. – 849,5 млрд дол., у 2019 – 875,6 млрд дол. При цьому відсоток обсягів капітальних інвестицій до ВВП в Німеччині за відповідний період становив в межах 19-22% [6].

Таблиця 3

**Капітальні інвестиції у Житомирській області за джерелами
 фінансування, тис. грн**

Джерела фінансування	Рік					2019 р. до 2015 р., рази
	2015	2016	2017	2018	2019	
Всього	4044434	5573508	7722019	8742342	8466947	2,1
у т. ч. : кошти державного бюджету	1194	1746	3081	4254	5135	4,3
кошти місцевих бюджетів	428236	721129	771746	1005144	1029737	2,4
власні кошти підприємств та організацій	2537491	3862835	4658036	5476852	5641081	2,2
кредити банків та інші позики	151777	229101	1273454	1198391	708031	4,6
кошти інвесторів-нерезидентів	к	к	-	-	к	-
кошти населення на будівництво житла	759553	505045	637700	559093	449338	0,6
інші джерела фінансування	к	к	72894	77457	к	-

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Джерело: побудовано за даними [5]

Перспективи розвитку капітального інвестування в Україні, як на національному, так і на регіональному рівнях пов'язані із забезпеченням інноваційності розвитку вітчизняної економіки та національної системи інвестування, з формуванням сприятливого інвестиційного клімату, забезпеченням захисту прав інвесторів, проведенням політики стимулювання збільшення надходжень капітальних інвестицій до рівня розвинених країн світу.

Висновки. В умовах євроінтеграції та глобалізації соціально-економічний розвиток України неможливий без належного фінансування капітальних

інвестицій. Капітальні інвестиції виступають важливим інструментом щодо здійснення підприємствами інвестиційної політики на інноваційних засадах з метою модернізації виробництва продукції, забезпечення її конкурентоспроможності, сприяють нарощуванню експорту продукції. Житомирська область, як і інші регіони України потребує збільшення надходжень капітальних інвестицій, що передбачається Стратегією розвитку Житомирської області до 2027 р.

Перспективи капітального інвестування в регіоні та в країні пов'язані із активізацією капітального інвестування, з формуванням сприятливого інвестиційного клімату, забезпеченням захисту прав інвесторів, стимулюванням збільшення надходжень капітальних інвестицій до рівня економічно розвинених країн світу, впровадженням стимулів для капітального інвестування для установ банківсько-фінансової сфери, впровадженням системи нормативних та організаційно-економічних важелів.

Список використаних джерел

1. Дерій В.А., Камінська Т.Г. Облік і аналіз капітальних інвестицій для забезпечення розвитку процесу виробництва. *Проблеми економіки. Економічна статистика. Бухгалтерський облік та аудит*. 2015. № 3. С. 258-266.
2. Ізмайлов Я.О. Облік і аналіз капітальних інвестицій: організація і методика (на матеріалах гірничо-збагачувальних підприємств) : автореф. дис. ...канд. екон. наук : спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності. Київ. 2009. 20 с.
3. Коць О., Хоркава Н. Капітальні інвестиції: економічна сутність та обсяги для економіки України. *Економічна модель сучасності: завдання, виклики, перспективи*. Зб. наук. праць. Ніжин. Видавець ПП Лисенко М.М. 2017. Ч. 2. С. 191-193.
4. Майорова Т.С., Крук В.В., Шевчук Я.В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 12–16.
5. Офіційний сайт Державної статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.10.2021).
6. Партин Г.О., Дідух О.В. Капітальні інвестиції: сутність, сучасні тенденції та вплив на зростання обсягів ВВП. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8756> (дата звернення: 17.10.2021).
7. Податковий кодекс України. Закон України № 2755VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
8. Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій. Державний комітет статистики України. Наказ № 494 від 25.12. 2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0494202-09#Text>
9. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2017 року. URL: https://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2020/01/Strategiya-do-2027-roku.pdf.

КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТУ

Мартинюк Г. П.,
к.е.н., ст. викладач

Мартинюк М. А.,
к.е.н., доцент,

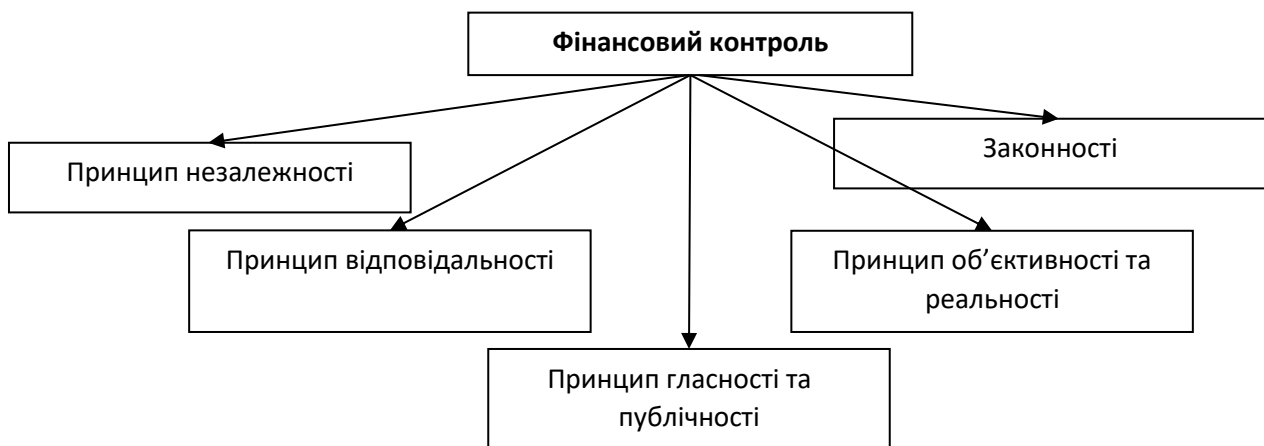
Поліський національний університет

Вступ. Вартість фінансових ресурсів, результати діяльності, розмір власного капіталу та наявність грошових коштів – інформація що цікавить не тільки власників, а й інвесторів та державні органи. При цьому нині існують сумніви, щодо даних фінансової звітності бізнесу що порушує законні права та інтереси суспільства. Вирішення зазначених проблем залежить від багатьох чинників: виваженої контрольної політики держави, бажання самого бізнесу дотримання фінансового законодавства, розвитку незалежного контролю, тощо. Тому головним мотивом аудиторського контролю постає питання повернення довіри до даних фінансової звітності.

Питання фінансового контролю були розглянуті в наукових дослідженнях таких українських учених, як Здирко Н. Г. Курянов В. В. Дмитрик О. О. Неклеса О. В та ін. Незважаючи на досягнення українських науковців, актуальними залишаються подальші дослідження функціонування незалежного контролю фінансової звітності.

Результати дослідження. Вітчизняною практикою напрацьовано вагомий досвід імплементації фінансового контролю за для забезпечення виконанням бізнесу функціонуючого фінансового законодавства. Фінансовий контроль – це особливий вид контрольної діяльності щодо фінансового стану, результатів діяльності, руху грошових коштів та наявності власного капіталу підприємницьких структур що формуються на основі руху внутрішніх та зовнішніх грошових потоків.

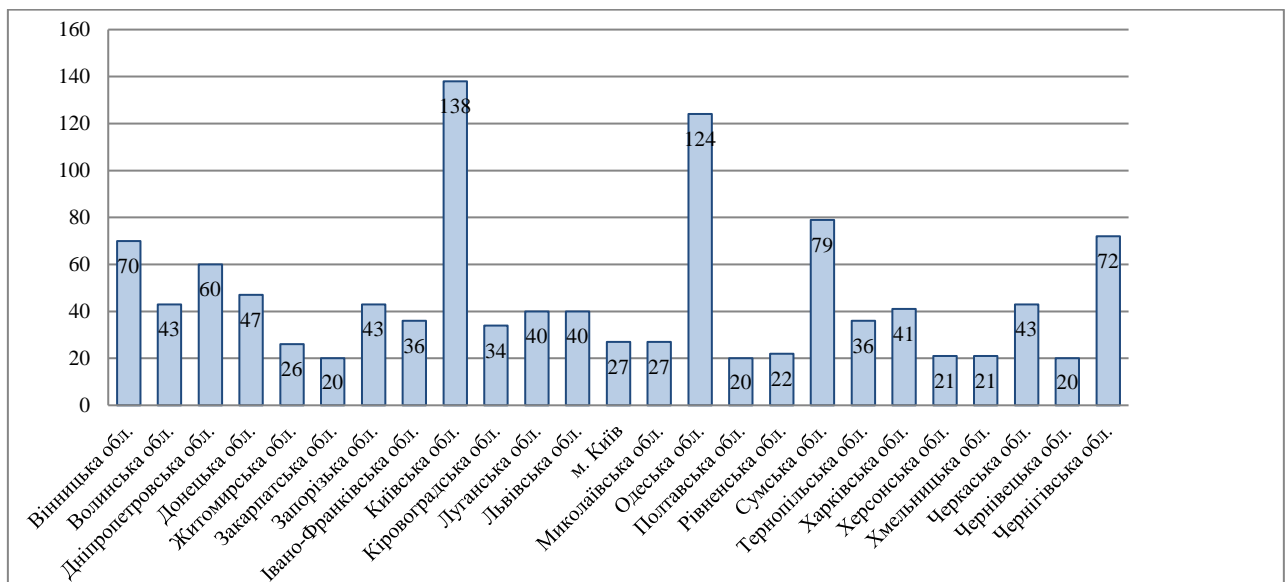
Так, в наукових доробках колективу науковців під керівництвом Н. Здирко досліджуючи значення фінансового контролю стверджується що «він відіграє визначну роль у цій сфері та є важливим інструментом запобігання порушень, оцінки ефективності та результативності діяльності суб'єктів господарювання, оцінки виконання інвестиційних проектів, надання рекомендацій відносно поліпшення діяльності підприємств та установ»[2]. Фінансовий контроль є невід'ємною частиною державного нагляду (контролю) та ґрунтується на принципах визначених на рис. 1. Застосування даних принципів дозволяє більш обґрунтовано і вірогідно здійснити контрольний захід:

Рис. 1. Принципи фінансового контролю

Джерело: побудовано за даними [5].

Разом з тим В. Куряновим «було виділено ДФК як окремий вид контролю, на основі функції фінансів і держави та цілісної системи, та на інституціональному рівні, де державний фінансовий контроль як інститут, контролює інститут публічних фінансів»[3]. Погоджуючись із висновками проведемо дослідження відділень ПФУ які найактивніше та пасивно проводять контрольні заходи із виконання законодавства в сфері соціального страхування у 2020 році (рис.2).

Рис. 2 Кількість перевірок ПФУ у 2020 році по областях

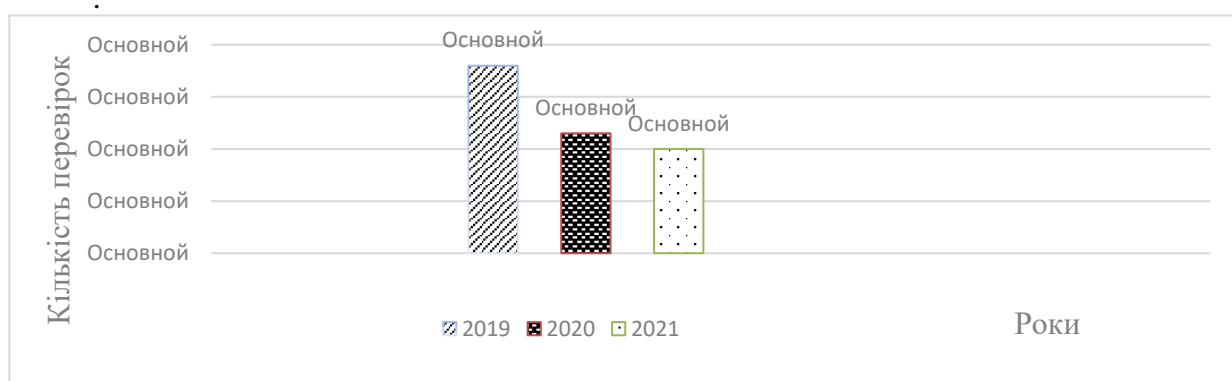
Джерело: побудовано за даними <https://inspections.gov.ua>.

ПФУ в 2020 р. провів 1150 контрольних заходів по всій Україні за результатами дослідження видно що най активніше фінансовий контроль виконання законодавства в сфері соціального страхування проводять органи ПФУ у Київській області 138 перевірок, Одеській області 124 перевірки та у

Сумській 79 перевірок. Пасивно проводить контрольні заходи в Закарпатській, Полтавській та Чернівецькій області де у 2020 році було проведено лише по 20 перевірок. Однак варто зазначити що в Житомирській області у 2020 році було проведено лише 26 перевірок.

Оскільки прослідковується невідповідність кількості перевірок по регіонах В. Курянов пропонує «розробку Кодексу державного фінансового контролю, який теж відсутній наразі в нашій державі, тобто, відбудеться інституціональне закріплення наукових розробок з цього напрямку й здійсниться перехід від теорії до практики»[3]. Частково погоджуючись із дослідженням перерахованих вище науковців ми пропонуємо більшу увагу приділяти та використовувати у діяльності підприємницьких структур(не тільки великого та середнього бізнесу) незалежний фінансовий контроль.

В результаті висновків колективу дослідників на чолі Неклеса О. «у 2020 році індекс сприйняття корупції України становить 33 бали, наша держава посіла 117 місце із 180 країн. Поруч з Україною такі показники у Єгипту, Непалу, Замбії, африканської Есватіні (Свазіленд)»[4] то нами пропонується більше уваги приділяти незалежному аудиту фінансової звітності порівняно із державним фінансовим контролем. О. Дмитрик досліджуючи досвід функціонування незалежного фінансового контролю виявив що «в чинному законодавстві України відображено новий підхід до регулювання незалежного фінансового контролю»[1]. Так, нині бухгалтерське законодавство запровадило обов'язковий аудиторський контроль фінансової звітності великих, середніх та підприємств, які мають суспільний інтерес, перед оприлюдненням звітності на власних сайтах із встановленням чітких дат перевірок та оприлюдненням результатів у вигляді аудиторських висновків. Динаміка контрольних перевірок фінансової звітності за 2019-2021рр. аудиторами відображена на рис 3.

Рис. 3. Динаміка незалежного аудиту фінансової звітності за 2019 - 2021 рр.

Джерело: побудовано за даними [7].

Отже, з метою вдосконалення здійснення функції покращення незалежного аудиторського контролю фінансової звітності вважаємо за доцільне провести наступні заходи:

«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

- здійснення ретельної перевіркової роботи над претендентом на отримання сертифікату аудитора;
- визначення обов'язкових вимог щодо бездоганної ділової репутації суб'єкта аудиторської діяльності;
- визначення чіткого механізму дотримання суб'єктами аудиторської діяльності МСА;
- залучення наукових діячів та працівників з великим практичним досвідом роботи у сфері формування фінансової звітності до організації проведення освітньої та практичної підготовки кандидатів на отримання сертифікату аудитора.

Висновки. В діловому співтоваристві зміцнилося розуміння того, аудит фінансової звітності можна вважати, видом незалежної контрольної діяльності в інтересах замовника щодо ведення системи обліку для формування відповідних форм фінансової звітності, який націлений на виконання бухгалтерського законодавства не передбачає застосування штрафних санкцій. В результаті дослідження встановлено, що впровадження системи аудиторського контролю у загальну систему фінансового контролю передбачає формування комплексного підходу до забезпечення взаємозв'язку між ДФК та незалежними складовими системи контролю за діяльністю підприємства відображеній у фінансовій звітності.

Список використаних джерел

1. Дмитрик О. О. Правовий статус суб'єктів, що здійснюють незалежний фінансовий контроль в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. - 2019. - № 2. - С. 46-52.
2. Зdirко Н. Г. Державний фінансовий контроль в системі забезпечення економічної безпеки держави *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. - 2019. - № 7. - С. 112-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2019_7_15
3. Курянов В. В. Державний фінансовий контроль: сутність та синтез поглядів *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. - 2019. - № 10. - С. 133-140. -
4. Неклеса О. В. Фінансовий контроль як інструмент в подоланні корупційних проявів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. - 2021. - № 1. - С. 326-332. –
5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.
6. Плани перевірок ДРС Режим доступу: http://www.drs.gov.ua/state_supervision.
7. Плани аудиту фінансової звітності. <https://www.apu.com.ua>

КОРПОРАТИВНА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Гайдучок Т. С.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. Євроінтеграційні процеси, які мають місце у світовому економічному просторі, суттєво впливають на стан формування і розвиток бухгалтерського обліку як інформаційного ресурсу. При цьому розширюється коло суб'єктів заінтересованих у діяльності бізнесових структур та урізноманітнюється сфера їхніх суттєвих інтересів. Враховуючи вищевикладене, потрібно розробити сучасні підходи формування корпоративної звітності та ступеня її прозорості.

Дослідженню питань формування корпоративної звітності бізнесовими структурами приділяється значна увага науковцями. Серед провідних науковців варто виділити доробки: Легенчука С.Ф., Голова С. Ф., Давидюк Т. В., Лоханової Н. О., Кузіна Р. В., Шафранської Л. Т., Сапожнікова Н. Г. тощо. Проте, незважаючи на підвищену увагу до питання що розглядається, є нині достатньо дискусійних питань, що потребують удосконалення і оприлюднення.

Метою наукової статті є дослідження сутності корпоративної звітності суб'єктів бізнесу в умовах євроінтеграційних процесів. Завданням поставленої мети визначено розроблення моделі формування прозорості корпоративної звітності. Методологічними основами дослідження стали положення сучасної економічної теорії та бухгалтерського обліку.

Результати дослідження. Досліджуючи питання організації обліку в умовах міжнародної інтеграції, провідні вітчизняні науковці визначають комплекс завдань, які стоять перед корпоративним обліком (табл. 1).

Таблиця 1.

Завдання корпоративного обліку

Групи завдань	Змістовне наповнення
1. Облікове забезпечення фінансово-інвестиційної діяльності та моделювання бізнес-процесів	1.1. Облікове забезпечення руху власного капіталу
	1.2. Облікові процеси в умовах консолідації
	1.3. Облікове забезпечення операцій з деривативами
2. Облікове відображення конфлікту інтересів між основними агентськими групами	2.1. Облікове відображення інформації про капіталізацію прибутку
	2.2. Облік в процесі здійснення дивідендної політики
	2.3. Облік та оцінка ефективності системи винагороди топ-менеджменту корпорації
	2.4. Діагностика фактів корпоративного шахрайства
3. Облікові технології у підтримці та збільшенні	3.1. Облікове забезпечення управління вартістю компанії
	3.2. Облік гудвілу корпорації
	3.3. Оцінювання об'єктів корпоративного обліку

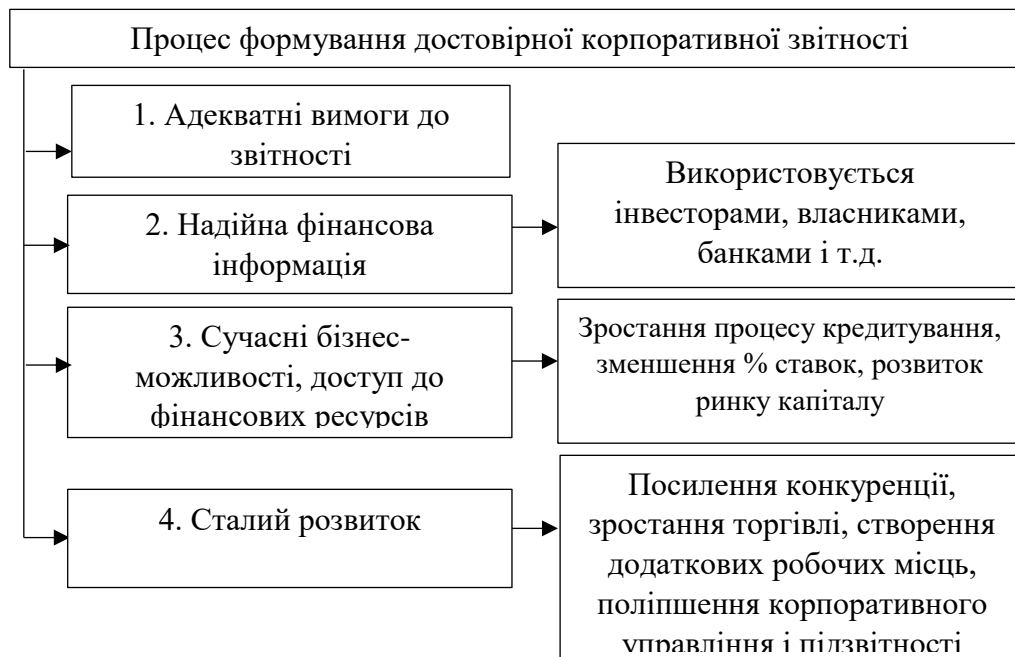
інвестиційної привабливості корпорацій	3.4. Проблеми формування облікової політики в системі корпоративного обліку
	3.5. Облік ризиків компаній
	3.6. Формування облікової інформації за показниками реалізації корпоративної стратегії

Джерело: адаптовано і доповнено на основі [1]

Ключова ідея побудови корпоративної звітності акцентується на формуванні стратегії компанії, представленні достовірної, своєчасної та прозорої інформації для прийняття управлінських рішень, залучення зацікавлених стейкхолдерів, стійкості бізнес-моделей компаній.

Сьогодні корпоративну звітність розглядають як частину корпоративного управління з урахуванням її ступеня інформативності та широкою предметною областю показників, що розкриваються в ній. Тільки завдяки цьому можна підвищити довіру до самої компанії, та особливо, до її діяльності зі сторони зацікавлених осіб.

Таким чином, вигода від надання більшого ступеня прозорості повинна бути ретельно оцінена. Не випадково прозорість лежить в основі формування достовірної корпоративної звітності, яка представлена на рис. 1.

Рис. 1. Процес формування достовірної корпоративної звітності

Вплив процесів міжнародної інтеграції на організаційні складові бухгалтерського обліку очевидний, оскільки отримані дані бухгалтерського обліку лежать в основі інформації, яка розкривається та поширюється в суспільстві. При умові, якщо така інформація буде сформована компанією і представлена в офіційних джерелах, це сприятиме попередженню всіляких

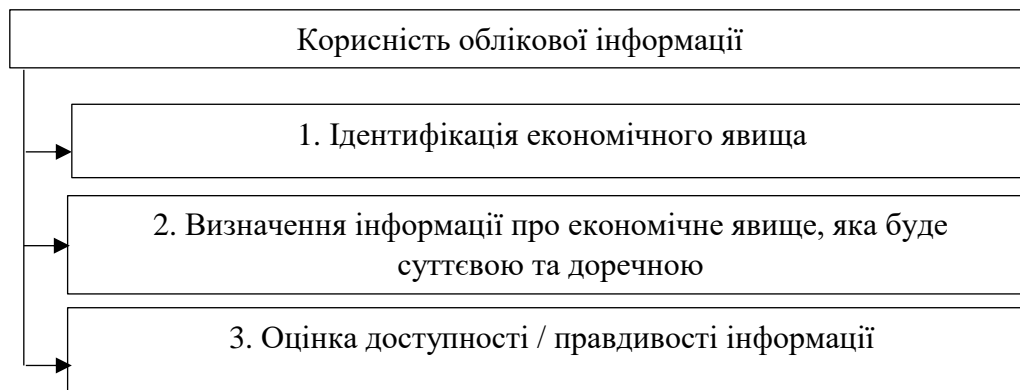

махінацій та шахрайства. Це також сприятиме звуженню можливостей поширення неправдивої та недостовірної інформації.

В контексті розгляду формування релевантної інформації, в системі обліку спостерігається підвищений інтерес до адаптації бухгалтерського обліку до потреб управління.

Звітність як найголовніше джерело інформації для різних груп стейкхолдерів є єдиною системою даних, що завершує обліковий процес і відображає фінансові результати діяльності компанії для прийняття ефективних управлінських рішень. Отже, корпоративна звітність є надсучасним інструментом задоволення інтересів стейкхолдерів компанії в умовах євроінтеграційних процесів.

Розглянувши глобальну трирівневу модель прозорості корпоративної звітності, вважаємо, що для країни, слід використовувати наступну модель формування прозорості корпоративної звітності (рис. 2).

Рис. 2. Алгоритм визначення корисності облікової інформації

Модель взаємодії між обліковою системою та стейкхолдерами облікової інформації (рис. 2) дозволяє обґрунтувати, в якому контексті є можливим розгляд питань щодо якості фінансової звітності. Розуміння бухгалтерського обліку як окремого бізнес-процесу передбачає можливість розгляду корпоративної звітності як облікового інформаційного ресурсу, що створюється із відповідним рівнем якості.

Отже, окремі аспекти інформації, що подаються у складі корпоративної звітності компаніями, в повній мірі не задовольняє запити стейкхолдерів. Аналізуючи з погляду її корисності, рівень задоволення інвесторів становить 50%, що нині вважається недостатнім [2].

Висновки. В умовах євроінтеграційних процесів, що мають місце в Україні, маємо сьогодні недостатню кількість підприємств, які формують і подають корпоративну звітність. Такий стан справ можна пояснити відсутністю належної класифікації представленої інформації; недостатнім рівнем корпоративної культури; фінансовими витратами тощо. Виходячи з цього, домінуючим

завданням у сфері впровадження корпоративної звітності у роботі бізнесових структур, виступає розробка інструментарію, за допомогою якого буде можливість адаптації до умов нашої держави стандартів із соціальної відповідальності бізнесу.

Таким чином, питання впровадження корпоративної звітності на сучасних суб'єктах бізнесу є недостатньо дослідженим і пов'язане з пошуком ефективних шляхів їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Сапожникова Н. Г. Развитие методологии и практики корпоративного учета и отчетности : автореф. дис. на соискание науч. степ. канд. экон. наук : 08.00.12. Воронеж, 2008. 39 с.
2. Шафранська Л. Т. Корпоративна звітність в умовах глобалізації: проблеми, перспективи. *Наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту*. 2017. Вип. 12, ч. 2. С. 161-164

СТАТИСТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Русак О.П.,

к.е.н., доцент,

Поліський національний університет

Чугаєвська С.В.,

к.е.н., доцент,

Житомирський державний університет ім. І. Франка

Вступ. Формування регіонального ринку праці значною мірою залежить від сучасного соціально-економічного розвитку країни, диференціації індустріальних парків та результатів проведення процесу децентралізації, наявності трудових ресурсів та ефективності їх використання. Політичний клімат також створює диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили, гальмує приріст показників працевлаштування, сприяє систематичному збільшенню рівня безробіття. Виклики карантинних обмежень, спричинених пандемією коронавірусної інфекції, вносять свої корективи та набувають особливого значення. Саме тому розуміння важливості усіх наслідків потребує статистичного дослідження регіонального ринку праці та вивчення основних аспектів його формування.

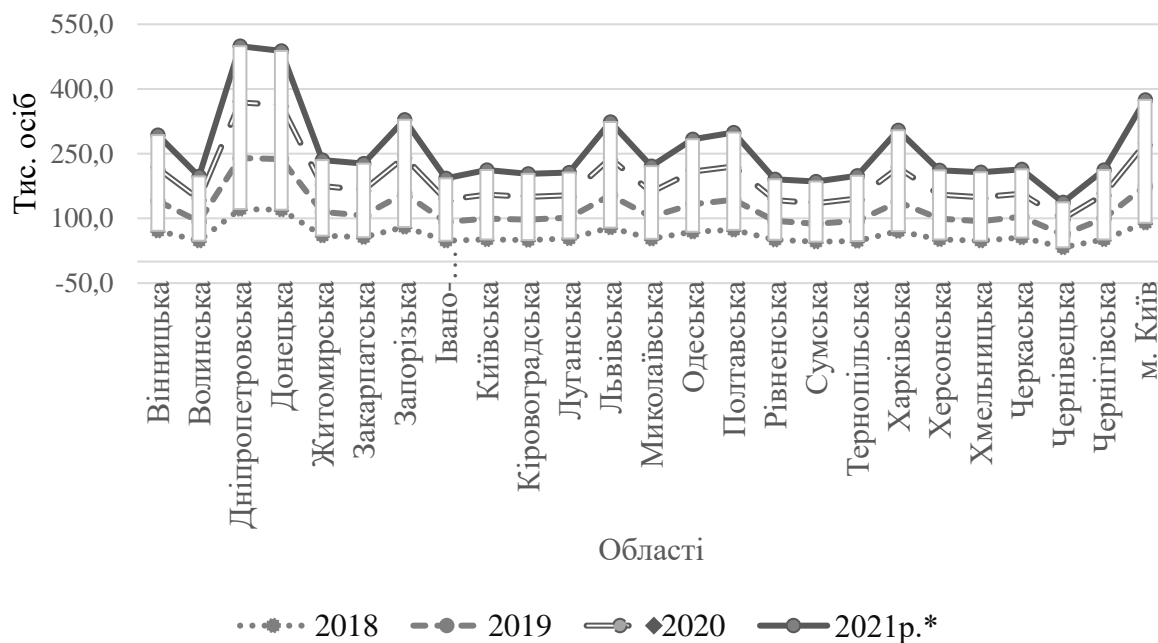
Сучасні українські реалії, імперативи та механізми формування ринку праці в контексті соціально-трудової сфери досліджено у працях А.М. Колота, В.М. Данюка, О.О. Герасименка [6,7]. Державне регулювання рівня зайнятості населення значною мірою відображено у наукових дослідженнях В.С. Васильченка [4]. Обґрунтування успішної моделі функціонування регіональних ринків праці України зустрічається у наукових доробках Т.Б. Вітряка [5].

Зважаючи на сучасні виклики сьогодення, особливої актуальності набуває моніторинг і статистичне вивчення регіонального ринку праці та особливостей його формування, що стало *метою* проведеного дослідження.

Результати досліджень. З-поміж високого рівня глобалізації та технологічних інновацій, що сприяли посиленню конкуренції на ринку праці та боротьбі за низку робочих місць, вагомого значення набуває стрімке поширення коронавірусної інфекції. Її руйнівний вплив на вітчизняну економіку вимірюється великим рівнем безробіття і проявляється у масштабній та реально глобальній загрозі безпеки країни.

За даними державної служби статистики (рис. 1), впродовж останніх років спостерігається негативна тенденція до зростання рівня безробіття в усіх регіонах країни. Так, зокрема, найвищий його рівень спостерігався у: Дніпропетровській області (у 2018 р. – 121,5 тис. осіб, у першому півріччі 2021 р. – 130,4 тис. осіб); Донецькій області (120,2 тис. осіб і 125,6 тис. осіб відповідно); Запорізькій області (80,4 тис. осіб і 86,7 тис. осіб відповідно).

Слід відмітити, стрімке зростання аналізованого показника відбулося за останні два роки, коли український регіональний ринок праці трансформувалася до невпізнання. Безліч людей в різних регіонах країни стикнулися з раптовою невизначеністю, непередбачуваністю та потенційним фінансовим крахом, пов'язаним з втратою робочих місць через карантин, що був впроваджений для боротьби з пандемією COVID-19.

Рис. 1. Динаміка регіонального рівня безробіття (за методологією МОП), тис. осіб працездатного віку

Джерело: побудовано автором за даними [8].

* - січень-червень 2021 р..

Згідно даних державної служби зайнятості, початок пандемії, що припав на березень 2020 року, спричинив по всіх регіонах країни зростання кількості безробітних більше ніж на 89 тисяч. В першу чергу це стосувалося лише тих, хто був зареєстрований на біржі праці. У той же час, експерти торгово-промислової палати нарахували мінімум півмільйона осіб. Якщо врахувати тих осіб, що не були працевлаштовані до карантину – загальний рівень безробіття міг перевищувати два мільйони українських громадян. Теоретично, ці два мільйони осіб нині претендують на 55 тисяч вакансій, що пропонує держава[2,3].

Дані таблиці 1 вказують на те, що станом на 1-ше жовтня 2021 року кількість вакансій становила майже 74 тис. одиниць, претендентів на 1 вакансію – 4 особи. Найбільший попит роботодавців спостерігався у сфері робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин – 22,3 %, кваліфікованих робітників з інструментом – 21,9 %, торгівлі та послуг – 12,7 %. Щодо кількості безробітних, лєвова їх частка припадала на першу вище зазначену професійну групу – 16,0 %, далі – законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі) – 16,5 %, третю позицію займає сфера торгівлі та послуг – 15,7 %.

Варто зазначити, що найнижчий рівень безробіття був зареєстрований у професійних групах: кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства – 2,5 %, кваліфікованих робітників з інструментом – 7,4 %.

Таблиця 1

Кількість вакансій та кількість безробітних станом на 1 жовтня 2021 року (за професійними групами)

	Кількість вакансій, одиниць	Питома вага вакансій за професійними групами, %	Кількість безробітних, осіб	Питома вага безробітних за професійними групами, %	Кількість претендентів на 1 вакансію, осіб
Усього	73 921	100	285 922	100	4
<i>з них: за професійними групами</i>					
Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	3 673	5,0	47 341	16,5	13
Професіонали	8 727	11,8	34 183	12,0	4
Фахівці	7 035	9,5	33 858	11,8	5
Технічні службовці	2 455	3,3	17 633	6,2	7

Працівники сфери торгівлі та послуг	9 419	12,7	44 976	15,7	5
Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	790	1,1	7 287	2,5	9
Кваліфіковані робітники з інструментом	16 184	21,9	21 020	7,4	1
Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	16 500	22,3	45 624	16,0	3
Найпростіші професії	9 138	12,4	34 000	11,9	4

Джерело: розраховано за даними державної служби зайнятості [2].

Безперечним є той факт, що поряд із збільшенням рівнем безробіття, в країні щорічно зменшується рівень економічної активності населення, зменшується кількість зайнятого населення (16056 тис. осіб у першому півріччі 2020 р., 15589 тис. осіб за аналогічний період 2021 р.), нарощуються диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили. Як наслідок, з'являються високі темпи трудової міграції, зниження реальної заробітної плати.

За даними державної служби зайнятості, середній розмір заробітної плати штатних працівників в Україні у серпні 2021 року, порівняно з відповідним місяцем минулого року, зріс на 22% та становив 14,0 тис. гривень. При цьому, існують суттєві регіональні диспропорції в оплаті праці. Заробітну плату у розмірі вищому за середній по країні отримували лише працівники у м. Києві (20,4 тис. грн), Донецькій (14,8 тис. грн) та Київській (14,2 тис. грн) областях.

Серед видів економічної діяльності, найвищою заробітна плата була в авіаційному транспорті (31 тис. грн), найнижчою – у поштової та кур'єрській діяльності (8 тис. грн) та у тимчасовому розміщенні й організації харчування (10 тис. грн). У промисловій діяльності найвища заробітна плата пропонувалася у виробництві основних фармацевтичних продуктів і препаратів (25 тис. грн), найнижча – у текстильному виробництві, виробництві одягу, виробів зі шкіри та інших матеріалів (9 тис. грн). У середньому по промисловості заробітна плата становила 15 тис. грн [2].

Висновки. Структурні зміни на регіональному ринку праці, спричинені COVID-19, змушують більшість роботодавців адекватно реагувати на всі ризики, адаптуватися до нових їх викликів, застосовувати гібридний формат роботи. За для ефективної взаємодії керівників і працівників, виконання власних обов'язків, на практиці багатьох підприємницьких структур необхідно посилити використання змішаного типу роботи, онлайн і офлайн. Це дозволить не втрачати

почуття причетності до командної роботи, орієнтованої на реалізацію і досягнення цілей в часі, балансуючи потреби бізнесу і людей.

Список використаних джерел

1. Азьмук Н.А. Трансформація процесу праці в інформаційній економіці. Соціально-трудова відносина: теорія та практика. 2014. № 2. С. 217-222.
2. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67>
3. Барометр ринку праці України: головні тенденції 2021 року/ <https://eba.com.ua/barometr-rynku-pratsi-ukrayiny-golovni-tendentsiyi-2021-roku/>
4. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2013. 252 с.
5. Вітряк Т.Б. Економіко-математичне обґрунтування багатфакторної моделі регіональних ринків праці України // Україна: аспекти праці. 2016. № 5-6. С. 38-43.
6. Колот А.М. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення: монографія / А.М. Колот, В.М. Данюк, О.О. Герасименко та ін. К.: КНЕУ, 2017. 500 с.
7. Колот А.М. Трансформація інституту зайнятості як складова глобальних змін в соціально-трудова сфері. Ринок праці та зайнятості населення. 2014. № 2. С. 3-6.
8. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) по регіонах (за матеріалами вибіркового обстеження населення з питань економічної активності). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ІЗ ФІНАНСОВИМИ ЗЛОЧИНАМИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Шубенко І. А.,

к.е.н., доцент,

Поліський національний університет

Вступ. У сучасному економічному середовищі не рідкістю є велика кількість шахрайських дій, які призводять до заволодіння чужим майном, коштами, активами. Нинішні інформаційні системи телекомунікацій, автоматизація процесів у всіх сферах життя призводить не лише до економії часу (одного із невідновлювальних ресурсів), але і до появи великої кількості кіберфінансових злочинів, що генеруються у геометричній прогресії. Вторинною складовою цього процесу стало відмивання та легалізація доходів одержаних злочинним шляхом. З цим явищем зіштовхнулися практично всі країни, і якщо у ХХ столітті процес відмивання коштів був досить тривалим, то сучасні

телекомунаційні технології сприяють швидкому їх введенню у легальний банківський сектор. Ця проблема є досить актуальною, адже потерпають від фінансових злочинів не лише окремі громадяни, підприємства, але і цілі держави. Щороку змінюються і вдосконалюються операційні системи, комп'ютерні мережі, системи передавання та зберігання інформації, що сприяє і зростанню ризиків загроз у сфері нових фінансових технологій. Ця проблема зумовила зростання ролі міжнародних організацій, які сприяють зниженню рівня фінансових злочинів через вдосконалення нормативно-правового поля у цій сфері та постійного моніторингу цієї проблеми у багатьох країнах світу.

Дане питання розпочало вивчатися вітчизняними вченими: Думчиковим М. О., О. Горбан І. М., Кучмій Т., Бухтіярова А. Г., Дяченко О. П., Завидняк І. О., Присанка Т. М. та інші. Науковий пошук стосується уточнення окремих дефініцій, класифікації фінансових злочинів та ролі телекомунікаційних систем та кібер-простору у системі легалізації доходів одержаних злочинним шляхом. Не дивлячись на таке широке поле діяльності науковців вважаємо, що питання ролі міжнародних організацій у сфері запобігання легалізації доходів отриманих злочинним шляхом слабо окреслена у науковій літературі. На цьому наголошує і Дяченко О.П. у своїх дослідженнях про проблему тіньової економіки в Україні [3; с.73].

Метою дослідження є вивчення діяльності міжнародних об'єднань, груп, організацій, які вивчають та аналізують злочини у сфері фінансів з легалізації та відмивання доходів, вигоди, яка одержана неправомірним шляхом. Завданнями дослідження є: вивчити діяльність міжнародних об'єднань, які здійснюють моніторинг процесу відмивання доходів, одержаних неофіційним шляхом; окреслити діяльність таких організацій в Україні, визначити учасником яких груп є Україна у сфері боротьби із фінансовими злочинами.

Результати дослідження. У 2014 р. відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша держава взяла на себе обов'язок співпрацювати з ЄС у сфері боротьби з відмиванням доходів одержаних злочинним шляхом, економічною злочинністю та кіберзлочинністю [12], тому це питання є досить актуальним нині і для України. В Україні створена Державна служба фінансового моніторингу, яка виконує функції підрозділу фінансової розвідки і є національним центром для отримання та аналізу звітів про підозрілі операції, пов'язанні з відмиванням грошей. Але на першому етапі головна роль у формуванні таких національних структур відігравали міжнародні організації і саме вони сприяли створенню та формуванню національних системи протидії легалізації та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Нині на європейському просторі одними із основних організацій метою яких є протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом є Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL), Егмонтська група підрозділів

фінансової розвідки (Egmont Group), Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму (ЄАГ) та інші (табл.1.).

Таблиця 1

Міжнародні організації з протидії легалізації доходів отриманих злочинним шляхом

Назва організації / Рік створення	Основні завдання	Кількість учасників
Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) / 1989 р.	Боротьба з відмиванням грошей через встановлення стандартів з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Проведення моніторингу у країнах та притягнення порушників до відповідальності	37 членів та дві регіональні організації
Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL) / 1997 р.	Аналіз та оцінка міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму, надання державним органам влади необхідних рекомендацій щодо напрямів вдосконалення національних систем протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом	47 членів, у т.ч. Україна
Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки, (Egmont Group) / 1995 р.	Метою діяльності є міжнародне співробітництво у сфері інформаційного обміну, навчання та запобігання легалізації доходів одержаних незаконним шляхом	165 членів, т.ч. Україна
Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму (ЄАГ) / 2004 р.	Основною метою ЄАГ є забезпечення ефективної взаємодії та співпраці на регіональному рівні та інтеграції держав-членів ЄАГ в міжнародну систему протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів і фінансуванню тероризму відповідно до Рекомендацій FATF і стандартами протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів і фінансуванню тероризму інших міжнародних організацій, учасниками яких є держави-члени ЄАГ.	9 членів

Джерело: складено за [6-8].

«Відповідно до Міжнародних Стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) (29-та Рекомендація) та Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (ст. 12), яка ратифікована Україною 17.11.2010 р., у кожній країні має функціонувати підрозділ фінансової розвідки (ПФР), який є національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, яка

має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів і фінансування тероризму, та для розповсюдження результатів цього аналізу» [6].

Нині відповідно до Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» Державна служба фінансового моніторингу України є органом, уповноваженим Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки.

Історія взаємовідносин з окремими міжнародними організаціями у сфері відмивання та легалізації доходів одержаних злочинним шляхом налічує вже не один десяток років. Зокрема, із FATF Україна розпочала взаємодіяти на початку 90- х рр. з періоду одержана незалежності нашою державою. За цей період у 2001 р. Україна була включена у «чорний» список країн, що не ведуть боротьбу із нелегально отриманими доходами. Це засвідчувало, що Україна не здійснювала кардинальні заходи з протидії та легалізації злочинних доходів. Впродовж тривало часу Україна поступово почала запроваджувати заходи боротьби з фінансовими злочинами. Наразі постійно уточнюються окремі поняття у законодавчих актах, відпрацьовуються нові схеми відмивання «брудних» коштів і значна роль у цьому відводиться міжнародним організаціям, які публікують рекомендації стосовно схем відмивання коштів, здійснюють аналіз і моніторинг вітчизняного законодавства з цієї проблематики, і вже є перші позитивні результати. Зокрема, «У 2020 р. Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансування тероризму MONEYVAL опублікував другий звіт про прогрес України в рамках п'ятого раунду взаємних оцінок» [1]. Міжнародні експерти зазначили, що Україна імплементувала норми щодо протидії фінансування тероризму, а також підвищила санкції за порушення вимог у сфері легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [1].

Висновки. Поштовхом до початку боротьби з нелегально отриманими доходами в Україні стали інтеграція України у міжнародний економічний простір, в нашій державі розпочалася створюватися система боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. Однією із складових створення цієї системи стала вимога міжнародних організацій та Європейського Союзу стосовно боротьби з відмиванням та легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. За вимогою міжнародних організацій в Україні було створено Державну службу фінансового моніторингу України, прийняті відповідні нормативно-правові акти. Процес формування законодавство у цій сфері продовжується, широко використовуються рекомендації міжнародних організацій стосовно формування системи запобігання легалізації доходів, одержаних неправомірно.

Список використаних джерел

1. Держфінмоніторинг: Комітет MONEYVAL відзначив прогрес України у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Вісник. Офіційно про податки: офіційне видання Державної фіскальної служби

України. URL <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100019738-derzhfinmonitoring-komitet-moneyval-vidznachiv-progres-ukrayini-u-sferi-protidiyi-vidmivannyu-koshtiv-ta-finansuvannyu-terorizmu> (Дата звернення 20 жовтня 2021 р.).

2. Думчиков М. О., Сіра М. А. Використання фіктивних суб'єктів господарювання як способ легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: основні причини, наслідки та способи боротьби. Правові горизонти. 2020. №23. С. 62-67.

3. Дяченко О.П. Структурно-функціональний аналіз механізмів державного регулювання процесів протидії розвитку тіньової економіки в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №6. С.71-75.

4. Думчиков М. О., Сіра М. А. Використання фіктивних суб'єктів господарювання як способ легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: основні причини, наслідки та способи боротьби. Правові горизонти. 2020. №23. С. 62-67.

5. Дяченко О.П. Структурно-функціональний аналіз механізмів державного регулювання процесів протидії розвитку тіньової економіки в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №6. С.71-75.

6. Завидняк І.О., Поняття й сутність міжнародного співробітництва в розслідуванні фінансових злочинів транснаціонального характеру. Наук. Вісник Міжнародного гуманітарного університету 2020. №47.т.2. С. 102-105.

7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III у редакції від 26.02.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

8. Офіційний сайт Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей <https://www.fatf-gafi.org/countries/> (дата звернення 15 жовтня 2021 р.).

9. Офіційний сайт Егмонтської групи підрозділів фінансової розвідки URL: <https://egmontgroup.org/en> (дата звернення 15 жовтня 2021 р.).

10. Офіційний сайт Євразійської групи з протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму URL: <https://eurasiangroup.org/ru/about-eag> (дата звернення 20 жовтня 2021 р.).

11. Офіційний сайт Комітету експертів з оцінки доходів протидії відмивання грошей та фінансування тероризму. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/activities/annual-reports> (дата звернення 12 жовтня 2021 р.).

12. Писанка Т.М. Характеристика сучасного стану боротьби з фінансовими злочинами у контексті змінення фінансової безпеки держави та міжнародного співробітництва. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/3495/3/3709_IR.pdf#page=295.

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Куровська Н. О.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічної нестабільності гостро постає питання пошуку необхідних напрямів для забезпечення відповідного рівня розвитку, що постійно потребує інноваційних підходів у вирішенні існуючих соціально-економічних та екологічних проблем. Особливого значення набуває реалізація принципів соціальної відповідальності, що ґрунтується на дотриманні певних морально-етичних норм і правил та сприяє забезпеченню стійкого розвитку в цілому. Саме завдяки сучасному підходу, зосередженому на соціальній відповідальності держави, бізнесу та людини, з'являється можливість всебічно дослідити й виокремити основні напрями реалізації сталого розвитку суспільства.

Питання соціальної відповідальності як необхідної складової сталого розвитку широко відображено у наукових працях О. Гришної, Л. Зайцевої, А. Колота, О. Новікової, І. Смирної та ін. Проте важливість подальшого дослідження зумовлена пошуком нових підходів у забезпеченні сталого розвитку шляхом посилення соціальної відповідальності суспільства.

Результати дослідження. У науковій літературі широко досліджено і узагальнено поняття сталого розвитку та відображено основні причини розробки стратегічних напрямів стійкого розвитку. Зокрема, виснаження природних ресурсів, зниження конкурентоспроможності вітчизняних товарів, погіршення стану навколишнього природного середовища поставило вимогу щодо переходу країни до моделі сталого розвитку [2, с. 11]. Відповідно до існуючої державної стратегії, сталий розвиток спрямований на людину, покращання її рівня та якості життя, насамперед у придатному соціально-економічному середовищі, екологічно безпечному доквіллі, а також на високо інтелектуальному рівні людського потенціалу, що має забезпечити конкурентоспроможність країни у майбутньому [3]. Тому ефективність реалізації напрямів сталого розвитку стане можливою лише завдяки системному підходу, що ґрунтується на дослідженні соціальних, економічних та екологічних чинників.

Відтак, триєдина концепція сталого розвитку в сучасних умовах є прогресивною, в ній в тій чи іншій мірі систематизуються та охоплюються підходи, що характеризують окремі аспекти людської діяльності та відображають єдиний процес створення цінностей, а при розробці стратегії сталого розвитку та конкретних заходів щодо її реалізації всі чинники, що виступають засобами досягнення цілей розвитку, повинні розглядатися збалансовано у взаємозв'язку [1]. У цьому контексті пошук нових напрямів для

забезпечення відповідного рівня розвитку постійно потребує інноваційних підходів у вирішенні існуючих еколого-економічних та соціально-психологічних чинників (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями реалізації сталого розвитку суспільства

Еколого-економічні	Соціально-психологічні
<i>Державний рівень</i>	
1) Удосконалення напрямів екологічної політики з врахуванням світових стандартів; 2) запровадження дієвих стимулів та санкцій з метою дотримання екологічних норм; 3) налагодження міжнародної співпраці у напрямку збереження довкілля; 4) впровадження екологічної освіти на всіх рівнях; 5) збільшення розміру фінансування природоохоронних заходів.	1) Впровадження стратегічних напрямів соціальної політики держави, спрямованої на забезпечення збалансованого розвитку; 2) реалізація концепції соціальної держави як запоруки зростання добробуту і злагоди суспільства; 3) підвищення рівня морально-етичної культури державних службовців.
<i>Корпоративний рівень</i>	
1) Фінансова підтримка у проведенні природоохоронних заходів; 2) активна участь у будівництві та реконструкції об'єктів природно-заповідного фонду держави шляхом вкладання капітальних інвестицій; 3) розробка та запровадження у виробничі процеси сучасних ресурсозберігаючих технологій.	1) Виробництво високоякісної та безпечної продукції для задоволення потреб споживачів; 2) забезпечення працівників належними умовами праці та відпочинку, а також можливість індивідуального розвитку; 3) впровадження корпоративної культури, морально-етичних принципів та етичного кодексу.
<i>Індивідуальний рівень</i>	
1) Активізація індивідуального розвитку та підтримки заходів природоохоронного спрямування; 2) відповідальне ставлення громадян до виконання існуючих екологічних норм та стандартів; 3) волевиявлення людини у підвищенні екологічної свідомості.	1) Усвідомлення людиною своєї значущості в процесі розв'язання проблем глобальних перетворень; 2) формування громадянської свідомості у процесі дотримання відповідних морально-етичних цінностей; 3) реалізація заходів, спрямованих на підвищення якості життя та гармонійний розвиток.

Джерело: власні дослідження.

Отже, реалізація заходів, спрямованих на посилення ролі та значення соціальної відповідальності у процесі забезпечення сталого розвитку, повинна стосуватись всіх рівнів, основними з яких є державний, корпоративний та індивідуальний. Завдяки впровадженню стратегічних напрямів екологічної та соціально-економічної політики держави на основі розробки морально-етичних принципів та етичного кодексу корпорацій, а також усвідомлення кожною

людиною своєї значущості в процесі розв'язання проблем глобальних перетворень можна досягти позитивних змін у забезпеченні сталого розвитку суспільства.

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що розробку основних напрямів реалізації сталого розвитку необхідно проводити у вирішенні існуючих еколого-економічних та соціально-психологічних проблем. Такий підхід сприятиме виявленню негативних факторів та формуванню дієвих заходів для реалізації концепції сталого розвитку. Особливого значення набуває питання багаторівневості підходу (від державного до індивідуального), що у подальшому забезпечить можливість вибору сучасних методів для реалізації концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Зайцева Л. О. Складові концепції сталого розвитку. Ефективна економіка. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7401>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.55
2. Смирнова І. І., Михайлюта Є. І., Сталий розвиток в Україні: теоретичні аспекти. *Економічний вісник Донбасу*. Вип. 1(51), 2018. С. 10-14.
3. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року URL: <https://igu.org.ua/sites/default/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83.pdf>.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТНО-ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ГАЛУЗІ

Власюк С. А.,

к.е.н., доцент,

Голубенко В. І.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Уманський національний університет садівництва

Вступ. Однією з найбільш специфічних ознак діяльності морських портів є використання моря як транспортного шляху для здійснення перевезень з метою задоволення потреб як юридичних, так і фізичних осіб та отримання прибутку. Разом з цим домінантом діяльності підприємств портової галузі є діяльність, яка забезпечує функціонування портової галузі загалом. За сьогочасної політичної та економічної ситуації в країні, використання застарілої, малоєфективної системи управління порушилась стабільність в діяльності підприємств портової галузі, для управлінського персоналу надзвичайно важливим постає усвідомлення існуючих проблем та здійснення пошуку альтернативних підходів щодо фінансово-кредитного забезпечення підприємств, враховуючи при цьому

специфіку, ринкові і галузеві особливості та причини існуючих негативних явищ.

Проблеми фінансово-кредитного забезпечення підприємств портової галузі досліджували Бабаєва К.Н., Бойко М.О., Войнаренко М.П., Дранайло Ю.З., Козаченко Г.В., Корецька О.В., Котлубай В.О., Ляшенко О.М., Онешко С.В., Плотникова І.Л., Подцерковний О.П., Чебанова Т.Є. та інші. Незважаючи на значний науковий доробок у вказаному напрямі питання фінансово-кредитного забезпечення підприємств портової галузі залишається малодослідженим і вимагає сучасних методичних підходів для здійснення ефективного управління.

Метою дослідження є узгодження теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо обґрунтування вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення підприємств портової діяльності в сучасних умовах господарювання.

Результати дослідження. Одним із найбільш затребуваних видів транспорту, нині виступають міжнародні морські перевезення на частку яких припадає понад 90% загального перевезення у світовому товарообігу.

Сучасна організація управлінського процесу підпадає під вплив як зовнішніх, так і внутрішніх інформаційних потоків, що в свою чергу створює значні перешкоди для ефективного та результативного управління морськими портами. Наразі, постає необхідність підвищення відповідальності адміністративного персоналу за прийняття рішень, а також спроможність та здатність своєчасно адаптувати портову діяльність до змін на ринку послуг.

Порти як невід'ємна частина світової інфраструктури відіграють найважливішу роль у процесах доставки вантажів морем. Найбільші порти, крім обробки вантажопотоків свого хінтерланда (сухопутна зона тяжіння морського порту (транспортних вузлах і мережу, які орієнтовані і спеціалізуються на обслуговуванні вантажів цього порту) в протилежність форландами – зовнішньої водній зоні впливу порту (інші морські порти, в які з даного порту слідує суду з вантажами), стали займатися трансшипментом (найбільш перспективний механізм оброблення контейнерного вантажопотоку для вітчизняних морських торговельних портів, так як митне оформлення відбувається на спрощеному рівні відповідно до законодавчого підґрунтя) вантажів з усього світу, і як наслідок – з'явилися порти-хаби, які вимушені вести не рівносильну конкурентну боротьбу за вантажопотоки. Для отримання ефективних результатів та підтримання лідируючих конкурентних позицій, варто розглянути основні джерела фінансово-кредитного забезпечення портів [1].

Трансшипмент (англ. transshipment – перевалка) особливий режим транзиту вантажу в контейнерах, який надходить і відвантажується морським транспортом, тобто при зберіганні не виходить за межі зони митного контролю, яка є територією морського торговельного порту. Митне оформлення здійснюється з мінімумом документів (без вантажної митної декларації і без застосування заходів гарантованої доставки). Трансшипмент проходить за

схемою «судно-причал-судно» та застосовується в більшості портів світу для стикування різних контейнерних маршрутів для перевантаження контейнерів, що в свою чергу дозволяє морським контейнерним лініям забезпечувати альтернативні шляхи доставки вантажу до різних портів. Контейнер надходить морем і відправляється морем, його статус залишається не змінним, довантаження або розпакування вантажу не здійснюється, контроль доставки митницею теж не проводиться [2].

Портова галузь відіграє одну із основних ролей у зростанні економіки України. Валовий дохід, сформований на ринку послуг у вітчизняних морських портах, за даними останньої звітності, становив щонайменше 1,7 млрд. доларів США, що дорівнює 2 відсоткам внутрішнього валового продукту. У морській портовій галузі працює близько 1300 суб'єктів господарювання із загальною чисельністю персоналу більше 47 тис. працівників. Морські порти України забезпечують експорт продукції агропромислового та гірничо-металургійного комплексів країни та імпорт таких ресурсів, як вугілля, залізородна сировина та контейнерні вантажі, що становить близько 40 відсотків (28 515,1 млн. доларів США у 2016 році) обсягу міжнародної торгівлі України з різними країнами світу [3].

Протягом останніх років у діяльності портового господарства України відбулися суттєві зміни. Так, у 2013 році було введено в дію Закон України «Про морські порти України» (організовано Адміністрацію морських портів України – державне підприємство, яке регламентує та забезпечує діяльність морських портів, утримання та використання об'єктів інфраструктури порту державної форми власності, безпосередньо та через свої філії), а також політична ситуація, яка розпочалася в 2014 році та призвела до конститутивних змін [4]. У результаті, Україна втратила морську цільність через частково окуповану територію, але залишилась потужним портовим потенціалом серед всіх країн Чорного моря. На узбережжях Чорного та Азовського моря знаходиться 18 морських торговельних портів і 12 портпунктів (5 морських портів перебувають на тимчасово окупованій території). Морські порти України: Дунайський (довжина причальної лінії ≈ 7 км, глибина біля причалу ≈ 7 м), Чорноморський (≈ 22 км, ≈ 15 м), Азовський (≈ 6 км, $\approx 8,5$ м). Загалом, близько 230 причалів, довжина причальної лінії близько 35 км (навалочні/насіпні ≈ 12 км, генеральні вантажі ≈ 15 км). Причалів з глибиною 9,75 м – 30 %. Загальна площа портів України – 1461 га, площа Одеського порту – 141 га (найбільший в Україні) [5].

Як для України, так і для морських портів склалася надзвичайна ситуація, внаслідок частково окупованої території, через що країна значною мірою втратила основний потенціал транспортного флоту. Вибір перспективних напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності визначив доцільність вибору і обґрунтуванню розвитку національної морської транспортної системи.

За географічним розташуванням, значенням в транспортному обслуговуванні, вектором міжнародних транспортних коридорів та ролі в

міжнародних перевезеннях вантажів, Морські порти України поділяють на чотири основні групи: Дунайські, Північно-Західного Причорномор'я, Кримського узбережжя Чорного моря, Азовські (рис. 1).

Дунайський	Північно-Західного Причорномор'я	Кримського узбережжя Чорного моря	Азовський
<ul style="list-style-type: none"> • Рені • Ізмаїл • Усть-Дунайськ	<ul style="list-style-type: none"> • Білгород-Дністровський • Чорноморськ • Одеса • Южний • Октябрськ • Миколаїв • Херсон • Скадовськ	<ul style="list-style-type: none"> • Євпаторія • Ялта • Севастополь • Феодосія	<ul style="list-style-type: none"> • Керч • Бердянськ • Маріуполь

Рис. 1. Національна система морських портів України [6].

Найбільшими за обсягом вантажопереробки серед морських портів України на сьогодні є морські порти Южний, Одеса, Миколаїв та Чорноморськ, потужність яких становить близько 80 відсотків загальної потужності морських портів України. Основними перевагами зазначених морських портів України є глибоководні підходи, які обслуговують великотоннажні морські судна та вантажопотік суб'єктів господарювання, заснованими в основному на приватній формі власності. Інші морські порти України приймають судна з меншою осадкою, а обслуговування вантажопотоків здебільшого забезпечують стивідорні компанії державної форми власності [2].

Так, в Україні, лише Одеський морський порт належить до порту-хаба (великий контейнерний порт, оснащений для швидкої перевалки вантажів з метою зменшення стадійного часу), який задовольняє необхідні вимоги: розміщення в географічно центральному (або доступному) місці в регіоні, наявність хінтерланду для додаткового залучення вантажів; можливість приймати більш крупні судна у порівнянні з іншими портами регіону [7].

Одеський порт є сучасним потужним логістичним центром, який проводить перерозподіл вантажів по іншим портам України через фідерних перевізників. Іллічівський, Маріупольський, Миколаївський, Ренійський морські торгові порти України належать до диверсифікованих портів, що здійснюють перевалку вантажів через термінали різної спеціалізації: нафтоналивні, зернові, контейнерні та ін. Найбільше в Україні є так званих нішевих – 13 портів, що займаються перевалкою різної продукції, але з суттєвим переважанням одного-двох видів [7].

Варто відмітити, що структура управління морськими портами до червня 2013 р. була стандартною для країн пострадянського простору, коли, як і будь-яке підприємство, так і порти були державними установами, які були монополістами на надання портових послуг. Центральний орган державної влади (Міністерство транспорту, потім Міністерство інфраструктури України), був наділений повноваженнями у сфері реалізації державної політики на морському транспорті. На морські порти було накладено мораторій на приватизацію. В результаті, портова галузь має близько 80% зносу основних засобів, при цьому втративши більшу частину транзитних вантажопотоків, та керівництво, не маючи права вибору не змогли адаптуватися до ринкового середовища. У 2012 р. почалося реформування праввідносин власності в морських портах і прийняттям курсу на роздержавлення та лібералізацію галузі, що відбилося в Законі України «Про морські порти України» [8].

Основними джерелами фінансового забезпечення діяльності Адміністрації морських портів України є портові збори (корабельний, якірний, адміністративний, санітарний), плата за надання послуг та орендна платі, інші джерела відповідно до форми власності. Фінансування капітальних вкладень (модернізація, ремонт, реконструкція, будівництво) портової інфраструктури провадиться, як за рахунок коштів інвесторів, так і державного бюджету [8].

Проводити діяльність у морському порту можуть господарюючі суб'єкти будь-якої форми власності, у сфері обслуговування суден, пасажирів, вантажів, причому портові оператори мають сприяти розвитку здорової конкуренції, а адміністрація морського порту не втручатися в їх діяльність (надаючи певним учасникам пільгові або особливі умови роботи тощо).

Висновки. Існуюча недосконалість нормативно-правових актів, якими регламентується діяльність підприємств портової діяльності в частині формування доходів, приводить до скорочення доходів та втрат грошових коштів, неефективність управлінських рішень керівництва сприяє виникненню судових спорів за позовами морських агентств, а суперечливість окремих умов договору щодо фінансових розрахунків діючому законодавству спричиняє невірне визначення та відображення доходів від діяльності. В цілому, дія всіх зазначених факторів веде до недоотримання або втрат грошових коштів. Для гарантування прибутковості фінансових потоків необхідно визначення та впровадження заходів, серед яких можливо визначити:

- приведення у відповідність з чинним законодавством питань стосовно визначення межі територій морських портів;
- для забезпечення регулювання у сфері транспорту створити Національну комісію з регулювання у сфері транспорту;
- розробити та впровадити методіку визначення розміру портових зборів для кожного морського порту;

- провести аналіз виконання наявності, умов та відповідного оформлення договорів про використання інфраструктури морських портів для уникнення ситуацій недоотримання або втрат грошових коштів;
- виключити наявні суперечливості окремих умов договору щодо фінансових розрахунків діючому законодавству.

Список використаних джерел

1. Кіщак І.Т., Порудєєва А.В. Морські порти України в контексті підвищення їхньої конкурентоспроможності. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 6. С. 42-46.
2. Сурілова А. О., Особливості впровадження та розвитку інституту траншипменту в Україні. *LEX PORTUS*. 2017. № 3 (5). С. 92-99
3. Портова галузь – драйвер зростання вітчизняної економіки. URL : <http://www.uspa.gov.ua/pres-tsentr/novini/novini-ampu/17024-portova-galuz-drajver-zrostannya-vitchiznyanoi-ekonomiki>
4. Про морські порти України : Закон України від 17.05.2012 № 4709-VI. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>
5. Чекаловец В.И., Скворцов Г.П., Крыжановский С.В. Морские торговые порты Украины в условиях Европейской интеграции / *Транспорт*. 2013. №30 (458). С. 63–68.
6. Стратегія розвитку морських портів України на 25 років. Проект. URL: <http://firtukr.org/ua/home/zakonodavstvo/galuz-morskogo-transportuu/postanovikmu/623-strategiya-rozvitku-morskikh-portiv-ukrajini-na-25-rokiv>
7. Габ О. Аналіз економічного потенціалу морських портів України в умовах реалізації інноваційних можливостей. *Економічний аналіз*. 2019 рік. Том 29. № 1. С. 192-199
8. Про морські порти України : Закон України 17 травня 2012 року N 4709-VI / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мельник К.М.,

к.е.н, доцент

Уманський національний університет садівництва

Вступ. Банківські установи є основними фінансовими посередниками на фінансовому ринку та найбільш капіталізованим його сегментом, а банківські кредити виступають основним джерелом розширеного відтворення економіки. Тому стан банківської системи істотно впливає на рівень економічної та фінансової безпеки країни.

Проблеми забезпечення безпеки банківської системи стали предметом системних та ґрунтовних досліджень багатьох зарубіжних і вітчизняних учених-фінансистів, зокрема загальнотеоретичним питанням вивчення банківської безпеки, методології оцінювання та механізму її забезпечення присвячено роботи Д. Артеменко, О. Барановського, Н. Богомолової, Т. Болгар, О. Васильчишин, В. Вовк, М. Єрмошенка, В. Карковської, О. Колодізева, Н. Прокопенко, Н. Ситиник, А. Ткаченко, О. Штаєр, Л. Штефан, О. Яременко та інших.

Метою даного дослідження є оцінювання безпеки банківської системи України та обґрунтування напрямів підвищення її рівня.

Для досягнення поставленої мети у дослідженні поставлено та вирішено такі завдання: розкрити сутність безпеки банківської системи та її роль у забезпеченні економічної та фінансової безпеки держави; здійснити аналіз та оцінку рівня безпеки банківської системи України; обґрунтувати напрями підвищення рівня безпеки банківського сектора економіки України.

Результати дослідження. Гарантування фінансової безпеки банків залишається важливою проблемою сучасності, оскільки вони, виступаючи «кровоносною системою» країни формують так званій «інститут довіри» для усіх суб'єктів економічних відносин.

Забезпечення фінансової безпеки банків – це процес досягнення стану захищеності економічних інтересів банку, що виявляються у процесі реалізації його статутних цілей і завдань і полягає у створенні сприятливих умов для реалізації всіх передбачених статутом видів банківської діяльності. Рівень забезпечення безпеки банків визначається загальноприйнятими критеріями його надійності, а також іншими показниками, що характеризують його здатність протистояти різним негативним явищам [1, с. 256].

Для гарантування фінансової безпеки банку створюється базові умови забезпечення стабільного функціонування установи на базі моніторингу діяльності, дослідження чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, здійснюється розробка та подальша реалізація науково-обґрунтованого комплексу превентивних заходів із забезпечення ефективного функціонування і розвитку банків.

На банківську безпеку значний вплив чинять ризики, зумовлені трансформацією політичної та соціально-економічної сфер країни, ризики, пов'язані з проявами корупції, криміналізацією, «тінізацією» економіки, проблеми складного реформування правоохоронних органів і судової системи, відсутність чіткого стратегічного бачення розвитку фінансових ринків, недостатній рівень впровадження інформаційно-аналітичних та інших інновацій у банківській сфері, тощо.

У «Звіті про фінансову стабільність» Національного банку України (червень 2021 р.) особливу увагу приділено на недостатню узгодженість, злагодженість і координацію роботи учасників фінансового ринку (НБУ, банків, небанківських

фінансових установ, ін.), що загрожує фінансовій безпеці банків, не дозволяє банківському сектору розвиватися як єдине ціле. Серед ризиків банківської безпеки виділяють кредитний ризик, ризик прибутковості, ліквідності, достатності капіталу, валютний ризики. Зростання світових цін у поєднанні з високим внутрішнім попитом прискорили темпи інфляції. НБУ реагував на посилення інфляційних ризиків від початку 2021 року, двічі підвищуючи облікову ставку. Однак загалом монетарна політика залишається м'якою, адже інфляційні ризики мають переважно тимчасовий характер. Валютний ринок залишається збалансованим. Відновлюється інтерес іноземних інвесторів до боргів українських емітентів. Проте доступ до кредитів на світових ринках ускладнився через зростання дохідності довгострокових цінних паперів у США у I кварталі 2021 року. Це вплинуло і на дохідність за запозиченнями решти країн, зокрема й України. В умовах зростання глобальних інфляційних ризиків та можливого зростання відсоткових ставок ринки капіталу залишатимуться волатильними. Тож тривалі паузи у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями створюють значні ризики як для рефінансування зовнішніх боргів України, так і для фінансування дефіциту бюджету [2].

До основних проблем розвитку банківської системи доцільно віднести неспроможність трансформації заощаджень населення в інвестиції та зниження рівня кредитування реального сектору економіки. В цьому сенсі важливою є підтримка органів державної влади, зокрема, в частині ухвалення законодавчих актів, що врахують особливості та тенденції розвитку банківської системи України.

Діагностика основних показників банківської системи України в цілому свідчить про певні проблеми в цьому фінансовому секторі. Якщо на початку 2016 р. банківську ліцензію мали 123 фінансові установи, то банківська система України на вересень 2021 року представлена 71 комерційними банками, з яких 33 – фінансові установи з іноземним капіталом, в тому числі 23 установи – з 100% іноземним капіталом. Сумарні активи комерційних банків становлять 1 900 358 млн грн, а їхня рентабельність – 5,23%, рентабельність капіталу – 32,26%. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в банківській системі скоротилася до 34,99% станом на 1 вересня 2021 року [3].

Вагоме значення в системі фінансової безпеки банківського сектора має діяльність регулятора, зокрема, моніторинг банківської діяльності, в тому числі аналіз якості банківських послуг, виявлення загроз, розробка інформаційно-аналітичного інструментарію щодо управління безпекою банків та ін. становлять підґрунтя збереження фінансової стабільності банківських установ. В світлі зростання частки споживчого кредитування, НБУ зосереджується в своїй діяльності на ризиках, що з цим пов'язані. Має вплив на показники фінансової безпеки й поступова лібералізація валютного регулювання.

Враховуючи баланс ризиків, правління НБУ вирішило підвищити облікову ставку до 8% річних з 23 липня 2021 року та посилити монетарну політику через низку додаткових заходів, а саме:

- продовжити планове згортання антикризових заходів;
- установити вартість кредитів рефінансування на рівні «облікова ставка + 1 в. п.» за умови проведення кількісного тендера та не нижче цього рівня – за умови проведення процентного тендера;
- зменшити планові обсяги щоденних інтервенцій із купівлі валюти на міжбанківському валютному ринку з 20 млн дол США до 5 млн дол США [4].

Слід зауважити, що підвищення рівня фінансової безпеки банківської системи залежить від регулюючих та превентивних дій Національного банку України. Запобігання негативного впливу різних чинників в банківській сфері має відбуватися через проведення службою банківського нагляду постійного аналізу різного роду інформації (обсяг коштів підприємств і фінансово-промислових груп, які розміщені в банках і ступінь залежності банків від цих джерел фінансування; якість активів банків, розміщених в інших державах або в окремих фінансових установах, їх репутація, підконтрольність іншим фінансовим установам).

Вступ. Отже, розвиток банківського сектору вимагає постійного удосконалення механізму фінансової безпеки, його адаптації до зміни умов зовнішнього середовища. Удосконалення механізму банківської безпеки полягає в реалізації заходів як на рівні банку, так і банківської системи в цілому. Серед основних заходів можна виділити: удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення, комплексні міри по виведенню економічної діяльності із тіньового сектору, антиінфляційна та антимонопольна політика, наближення діяльності фінансових установ до міжнародних стандартів надання банківських послуг, реалізація концептуальних підходів щодо стратегічного управління фінансовою безпекою банків, підтримання низьких темпів інфляції та стабільного валютного курсу, підвищення якості корпоративного управління та банківського менеджменту та інші.

Список використаної літератури

1. Коваленко В. В. Філософія безпеки банків в умовах структурних дисбалансів економіки України. *Економічний форум*. 2016. № 1. С. 256–262.
2. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2021-H1.pdf?v=4 (дата звернення: 19.10.2021).
3. Основні показники діяльності банків. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 19.10.2021).
4. НБУ підвищив облікову ставку до 8% і посилив монетарну політику. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/07/22/676175/> (дата звернення: 20.10.2021).

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»
(м. Житомир, 27 жовтня 2021 р.)**

Літературне редагування та комп'ютерна верстка:

АБРАМОВА Ірина

За додатковою інформацією звертатись за адресою:

Поліський національний університет,
Бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008

Поліський національний університет, 2021
10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7
Тел.: (0412) 22-85-97
Факс: (0412) 22-14-02